

S. BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

COMMENTARIA IN LUCAM.

147 His ita expeditis, ad Lucam veniamus; et sicut jam diximus, ea tantummodo exponamus quæ in Marco, neque in Matthæo exposuimus (759). Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut adiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis, visum est et mihi assecuto principio omnia (760) diligenter ex ordine tibi tribere, optime Theophile, ut cognoscas eorum verum, de quibus eruditus es, veritatem (761). Quæ enim ratio est, ut B. Lucas ea scribere velit, quæ

(759) Hoc, ut A. noster Augustinus se facere professus est, ubi ad Lucam venit l. iv De conf. Evang. 8, n. 9: « Nunc ergo deinceps, inquit, Lucæ Evangelium ex ordine pertractemus, exceptis iis quæ debet cum Matthæo Marcoque communia, quoniam a jam omnia pertractata sunt, » feceratque idem, et Matthæum, Marcum explicans lib. iv, n. 1. Ut item, idem Aug. subdit, « hoc principium ad Evangelii narrationem nondum pertinet. » Nam est præteritum quoddam; quod cum convenire censeretur is quoque Evangelii, Ammonius universæ harmoniæ suæ præposuit. Idem recentiores faciunt Cornelius Jansenius, Joan. de la Haye, Bernardus Lamy, et alii. Solum ex Evangelistis hæc fecisse Lucam, veteres interpretes observant: causas vero cur is fecerit, idem exquirunt. Atque hæc potissima est, quoniam Lucas, ut Ambrosius ait n. 4, elut quemdam historicum ordinem tenuit, et peronym. init. Comm. in Matth. quædam alius cetero voluit. Itaque quod historici facere solent, ita. Qua etiam ratione, scriptores antiquissimos tatus, aliud opus suum initio nominavit, librum scilicet Actuum apostolorum. Præterea, ut fidem conciliaret, qua ratione scire, sive assequi ea scribit, potuerit, narrat. Itaque ad hæc verba Ambrosius n. 2: « Prolixiorum hunc Evangelii librum in cæteros esse, nemo dubitaverit. Et ideo, non quæ falsa sunt, sed quæ vera, sibi vindicat. » eo vero quod ait, sicut tradiderunt nobis, qui ab ipso ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis; igit contra Theophylactum Estius Lucam non esse unum e LXX Christi discipulis, sed post eius extensionem, ab apostolis et discipulis Christi fidem cepisse, et ea quæ scribit ab eis accepisse; ut asine dixerit Hieronymus; Lucam Evangelium, et audierat, scripsisse; Acta vero apostolorum, et viderat, composuisse. Et tamen præcipuam laudem, in Evangelio scribendo assecutus Nam, quemadmodum Ambrosius, n. 2, etiam a apostolo Paulo testimonium meruit diligentia, enim laudat Lucam: « Cujus laus, inquit, est in Evangelio per omnes Ecclesias; » et Hieronymus Catal. c. 7: « Quidam, ait, suspicantur, quotiesque in epistolis suis Paulus dicit: *Juxta Evangelium meum*, de Lucæ significare volumine, et Lucam, non solum ab apostolo Paulo didicisse Evangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed et a ministris apostolis, » atque affert allata verba, sicut

A jam a multis aliis scripta commemorat nisi quia minus aliquid eos dixisse, et non bene veritatem tenuisse eos cognoverat? Multi enim præter quatuor evangelistas scripserunt: quæ omnia inter apocrypha numerantur. Nulla enim, nisi quatuor Evangelia, suscipit Ecclesia (762).

148 I. [CAP. I.] Fuit in diebus Herodis Regis Judææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abiæ, et uxor illius de filiabus Aaron, et nomen ejus Elisabeth. Legitur enim David in viginti quatuor partibus sacerdotum familias divisisse, eisque præcepisse, ut sin-

tradiderunt nobis, etc. Addendus et Origenes, qui homil. 1 in Luc. ex Vers. Hieron.: « Effectum suum Lucas indicat ex sermone quo ait: *in nobis manifestissime sunt ostensæ*, id est *πεπληροπορευμένων* (quod uno verbo Latinus sermo non explicat); certa enim fide et ratione cognoverat, neque in aliquo fluctuabat. » De potestate Græci verbi illius V. hic Estium.

(760) *Assecuto omnia*, Vulgat. Sed cum nostro A. *assecuto a principio omnia*, vetus Itala ex mass. Colb. apud Sabatier, S. Ambrosius lib. 1, in Luc. num. 11, etc.

(761) Origenes l. all.: « Sicut olim in populo Judæorum multi prophetiam pollicebantur, et quidam erant pseudoprophetae... ita et nunc in Novo Testamento, multi conati sunt scribere Evangelia, sed non omnes recepti. Et ut sciatis, non solum quatuor Evangelia, sed plurima esse conscripta, e quibus hæc quæ habemus electa sunt, et tradita Ecclesiis, ex ipso proœmio Lucæ, quod ita contextitur: *Quoniam quidem multi conati sunt*, etc. Hoc quod ait *conati sunt*, latentem habet accusationem eorum, qui absque gratia Spiritus S. ad scribenda Evangelia prosilierunt: Matthæus quippe, et Marcus, et Lucas, et Joan. non sunt conati scribere, sed Spiritu S. pleni scripserunt Evangelia, » etc. Deinde Basilidis Evangelium nominat, atque alia. Augustinus quoque l. iv, De Cons. Evang. n. 9: « Et quod dicit multos conatos, etc., videtur significare nonnullos, qui non potuerunt hoc susceptum munus implere.... eos non debemus accipere, quorum in Ecclesia nulla exstat auctoritas, quia id quod conati sunt, implere minime potuerunt. » Et Ambrosius in eadem ferme sententiam n. 5: « Conati itaque illi sunt qui implere nequiverunt. Ergo multos cepisse nec implevisse etiam S. Lucas testimonio locupletiore testatus, dicens plurimos esse conatos... Sine conatu sunt enim donationes et gratia Dei... Non conatus est Matthæus, non conatus est Marcus, » etc. Quæ ex Origene sumpsisse videtur. Bene ergo cum veteri et recentioribus ferme omnibus de apocryphis hæc A. accepit.

(762) Origenes l. all.: « Sed in his omnibus nihil aliud probamus, nisi quod Ecclesia, id est quatuor tantum Evangelia recipienda. » Idem Beda et cæteri prolitentur interpretes veteres et nostri; et ex sensu Ecclesiæ nunc constat.

mod autem ait : *Quoniam exaudita est deprecatio tua, nemo putet Zachariam Dominum pro filio exorare, præsertim cum de sna, suæque uxoris ætate stideret, et, angelo id ipsum admonente, non crederet. Quid igitur orabat, nisi id quod lex orare precipiebat? Ait enim; « Erit hoc vobis legitimum impiternum, ut oreis pro filiis Israel, et pro cunctis peccatis eorum semel in anno (Levit. xvi, 34). » Hoc igitur quod orabat, hanc deprecationem angelus auditam esse dicebat (771). Et Elisabeth, uxor tua, pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Joannem. Non enim sine causa angelus hoc ei nomen imposuit. Joannes enim *Dei gratia* (772) interpretatur. Videamus igitur quomodo hoc nomen ei conveniat. Dicit ipse Dominus : « Prius, inquit, quam te forare in utero, novi te; et antequam exires de ventre, sanctificavi te, et prophetam in gentibus edidi te (Jerem. i, 5). » Magna enim *Dei gratia* dicitur, qui prius sanctificatur quam oratur. Illud etiam quod Dominus ait : « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista (Matth. xi, 11), » cætera hujusmodi, quæ ipse in ejus laudibus præcat, quantam etiam gratiam Joannes habuerit, manifestant. *Et erit gaudium tibi et exsultatio, et lætitiæ in nativitate ejus gaudebunt.* Quis enim in illius nativitate non gaudeat, qui mundi gaudium nuntiare venerat? Quis non lætetur, audiens Zachariam tanto tempore mutum, et tandem in ejus nativitate prophetantem, et tantam totius populi lætitiæ nuntiantem (773)? « Benedictus, inquit, Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebsi suæ (Luc. i, 6, 8). » Lege etiam psalmum usque in finem, et totum gaudium et exultatione plenum esse videbis. Sequitur : *Erit**

A enim Magnus coram Domino, et vinum et siceram non bibit. Ea enim quæ superius dicta sunt satis ostendunt quam magnus coram Domino Joannes fuerit. Vinum et siceram non bibit, quia sicut Nazareus, et Domino ab infantia consecratus, ab omni re se abstinuit, quæ vel corpus, vel animam inebriaret et mentem a suo statu evertere potest (774). *Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Nisi enim Spiritu sancto adhuc in matris utero plenus esset, nequaquam ad Virginis salutationem in gaudio exsultasset. Hoc enim Elisabeth testatur, dicens : « Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo (Luc. i, 43). » *Et multos filiorum Israel, convertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ.* Ipse, inquit, *præcedet ante illum.* Ante quem illum? Ante Dominum Deum ipsorum. Est igitur Christus Deus, et Dominus Judæorum (775). Sed quomodo præcedet? *In spiritu et virtute Eliæ.* Unde et Dominus ait : « Si vultis scire, Joannes ipse est Elias (776). » Non tamen in persona; sed in spiritu et virtute. **150** Unde etiam dicitur, quia unus spiritus erat in utroque (777)? *Ut convertat corda patrum in filios, et incredibiles (778) ad prudentiam justorum, parere Domino plebem perfectam.* Corda enim patrum in filios Joannes convertit; quia quod patriarchæ et prophetæ crediderunt, hoc eorum filios intelligere et credere fecit (779). Convertit autem et incredibiles ad prudentiam justorum, quia infideles et incredulos per justorum viam incedere docuit. Hoc autem dum faceret, parabat Domino plebem perfectam. *Et dixit Zacharias ad angelum : Unde hoc sciam? Ego enim*

in dignitate est paventes de aspectu suo mortales non blandiendi solari. At contra dæmoniaca est ferocitas, quos sui præsentia terribiles senserit, anteriori semper horrore concutere, quæ nulla melius ratione quam fide superatur intrepida. » Idem ante edam S. Athanas. in V. S. Antonii, S. Hieron. in ap. xxviii Matth., etc.

(771) Ita S. Aug. lib. ii Q. Ev. q. 1 : « Non est mirabile, ut cum pro populi peccatis vel salute vel redemptione ille offerret... quod potuerit, publicis vitis homo senex, uxorem habens anum, pro accidendis filiis orare; præsertim quia nemo orat accipere, quod se accepturum esse desperat, » etc. S. Petrus Chrysolog. serm. 88 : « Putasne sacerdos talis sic est populi, sic universitatis oblitus ut de conceptu veterane conjugis, de partu desperatæ stertis rogaret, ut sibi soli legatus omnium tunc adesset, ut advocatus omnium pro se singulariter oraret, et tantum pontificatus officium intra domesticas retineret curas, » etc. Ita etiam Chrysost. hom. 2 de incompreh. Beda, etc. V. Maldonatum ad h. l.

(772) Joannes ergo interpretatur *in quo est gratia, et Domini gratia.* Beda.

(773) Beda : « Merito gaudet pater quod vel in conceptu natum, vel talis gratiæ acceperit filium. Gaudent et alii quibus inauditum eatenus regni cælestis v. angelizant ingressum. »

(774) Beda : « Siccra interpretatur ebrietas, quod vocabulo Hebræi omne quod inebriare potest poculum sive de pomis, sive de frugibus, sive de qualibet materia confectum significant. Proprium vero in

lege Nazæorum erat, vino et siccra tempore consecrationis abstinere... Decet enim vas celestis gratiæ mancipatum a seculi illecebris castigari; nec vino, in quo est luxuria, inebriari eum, qui musto Spiritus sancti desiderat impleri. »

(775) Bene hinc etiam contra hæreticos arguit Beda : « Pater profecto Christum esse Dominum Deum Israel. Si autem Christus est, imo quia Christus est Dominus Deus Israel, desinat Ariani Christum Dominum Deum esse negare. Erubescant Photiniani Christo ex Virgine principium dare. Cessent Manichæi alium populi Israel atque alium Christianorum Deum credere. » V. etiam S. Petrum Chrysolog. serm. 88.

(766) Matth. xi, 14 : *Si vultis recipere, ipse est Elias.*

(777) Elegans est comparatio apud Ambrosium Eliæ et Joannis. Beda : « Quia sicut ille præco venturi Judicis, ita hic præco factus est Redemptoris. »

(778) Ita legitur (incredibiles) in Itala apud Sabatier ex ms. Colbertino. Ita legit Beda, etc.

(779) « Corda patrum in filios convertere, est spirituales sanctorum antiquorum scientiam populis predicando infundere. » BEDA. S. Ambrosius lib. i in Luc. n. 35 : « Non egenus testimonio, quod plurimorum S. Joannes corda converterit, in quo nobis prophetice Scripturæ et evangelicæ suffragantur. Vox enim clamantis in deserto... et baptismata populis frequentata declarant conversæ plebs non mediocres factos esse processus; quia dum creditur Joanni creditur Christo. »

sum senex, et uxor mea processit in diebus suis. Et fortasse non recordabatur Zacharias, quod Abraham et Sara in senectute genuerunt. Nihil enim Domino impossibile est. Credenti quoque omnia possibilia sunt. Angelus promittit, et sacerdos signum quaerit, quasi angelo signo quam angelo credere debuisset (780). *Et respondens angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, et missus sum loqui ad te, et haec tibi evangelizare. Cur ergo dubitas? Quare non credis? Neque ille qui me misit, neque ego tibi mentiri possum. Signum quaeris? Judaei etiam signa petunt. Dicis, unde hoc sciam? Dabitur tibi signum, quod posteaquam acceperis, te fortasse poenitebit, Hoc igitur erit tibi signum. Ecce eris tacens, et non poteris loqui usque in diem quo haec fiant. Pro eo quod non credidisti verbis meis, quae complebantur in tempore suo, quia, inquam, verbo credere nolueris, vel signo crede (781). Ecce eris tacens, donec ex te genita vox oriat; et quia vocem generaturus es, non te poeniteat aliquanto tempore tacuisse. Ex te enim oriatur ille qui dicat: « Ego vox clamantis in deserto (Matth. iii, 3). » Et erat plebs expectans Zachariam; et mirabantur quod tardaret in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos; et cognoverunt quod visionem vidisset in templo; et ipse erat inmensus illis, et permansit mutus. Possumus autem per senem Zachariam, Vetus Testamentum, et per Joannem puerum, Novum intelligere. Eo enim tempore Vetus Testamentum vocem amisit (782), quo Novum ex Veteri fieri coepit, quia postquam novam legem apostoli et doctores praedicare et exponere coeperunt, vetus legis intelligentia cessavit. Sed vocem quam amiserat tunc tandem recepit, quando Novo Testamento jam nato et ubique divulgato, ab eo didicit quod loqueretur. Loquitur enim Vetus Testamentum, sed jam non suo et proprio sensu. Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit Elisabeth*

(780) Praclare Beda: « Ob altitudinem promissionis haesitans, signum quo credere valeat, inquit; cui sola angeli visio vel allocutio pro signo sufficere debuerat. Unde meritam diffidentiae tacendo poenam luit, cui taciturnitas eadem et signum fidei, quod quaesivit, et infidelitatis esset poena quam meruit. »

(781) Ambrosius lib. i in Luc., n. 59: « Condemnatus silentio incredulitas sacerdotis... Quia non credidit, non potuit loqui. »

(782) S. Ambrosius l. i, n. 40: « Non unius mysterium, nec unius silentium est. Tacet sacerdos, tacet propheta... Cessatio sacrorum, et silentium prophetarum; taciturnitas prophetarum, taciturnitas prophetarum, et taciturnitas sacerdotis est. Auferam, inquit, validam virtutem, prophetam, et consiliarium. Et vere abstulit prophetas, a quibus abstulit verbum, quod loqui in prophetis solebat... Transiit enim ad nos Dei Verbum; et in nobis non tacet. Denique jam non potest Judaeus dicere, quod potest dicere Christianus, etc. » Isidorus Pelusiota lib. i, ep. 134: « Silentii ipsius (Zachariae) typo legis silentium indicabatur; » et ep. 257: « Ex oriente luce matutina, lux abseedit; claro sole ex oriente, siderum chorus obscuratur. Cum purus ac liquidus dies illuxit, aurorae umbræ finem accipiunt. Cum Evangelii sapientia effulsit, legis puerilis institutio munus

uzor ejus; et occultabat se mensibus quinque. Quia sic mihi fecit Dominus in diebus, quae cepit auferre opprobrium meum inter homines, enim officii ejus impleti sunt octavo Kalendas Martii, si quidem a quinto decimo die mensis Januarii (783) erant feriae tabernaculorum septem, atque post eos dies octavus erat celeberrimum factum est ut vicesima tertia die septem revertetur in domum suam. Quomodo enim est, quod veniente octavo Kalendas Martii eadem Elisabeth ad Mariam virginem Ananiam? « Et hic mensis est ei sextus (Luc. i, 36). » non sextus, sed septimus erat? Septimus mensis erat; sed si septem dies septimi mensis Martii mensis ponamus, sex menses, et non septem invenimus. Septem enim adhuc hujus mensis restabant, quando haec ad Mariam angelus nuntiavit. **151** Pro quibus si illi alii septem ponamus menses, et non amplius, numerus adimpleti mensis autem sexto.

III. Missus est angelus Gabriel a Deo in Galilaeam, cui nomen Nazareth, ad virginem Mariam, cui nomen Joseph, de domo David, cui nomen virginis Maria (784). Missus est, inquit, angelus Gabriel (785), qui Dei Fortitudo interpretatur, ut Dei virtutem, et Dei sapientiam carnaliter nuntiaret. Sed ubi missus est? In Nazareth Galilaeae. Ad quam? Ad virginem Mariam, cui nomen erat Joseph, de domo David, cui nomen regali, de stirpe nobili, et praecognominosa. Ubi enim castitatis, et munditiae nuntius in Nazareth habitare debuerat, quae *floribus* interpretatur (786)? Et nomen virginis Mariae? Dicitur enim Maria *stella maris*, hujus utique de quo scriptum est, « Hoc mare magnitudo, illic reptilia, quorum non est numerus (Psal. ciii, 25). » Plures stellas habet caelestium unam, quae praecognominata illis omnibus clarior, et ut

sum exercere desiit. Hic nempe vocis usus Zacharias, postea quam novae atque admiranda revelationis laetum nuntium audivit. » Clarius serm. 86: « In hora incensi jam sol Judaicus habebat in templo, ut in Ecclesia matutinus exortus et Judaicae doctrinae instabat vespere, quia imminabat aurora; legis obscurabatur dies, et relictus in gratia, » etc.

(783) Vere superius dicta. Hoc enim est nomen quod summum sacerdotem esse Zachariam opinaretur, de qua opinione jam diximus, et contradicunt PP. alii nonnulli et recentiores Jansenius c. 2 Conc., Baronius, Natalis Alexander Hamelius, Lamy, Tillemont, Caluet, etc.

(784) Est homilia Emiseni ser. iv post Adv., p. 10.

(785) Hier. in c. ix, Daniel, v. 16: « Galilaeam nostram veritur fortitudo vel robur. Unde et eo tempore, quo erat Dominus natus, et indicturus bellum daemoneis, et triumphans de mundo, Gabriel venit ad Zachariam et Mariam. Et postea in Psalmis legitur de Domino: *Quis est iste rex gloriae? Dominus potentis,* » etc.: quae omnia Hieronymi, iisdem locis descripsit hic Beda.

(786) Iterum Hieron., epist. 46, n. 12:

e hac enim una ortus est justitiæ sol, cujus fulgore omnia illustrantur. Quem qui sequitur, et non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite (Joan. iii, 7). » Cujus igitur fulgoris illam stellam esse utamur, quæ hunc tantum, talemque solem peperit mundo? *Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Non enim in plateis erat, non in publico vocabatur. Intus erat, in penetralibus sola sedebat, et tamen sola, tanto virtutum exercitu circumcepta (787). *Ave, inquit angelus, gratia plena: Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus.* Non fuit ufficiens *ave* dixisse, addidit *Dominus tecum*, et einde eam benedixit, quasi tribus vicibus sub una voce eam salutans. Qua in re diligens obsequium, haritatis affectus, et reverentia declarantur. Sed quis unquam tantam gratiam habuit, quantam virgo Maria? Aliis enim ad mensuram gratiæ dantur; hæc autem *gratia plena* dicitur. Considera modo quantæ antea, quantæ post eam mulieres et virgines fuerunt. Hæc tamen sola mater Domini fieri meruit (788). Magna enim et ineffabilis gratia est, ut una ex tantis millibus eligatur. Quæ cum gratia plena sit, prius etiam quam concipiat, post conceptionem, quantæ Dei abundet gratia, quis cogitare possit? Hæc autem sola inter omnes mulieres benedicitur, quæ adhuc sub antiqua prævaricationis maledictione cenebantur, ex quo primæ mulieri a Domino dictum fuerat: « Multiplicabo ærumnas tuas, et in dolore paries filios (Gen., iii, 16). » Hæc enim lego non enetur virgo Maria, quæ virgo concepit, virgo peperit, et sine dolore pariens virginitatis gloriam non amisit. Merito ergo in mulieribus benedicitur, per quam mulieribus benedictio datur et mundus a maledictione liberatur. *Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista saluatio.* Turbata est, inquit, non in vultu ejus, sed in sermone ejus (789). Non enim angelum, sed verba angeli attendebat, et quid illa tam officiosa saluatio sibi prætenderet, cogitabat. Hoc autem angelus sentiens ait: *Ne timeas, Maria; inventati enim gratiam apud Deum.* Sed vis audire quam gratiam? *Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis*

ad Nazareth, et juxta interpretationem rominis ejus locum videbimus Galilææ. » Mundi, sancti, segregati ideo ab aliis dicebantur Nazaræi. Epiphanius hæc. 29, n. 5. « Ex eo nomen sibi istud imponunt, ut Nazaræi vocentur, non Naziræi; quæ vox sanctificationum significat. »

(787) Notissima sunt verba Ambrosii lib. ii in Luc. n. 8: « Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus angelus reperiret; sola sine comite, sola sine teste, ne quo degeneri depravaretur affatu, ab angelo salutatur. »

(788) Beda: « Maria autem Hæbraice *stella maris*, Syriace vero *domina* vocatur; et merito, quia et totius mundi Dominum, et lucem sæculis meruit generare perennem. Bene *gratia plena* vocatur, quæ nimirum gratiam, quam nulla alia meruerat, assequitur; ut ipsum videlicet gratiæ concipiat et generet auctorem. » Deinde superiora verba Ambrosii describit.

(789) Eucherius l. all.: « Turbata est non in vultu,

nomen ejus Jesum. Hæc est causa illius salutationis. Hoc missus sum nuntiare tibi. Abscedat timor, cesset cogitatio, esto securus, nulla sollicitudine movearis. Hæc enim verba non sunt timoris, sed gaudii. Paries enim filium, non utique alium, nisi omnium rerum Creatorem et Dominum. Creator tuus erit filius tuus, qui perfecte nascetur ex te. *Et vocabis nomen ejus Jesum.* Hoc enim nomen quicumque invocaverit, salvus erit. In hoc nomine omne genuflectetur cælestium, terrestrium et infernorum. De hoc ipse Dominus ait: « Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xvi, 23). » Hoc igitur in omnibus orationibus uti debemus. In hoc nomine ille non petit, qui contra Dei dispositionem, et contra suam, vel aliorum salutem petit (790). Imo vero qui taliter petit, contra hoc nomen petere, non dubium est. Sequitur: *Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur.* Ipse 152 enim, qui secundum se semper magnus est, tunc apud homines magnus factus est, quando ab hominibus cognitus est. Quem Petrus apostolus in persona totius Ecclesiæ Altissimi Filium vocavit dicens: « Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. xvi, 17). » *Et dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.* Recipit enim Dominus a Domino sedem David, secundum hoc quod filius est David. Regnat autem non solum in domo David, id est, in tribu Juda, verum etiam in domo Jacob, id est, in toto populo Israel. Per quod intelligitur quod in ejus regni exercitu omnes illi connumerantur, quicumque David et Jacob fidem et justitiam imitantur (791). Hoc enim regnum etiam nunc est; hoc imperium non deficiet, quia regnabit Dominus in æternum, et in sæculum sæculi. *Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Non dubitat fieri quod angelus fieri promittit. Interrogat tantum quomodo fiat (792). Quoniam, quamvis virginem aliquando parituram audierat, quomodo tamen pareret non audierat. Dicit enim Isaias: Ecce virgo concipiet, et pariet filium (Isa. vii, 14); quomodo tamen pariat non dicit. Quia igitur virgo est, et virum non cognoscit, quomodo*

sed in sermone ejus. Non enim angelum, sed verbum angeli attendebat, et quid illa tam officiosa saluatio sibi prætenderet, cogitabat. »

(790) Vid. dicta ad Matthæum.

(791) Beda, Domum namque Jacob totam Ecclesiam dicit.

(792) S. Ambrosius, lib. ii, De Abraham, c. 8: « Qui quærit quomodo sciat, non dubitat, manifestante Deo, cognoscere se posse, sed formam vult acquirendæ cognitionis advertere... *Quomodo fiet istud*, etc., jure respondit: hoc est cum id, quod naturæ est, non suppetat, quia non solet parere virgo, quæ viro non fuerit copulata; quæro, quomodo præter instituta naturæ, possit generare. » Et lib. ii in Luc. n. 17: « Maria autem cum id dicit: *Quomodo*, etc., non videtur dubitasse de facto, sed de facti qualitate quæsisse. Liqueat enim, quia faciendum esse crediderit, quæ quomodo fieret interrogavit; unde et meruit audire: *Beata, quæ credidisti.* » Vide et superius ab eo dicta, n. 14.

pariat, et virgo maneat, interrogat, quod nulli A
 adhuc revelatum erat. *Et respondens angelus dixit
 ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissi-
 mi obumbrabit tibi.* Hic est modus pariendo. Ita
 concipies, ita paries. Jam nihil est quod te ulterius
 interrogare oporteat. Spiritus enim sanctus qui su-
 perveniet in te, et virtus Altissimi quæ obumbrabit
 tibi et amplexabitur te, totamque intus et extra
 muniet te, faciet in te quod voluerit, et quomodo
 voluerit. Quod autem ait: *Spiritus sanctus superve-
 niet in te*, hoc exposuit dicens, *et virtus Altissimi
 obumbrabit tibi.* Hæc enim virtus communis est to-
 tius Trinitatis (793). Tota enim Trinitas unus Deus,
 et ipse Altissimus. Natus est igitur Christus de Spi-
 ritu sancto, et Maria virgine, id est, de virtute
 Spiritus sancti, quæ una communis est et Patris, B
 et Filii, et Spiritus sancti. Nam et ipse Spiritus et
 Patris, et Filii Spiritus est. Filii autem, solius
 Patris Filius, et Pater solius Filii Pater est. Hæc
 itaque virtus superveniens obumbravit Mariam, ex
 duabus naturis Christum Dominum operata. « Sicut
 enim anima rationalis, et caro unus est homo, ita
 Deus et homo, unus est Christus (794). » Quantum
 igitur humanitatem spectat, non solum a Patre, et
 a Spiritu sancto, verum etiam a se ipso, et factus,
 et creatus est Filius. Quantum vero ad divinitatem,
 nec factus, nec creatus, sed a Patre solummodo ge-
 nitus. *Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit
 filium in senectute sua.* Non solum, inquit, in te suæ
 virtutis miracula his temporibus operabitur Deus. C
 Verum etiam in Elisabeth cognata tua, quam tu ipsa
 et vetulam esse, et sterilem ab infantia fuisse, opti-
 me nosti. *Et his mensis sextus est illi, quæ vocatur
 sterilis, ut sciat omnis mundus, quia non erit im-
 possibile apud Deum omne verbum.* Quid adhuc Judæi
 increduli dicent? Negant virginem peperisse, neque
 Evangelio credere volunt. Elisabeth tamen jam
 animum et sterilem peperisse negare non possunt.
 Utrumque mirabile est; utrumque contra naturam
 factum est. Neutrum fieri posset, nisi mutasset na-
 turam, cui nihil impossibile est. Multa enim contra
 naturam fecit Deus, quæ negare non audet Judæus,
 virgam in serpentem, serpentem in virgam muta-

vit (*Exod. vii, 10*); aquas in sanguinem,
 nem in aquas convertit (*ibid., 20*); manna
 (*Exod. xiv, 21*); manna pluit (*Exod. xvi,
 loquitur (Num. xxii, 28)*); petra fundit aquam
 xvii, 6); et Jordanis convertitur retrorsum
 Psal. cxiii, 3). Sed quid dicam de vir-
 quæ cum sicca esset, sub una nocte et
 flores et fructus germinavit (*Num. xvi,
 sicca nuces dare potuit, et virgo parere*).
 Utique Deus operatur quidquid vult, et
 tantummodo amisit potestatem? Dixit autem
*Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum
 Domini.* Auditis rationibus acquievit, et acquies-
 cepit (795). Ancilla, **153** inquit, Domini
 meæ, sed illius sum potestatis; fiat mihi
 verbum tuum. *Et discessit angelus ab ea* (796).

IV. *Exurgens autem Maria in diebus illis
 montana cum festinatione in civitatem Juda-
 travit in domum Zachariæ; et salutavit eum*
 (797). Virgo Dei plena ad montana consecra-
 riora petit (798); jam non in terris, sed
 mente habitat, et Spiritu conversatur. Fes-
 perat, nihil negligenter agit, domum
 ingreditur, justam copulam, et sine que-
 rentem videre desiderat, suæque humi-
 mansuetudinis signa manifestat. Maria
 Leith, Christus ad Joannem, domina ad an-
 servum Dominus venire non dedignatur.
 quid aliud est, quam humilitatis exemplum
 tum est, ut *audivit salutationem Mariæ
 exsultavit infans in utero ejus.* Dic, infans,
 pleiarum omnium maxime, qui digue
 propheta, sed plusquam propheta vocaberis
 tibi hæc exsultatio? Nondum natus es, et
 phetas, matrem Domini in voce agnoscis,
 resalutare non potes, exsultando agis quod
 Quam lætus ei occurreres, si jam natus es
 cujus voce audita exsultando obviam ire
*Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth, et
 voce magna, et dixit: Benedicta tu in inter-
 et benedictus fructus ventris tui.* Prius filii
 mater per filium repletur Spiritu sancto
 lius intus latens docet, quid mater exter-

(793) Rufinus comment. in Symb. Apost. ex re-
 ceus. Vallars. num. 10: « Vide ergo cooperantem sibi
 invicem Trinitatem. Spiritus sanctus venire dicitur
 super Virginem, et virtus Altissimi obumbrare ei.
 Quæ est autem virtus Altissimi, nisi ipse Christus,
 qui est Dei virtus, et Dei sapientia? Cujus autem
 hæc virtus est? *Altissimi*, inquit. Adest ergo Al-
 tissimus, adest et virtus Altissimi, adest et Spiritus
 sanctus Hæc est Trinitas, » etc.

(794) In Symb. nomine Athanas.

(795) Ambrosius, lib. II, in Luc. n. 16: « Vide
 humilitatem, vide devotionem. Ancillam se dicit
 Domini quæ mater eligitur, nec repentino exaltata
 promissio est. Simul ancillam dicendo, nullam sibi
 prærogativam tantæ gratiæ vindicavit quæ faceret
 quod juberetur..... *Ecce ancilla Domini*, etc., ha-
 bes obsequium, vides votum. *Ecce enim ancilla
 Domini apparatus officii est: contingat mihi se-
 cundum verbum tuum conceptus est voti.* »

(796) Hactenus homil.

(797) Lucæ I, 59. Est homil. Emisensis fe-
 Dom. IV Adv., pag. 41. De homiliis S.
 Emiseno suppositis satis diximus. De h
 peculiariter admonemus lectores eam a cla-
 sule Stephano Borgia exscriptam: ex ms. co-
 num. 34, al. 217 et hoc titulo præsignatam
 tava Visitationis, serm. S. Brunii episcopi
 habet in civitate Juda.

(798) Ambrosius ib., n. 19: « Non quasi
 de oraculo, nec quasi incerta de nuntio,
 dubitans de exemplo; sed quasi læta pro-
 giosa pro officio, festina pro gaudio, in-
 perrexit. Quo enim jam Deo plena, nisi ad
 cum festinatione contenderet? »

(799) Ambros., n. 23: « Exsultavit infans
 est mater. Non prius mater repleta, quam
 cum filius esset repletus, Spiritu sancto
 matrem. »

bebat. Quasi enim magna vi Elisabeth interius A ommota, non solum Virginem resalutavit, verum
tiam voce magna clamavit dicens : *Benedicta tu
nter mulieres.* Id ipsum enim et angelus ait. Ab
mnibus benedicitur, quæ omni benedictione digna
rabetur. *Et benedictus fructus ventris tui.* Benedicta
rbor, benedictus et arboris fructus. Benedicta virga
le radice Jesse, benedictus et flos, qui de tali radice
800) ascendit. Benedicta talis mater, benedictus et
alis filius. *Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini
nei ad me?* Neque sanctitas, neque religio, neque
nobilitas aliqua hoc mihi præstitit, ut tanto honore,
antaque beatitudine digna fierem. Ego potius debui
re ad te; sed tua, tuique filii humilitas te coegit
renire ad me. *Eccè enim, ut facta est vox salutatio
is tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans
n utero meo.* In adventu, inquit, tuo non ego solum,
ed et filius meus gratulatur, in tua salutatione lætatur,
et quod voce non potest, gaudio facit. *Et bea
tia, quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta
sunt tibi a Domino.* Quæ sunt enim, quæ dicta sunt
ei a Domino, nisi illa, quæ superius angelus ait :
*Eccè concipies, et paries filium, et vocabis nomen ejus
Jesum?* Et paulo post : *Spiritus sanctus superveniet
in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* *Et ait Maria:
Magnificat anima mea Dominum.* Anima, inquit,
mea, mens mea, virtus mea, omnisque intelligentia,
et conscientia mea magnificat Dominum, laudat,
benedicit et prædicat. Magnificat autem et ille Domi
num, in cujus bonitate magnificatur, et laudatur
Dominus (801). Sic enim in discipulis magistri,
sic in operibus suis singuli artifices laudantur, et
magnificantur. *Et exsultavit spiritus meus in Deo
salutari meo.* Modo, inquit, anima mea Deum ma
gnificat. Modo ejus magnificentiam, de qua scri
ptum est, « Exaltata est magnificentia tua super
caelos, Deus (Psal. viii, 2), » cunctis gentibus mani
festat; in quo semper exsultavit, in quo semper de
lectata est, quem semper dilexit, cui totis visceribus
adhæsit et cujus servituti se per omnia subjugavit. Et
hoc merito : *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.*
Respexit, et non despexit (802). **154** Ad quem enim
respicit Deus, nisi super humilem, et quietum, et
tremementem sermones ejus? *Eccè enim ex hoc beatam*

A me dicent omnes generationes. Vera est prophetia,
quam Veritatis mater de se ipsa prophetavit. Nulla
enim ex eo tempore generatio fuit, quæ ejus beati
tudinem non prædicaverit. Semper enim ejus beati
tudinem Ecclesia concinit, in qua simul omnes ge
nerationes continentur. *Quia fecit mihi magna qui
potens est.* Imo, qui omnipotens est. Vere utique
magna, et tam magna, quam magna nulli unquam
alii vel fecit, vel facturus est. Ex ea carnem susce
pit, et cæli terræque Dominam et reginam eam
constituit. Magna enim sunt hæc. *Et sanctum nomen
ejus.* Et ipse quidem potens est, et nomen ejus
sanctum est, quod nulli in vanum suscipere licet; in
quo baptizamur, et conæignamur, sanctificamur et
Christiani vocamur. *Et misericordia ejus a progenie
B in progenies timentibus eum.* Ejus enim misericordia
non in una progenie est. Non enim Judæorum Deus
tantum, sed a progenie in progenies dilatatur, et
crescit, cunctis subveniens timentibus eum. *Fecit
potentiam in brachio suo* (803). Præterito pro futuro
utitur. Fecit enim Dominus potentiam in brachio
suo, id est, in virtute et fortitudine sua, quia diabo
lum vicit, infernum expoliavit, et sanctorum animas
secum ad cælestia vexit. *Dispersit superbos mente cordis
sui.* Mente namque cordis sui, id est, secundum
voluntatem suam, superbos Judæos ubique terrarum
Dominus dispersit, et cunctis nationibus subjugavit
Unde Psalmista; « Disperge, inquit, illos in virtute
tua, et destrue eos, protector noster, Domine (Psal.
C LVIII, 12). » De quibus adhuc subditur : *Deposuit
potentes de sede, et exaltavit humiles* (804); in glo
riam scilicet Judæis promissam gentiles exaltans.
Hoc enim Dominus semper agit : « Omnis enim, qui
se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exal
tabitur (Luc. xviii, 14). » — *Esurientes implevit
bonis, et divites dimisit inanes.* Esurientes erant gen
tiles, qui cælestium mandatorum dulcedinem non
gustaverant : divites, Judæi, qui legis et prophe
tarum divitiis abundabant. Illos autem spiritualibus
bonis implevit; hos vero inanes et spiritualis in
telligentiæ vacuos abire permisit. Huc autem et illa
conveniunt, quæ alibi Dominus ait : « Beati, qui
esuriunt, et sitiunt justitiam; quoniam ipsi satura
buntur (Matth. v, 6). » Et : « Væ vobis divitibus,

(800) Idem, n. 24 : « Ipse fructus ventris est flos D
radicis, de quo bene prophetavit Isaias, dicens :
Exiet virga de radice Jesse, etc.; radix enim familia
Judæorum; virga, Maria; flos Mariæ, Christus, » etc.
(801) Idem S. Ambrosius : « Magnificatur enim
Dominus... non quod Domino aliquid humana voce
possit adjungi, sed quia magnificatur in nobis. Imago
enim Dei Christus est; et ideo si quid justum reli
giosumque fecerit anima; et illa imaginem ad cujus
est similitudinem creata, magnificat. Et ideo dum
magnificat eam, magnitudinis ejus, quadam partici
patione, sublimior fit; ut illam imaginem splendido
bonorum colore factorum, et quadam æmulatione
virtutis in se videatur exprimere. » Sic etiam Ori
genes. Vid. Jansenium Concord. c. 4. Non omitten
dus tamen Aug. in Ps. LXXI, n. 19, qui explicans il
lud : « Omnes gentes magnificabunt eum, » scribit,
« Magnificabunt eum, non ipsi faciendo, ut magnus

sit qui se ipsum magnus est; sed laudando, et
magnum fatendo. Sic enim magnificamus Deum;
sic etiam dicimus : *sanctificetur nomen tuum,* quod
semper utique sanctum est. »

(802) Hier. lib. xvi, adv. Pelag., n. 16 : « Animad
verte, quod beatam se esse dicat, non proprio me
rito atque virtute, sed Dei in se habitantis clemen
tia. » Vid. Bernardum, serm. 42 in Cant., serm. 45,
Homil. 1, super Missus est, etc.

(803) Beda ita explicat : « *In brachio suo;* in ipso
Dei Filio significat... Sicut enim tuum brachium,
in quo operaris, sic Dei brachium dictum est ejus
Verbum, quia per Verbum operatus est mundum. »
Est hæc aliorum PP. explicatio, ut Jansenius l. all.
docuit. Alii futura et præterita comprehendentes,
brachium interpretantur *Dei potentiam.* Vid. Jansenium,
c. 4, aliosque interpretes.

(804) Vid. Gregorium cap. 2, lib. vi in lib. I Reg.

qui habetis consolationem vestram (Luc. vi, 24). » A angeli minoratus est, videmus Jesum pro
 -- *Suscepit Israel puerum suum recordatus misericordiae suae. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, et semini ejus in saecula.* Hoc est enim, quod in Psalmis dicitur. « Memor fuit in saeculum testamenti sui, verbi, quod mandavit in mille generationes, quod disposuit ad Abraham et juramenti sui ad Isaac (Psal. civ, 8). » Recordatus enim misericordiae suae, sicut ad patres nostros, id est, Abraham et semini ejus locutus fuerat. *Suscepit Israel, puerum suum.* Suscepit enim, reconciliavit, tenuit et in patribus promissam hereditatem introduxit. Puerum utique Israel (805), non autem senem Israel, id est, non Veteris sed Novi Testamenti sectatores. *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam.* Decebat enim ut simul manerent, quatenus in illo parvo temporis spatio Elisabeth a Maria, et Joannes a Christo doceretur (806). Libet nunc intueri quantas tunc Zacharias, quantas Elisabeth lacrymas fuderit, quando virgo Maria inde, quando mundi gaudium, et stella maris in domum suam reversa est. Joannes quoque, quamvis adhuc in matris utero clausus (807), in ejus discessu non parum doluit, qui in illius adventu tanto gaudio exsultavit (808).

V. *Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium* (809). Nascitur hodie Joannes Baptista major prophetis, minor angelis, imo minor eo, qui minoratus paulo minus ab angelis. Unde ipse Dominus ait: « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista; **155** qui autem minor est in regno caelorum, major est illo (Matth. xi, 11). » Hoc autem Apostolus exposuit dicens: « Eum autem, qui modico quam

(805) Beda: « Pulchre puerum Domini appellat Israel, qui ab eo sit ad salvandum susceptus, obedientem videlicet et humilem. »

(806) Origenes, hom. 9, in Luc. (tom. III, Opp., pag. 942): « Si enim in eo quod tantum venit Maria ad Elisabeth... in una hora tantos profectus habuit, nostrae conjecturae relinquitur, quid in tribus mensibus Joannes profecit, assistente Maria Elisabeth. Valde quippe indignum est, in puncto horae atque momento exsultare infantem, et quodammodo gaudio lascivisse, repletamque esse Spiritu sancto Elisabeth; per tres vero menses nec Joannem nec Elisabeth ex vicina Matris Domini et ipsius Salvatoris praesentia profecisse. Exercebatur ergo et quodammodo in athletico sancta mater per tres menses ungebatur Joannes, et praeparabatur in matris utero, ut mirabiliter natus, mirabiliter nutriretur. » Origenem ante oculos habuisse videtur Ambrosius scribens l. ii in Luc., n. 29: « Non sola familiaritatis est causa, quod diu mansit, sed etiam tanti vatis profectus. Nam, si primo ingressu tantus processus exstitit... quantum putamus usu tanti temporis S. Mariae addidisse praesentiam?... Ungebatur itaque, et quasi bonus athleta exercebatur in utero Matris propheta: amplissima enim virtus ejus certamini parabatur. »

(807) Hoc demonstrat, A. in eorum esse sententia, qui B. M. non expectasse partum Elisabeth consueverunt; quam sententiam defendit Baltasar Corderius adnot. ad Caten. in Luc., pag. 21; Jansenius, Concord., c. 4 et plerique, teste Maldonato. Ipse vero Maldonatus, Cornelius a Lapide, Estius,

tionem mortis, gloria et honore coronatus (11, 9). » Hoc igitur solo minor est Joannes, nemo alius major surrexit natus de muliere, ipse quoque Joannes ait: « Me oportet manere et crescere. Qui post me venit, ante me est, cujus non sum dignus corrigiam calceamenti solve (Joan. iii, 30). » Minuitur enim capite truncatus: crescit vero Jesus in exaltatus. *Et audierunt vicini, et cognati magnificavit Dominus misericordiam suam et congratulabantur ei.* Erant enim steriles in Israel, quamvis hoc aliud significat. Corporis namque sterilitas non est peccatum, sed vero steriles apud Deum in opprobrium sunt. **B** tum igitur ad litteram, magnam ei Dominus misericordiam fecit, qui tanto pignore illam fecerat. Unde et ipsa superius ait: « Sic mihi fecerunt diebus, quibus respexit auferre opprobrium inter homines (Luc. 1, 25). » *Et factum octavo venerunt circumcidere puerum, et cum nomine patris sui Zachariam.* Haec circumcisio neque Christus, neque Joannes indigni circumcisi tamen sunt, ne scandalo fierent, quod non adimplerent (810). *Lex enim, et prophetae ad Joannem.* De circumcisioe multa ad Apostolum scribit, et non carnis, sed spiritus circumcisionem laudat (811). Spiritualis namque circumcisio non in uno, sed in omnibus membris debet; ut neque manus operentur malum, neque oculi videant vanitatem, neque pedes ad fornicationem sanguinem currant, neque aures detrahantur, neque membra circumcidantur.

Menochius, Tirinus, Calmet, etc. ad partum Elisabeth remoram putant.

(808) Hactenus homilia.

(809) Lucae 1, 57. Est homilia. ut reliqua perperam dicitur in natali S. Joann., pag. 1.

(810) S. Thomas iii, p. qu. 37, art. 1. septem assignat, ob quas debuit Christus circumcidi; quarum V. est, « ut obediendi virtuti suo commendaretur exemplo: unde et circumciscus est, sicut in lege erat praecipitum praeterea alia causa, quam S. Leo assignat 22, c. 4: « Ut virtutem inseparabilis a Deo mine Deitatis per velamen nostrae infirmitatis conderet: » atque hinc daemones illuderetur: « quae natiuitatem pueri in salutem generis procreati non aliter sibi, quam omnium nostrorum putavit obnoxiam. »

(811) Praesertim cap. iii, 28: « Non enim manifeste Judaeus est: neque quae in manu carne est circumcisio; sed qui in absconditis est; et circumcisio cordis in Spiritu, non cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo. » Quae verba expendens S. Hieronymus lib. ii ad Galat. v, 5, subdit: « Nihil itaque praeter Christum carnalis circumcisio, sed cordis est, quae auferit illud opprobrium Judaeorum, circumcisae aures vestrae, et non potestis Prodest circumcisio laborum, quam juxta Hebraicum scriptum est: *Ego autem sum prophanus in labiis,* » etc. Vid. S. Aug. tract. Joann., n. 5.

circumcisione omnia vitia et peccata tolluntur. Unde A per præconem, **136** visitavit per filium (814). octava die merito fiebat, in qua et ultima resurrectio fiet (812), quando membris omnibus circumcisis, id est vitiiis et peccatis abscissis, totusque integro innovatus, omnique superfluitate mundatus omni ad immortalitatem resurget. *Et respondens mater ejus dixit: Nequaquam; sed vocabitur Joannes.* equaquam, inquit, Zacharias vocabitur, quamvis hoc nomen dignum sit veneratione. Sed vocabitur Joannes, quod *Dei gratia* interpretatur; quia nullus inter natos mulierum familiaris illo Dei ratiam possidebit. *Et dicebant ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* hoc enim nomen angelus imposuit, non cognatio dedit. Sed unde Elisabeth hoc nomen scire potuit? Zachariæ namque non Elisabeth dictum fuerat: *Et vocabis nomen ejus Joannem.* Qua in re credendum est, quamvis id scriptum non est, de angelica revelatione, vel alia qualibet divinitus facta inspiratione, eam hoc nomen didicisse (813). *Innuebat enim patri ejus, quem vellet vocari eum.* Qui quoniam voce hoc eis indicare non poterat, *postulans pugillarem scripsit dicens: Joannes est nomen ejus.* *Et mirati sunt universi.* Mirati enim sunt, cur utrique parenti hoc nomen puero imponere placuit. Quia enim nemo in illorum cognatione sic vocaretur, Dei utriusque id fieri intellexerunt. *Apertum est autem illico os ejus, et lingua ejus, et loquebatur benedicens Deum.* Sic enim angelus promiserat: *Pro eo, quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo, eris tacens; et non poteris loqui in die quo hæc fiunt (Luc. 1, 20).* Loquente autem Zacharia, *factus est timor super omnes vicinos eorum; et super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc. Et posuerunt omnes, qui audierant in corde suo, dicentes: Quid putas puer iste erit? qui contra naturam natus est, in cujus nativitate os illi clausum aperitur, mutus loquitur, et tam miracula fiunt? Etenim manus Domini erat cum illo.* ipsa igitur hæc omnia operabatur in illo. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, et propheta- vit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ. Visitavit*

per præconem, **136** visitavit per filium (814). prædicavit per utrumque, fecit per alterum. Uterque ad baptismum populos vocavit. Sed alter solummodo plebem redemit et in Spiritu sancto baptizavit. Unde et eidem Joanni dicitur: *Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto (Joan. 1, 33).* *Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui (815).* Domus David Ecclesia est, populusque fidelis et bellicosus, cui nulli adversarii resistere possunt. In hac autem *cornu salutis* Dominus erexit, Joannem videlicet, qui Christum prædicando præcessit. De hoc enim cornu salutis ipse David loquitur dicens: *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo (816) (Psal. cxxx1, 17).* Joannes igitur et cornu est, et lucerna. Cornu clamando; lucerna illuminando. Ipse est enim vox clamantis in deserto; ipse lucerna ardens et lucens. *Sicut locutus est per os sanctorum, qui a sæculo sunt, prophetarum ejus.* Sicut, inquit, per prophetas prænuntiatum audivimus, ita modo in hoc puero fieri videmus. Quem nobis Dominus mandavit ut faceret nobis salutem atque vindictam ex inimicis nostris, et liberaret de manu omnium qui nos oderunt. Hoc est enim, quod superius dixit: *Quia convertet corda patrum in filios, et incredibiles ad prudentiam justorum, parare Domini plebem perfectam (Luc. 1, 17).* — *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui sancti.* Ad hoc, inquit, hoc nostræ salutis cornu Dominus erexit, ut cum patribus nostris misericordiam faceret, et testamenti sui non immemor, jusjurandum adimpleret in nobis, *quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.* In eo igitur, quod in nobis testamentum complevit, cum patribus nostris misericordiam fecit. Hoc enim Dominus Abraham juraverat, dicens: *Semini tuo dabo terram hanc (Gen. xv, 18).* Per quam terram viventium significabat; quam non carnalibus, sed spiritualibus ejus filiis daturus erat. *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi.* Ideo, inquit, ex inimicis nostris nobis Dominus salutem dedit, ut sine timore de manu

(812) S. Aug., lib. xvi contr. Faust., c. 29: *Qui tempora passionis et resurrectionis suæ haberet in potestate, id egit, ut caro ejus in sepultura Sabbato quiesceret... ut tertio die resurgens, quem Dominicum dicemus, qui post Sabbatum numeratur octavus, etiam circumcisionem octavi dici ad se prophetandum pertinere declararet. Quid enim significat circumcisio carnis? quid nisi expoliationem mortalitatis, quam de carnali generatione portamus, etc.?* Vid. serm. 189, n. 3, lib. iv. Op. imp. contr. Jul. n. 134, etc.

(813) Beda: *C nec mireris, si nomen mulier quod non audivit, asseruit, quando ei Spiritus sanctus qui angelo mandaverat, revelavit, neque poterat Dominum ignorare prænuntium, quæ prophetaverat Christum.*

(814) Beda: *Visitavit autem Dominus plebem suam quam longa infirmitate tabescentem, et quasi venditam sub peccato, unci Filii sui sanguine rede-*

dit. Quod quia B. Zacharias proxime faciendum cognoverat, prophetico more quasi jam factum narrat.

(815) Hacten., homilia.

(816) S. Hieronymus ad cap. v Isaïæ: *Cornu regnum significare, et potentiam, sæpe legimus, ut est illud in Evangelio: Suscitavit cornu salutis nostræ in domo David pueri sui.* S. Augustinus, enarrat. in psal. cxxx1 explicans illud: *Ibi suscitabo cornu David:* *Cornu significat altitudinem, et qualem altitudinem? non carnalem. Ideo omnia ossa carne involuta sunt: cornu excedit carnem. Altitudo spiritalis, cornu est. Quæ autem altitudo spiritalis est, nisi de Christo? et ut noveritis, quia ibi est cornu David, attendite quid sequatur; paravi lucernam Christo meo. Quæ est lucerna? jam nostis Domini verba de Joanne: *Ihe erat lucerna ardens et lucens.* Hæc Augustini verba ferme exscribit Beda ad h. l.*

inimicorum nostrorum liberati, per quos vitia, et A malignos spiritus intelligimus, non illis serviamus, sed illi. Sed quomodo serviamus? *In sanctitate, et justitia coram ipso.* Aliter enim servitia nostra Deus non respicit, neque sunt coram ipso, nisi in sanctitate et justitia serviamus illi. Hoc autem non ad tempus, sed *omnibus diebus nostris.* « Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (*Matth. x, 22*). » — *Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis, præcibus enim ante faciem Domini parare vias ejus.* Non solum enim propheta, verum etiam plusquam propheta vocatur Joannes, et hoc quidem, non a quolibet, sed ab ipsa veritate. Quod autem ante faciem Christi Domini Joannes præcesserit, parare vias ejus, ipse Dominus per prophetam loquitur dicens: « Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te (817). » Unde enim ipse Joannes ait: « Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus (*Joun. i, 23*). » Præcivit igitur ante faciem Domini. Sed cur? *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum.* Et hoc quidem faciebat, cum diceret: « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum (*Matth. iv, 47*). » Hæc autem bona data sunt nobis *per viscera misericordiae Dei nostri,* qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quibus misericordiae, charitatisque visceribus ipse Dei Filius *visitavit nos oriens ex alto. Illuminare his, qui in tenebris, et umbra mortis sedent,* secundum illud: « Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: » ambulantibus « in regione umbræ mortis lux orta est eis (818) (*Isa. ix, 2*). » — *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Illi enim pedes in viam pacis diriguntur, qui non ad bellum, sed ad pacem eurrunt. De quibus dicitur (819): « Beati pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (820). »

VI. [CAP. II.] *Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio prima facta est a præside Syria Cyrino.* Quod enim mundus universus describitur, et sub unius potestatis tributum redigitur, magnæ pacis indicium est. Si enim adhuc mundus repugnaret, et contra Romanum imperium dimicaret, nequaquam ejus edicto describi, vel sub tributum redigi potuisset. De hac enim pace propheta prædixerat: « Et constabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebun-

(817) Malach. iii, 1: *Ecce ego, mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam.*

(818) Quam vario sensu in Scripturis dicatur *umbra mortis*, explicat Gregor. iv, *Mort.*, c. 20.

(819) Rom. x, 15: *Quam speciosi pedes, etc.*

(820) Hujusmodi expositio Zachariæ Cantici seorsim posita sub Bruni ep. nomine, reperitur in cod. ms. Casin. n. 251, al. 350, charac. Langobard. sæc. xi, fol. 135.

(821) Pacatum fuisse orbem sub Christi ortum Hieronymus, Eusebius, Orosius, alique Patres ex prophetarum oraculis eliciunt, quos allegat Estius

tur ultra ad prælium (*Isai. ii, 4*). » Et P « Orietur in diebus ejus justitia, et a pacis (*Psal. lxxi, 7*). » Quia enim primo oriebatur, pacem ubique fieri oportebat *ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam partem. Ascendit autem et Joseph a Galilæa in Nazareth in Judæam civitatem David, quæ dicitur Bethlehem, eo quod esset de domo, et famulus David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi in virginitate.* His enim verbis apte monstratur, descriptio secundum familias facta fuerat. ad proprias civitates, atque familias essent, singulos redire oportebat; quæ communicato consilio, omnes simul tributum mitterent, et facta descriptione secundum quamque familiam, totius tributi summarent (822). Venit itaque et Joseph cum sponsata sibi uxore prægnante in Bethlehem David, ubi eorum familia habitabat, sicut cæteri, eandem faceret professionem *est autem, dum essent ibi, impleti sunt dies partus, et peperit Filium suum primogenitum.* Christum nasci oportebat, quia sic per nuntiatum fuerat: « Et tu, Bethlehem te non eris minima in principibus Juda; exierit dux, qui regat populum meum Israel. Primogenitus autem secundum legem filius qui primus de matris utero procedit, sive sequantur, sive non sequantur. Cum enim post unum mensem omne primogenitum offerre præcipiat, quis non intelligat, sine relatione primogenita dici, cum nihil accipere potest, nisi sit, cui hoc primogenitum ferri possit, nisi enim si mater illico mortua fuerit, vel si filium non genuerit? Nunquid idcirco primogenitus ille non erit, qui ex ea jam natus, et per mensem Deo oblatum, ab ipsa lege primogenitus vocatus? Igitur aut lex mentitur, aut primogenitus aliquando sine relatione dicitur. Peperit beatissima Virgo; concipiens virgo, parit et in æternum permanens virgo. Clausa in partu, clausa in parto, et clausa post partum, inquit, *filium suum primogenitum, eum involvit, et reclinat eum in præsepio, erat eis locus in diversorio.* O pietas! O humilitas ineffabilis! o sacramentum inæstimabile! Deus homo fit, æternus, temporalis, immortalis, passibilis, parvis pannis involvitur, cœli ambitu præ magnitudine non continetur.

D. E. prop. 9, cap. 8. Maldonatus ad h. l. hoc testari ecclesiasticos auctores omnes, quorum id negantem refutat Norisius *dissert. Cen. Pis.*, cap. 10. Vid. S. Leonem *serm. c.*

(822) Descriptionem non fuisse hujusmodi tributum exigeretur, volunt recentiores *epistol. V. Norisium, Pagium, Tillemontium, etc.*

(823) Mich. v, 2: *Et tu Bethlehem Ephebrata, vultus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur Dominator in Israel.*

(824) Similis exclamatio Nazianzeni, pag. 620: « O novam missionem! O ad-

nis audivit unquam tale? Quis vidit huic simile? Aclinatur in præsepio, et panis vivus qui de cælo descendit, non hominibus, sed pecoribus antepositus, id est non Judæis, sed gentibus (825) manifestatur. Tunc « cognovit bos possessorem suum, et sinus præsepe Domini sui (826). » Sed quid dicam, uolens cæli terræque Creator, quod Rex regum et omnium dominantium non habuit locum in diverto? Sic enim Apostolus ait : « Quia cum omnium ives esset, pro nobis pauper factus est (827). » — *Et pastores erant in regione eadem, vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit eos, et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Quantum enim ad litteram, a causa esse videtur, ut prius pastoribus hæc verba angelus nuntiaret, ne quasi incauti stabulum intrarent, et præsepe adire tentarent, in quo puer positus erat. Spiritualiter autem, stabulum Ecclesia, præsepe Scriptura divina, pastores vero episcopi et doctores (828) intelliguntur. Stabulum enim **158** vocatur Ecclesia, ad quam Dei animalia undique conflunt, ibique stant, et morantur in ea. Unde scriptum est : « Animalia tua, Domine, inhabitabunt in ea (Psal. lxxvii, 11). » Hæc autem animalia, quasi in præsepio, in divina Scriptura cibis spiritualibus utriuntur. Ibi positum inveniunt Christum, ibique comedunt panem vivum. Beati, qui hujus præsepis cibis aluntur, et deliciis ibi positis reficiuntur. Vos item, Ecclesiæ pastores, vos episcopi et sacerdotes, audite et intelligite. Vobis angelus loquitur. Vobis hoc magnum gaudium evangelizat; quia vobis nunciatum est nosse mysterium regni Dei (829). Vobis nunciatum est audire et intelligere secreta cæli. Nunciate ergo quod audistis, prædicate quod vidistis, nolite celare quod cognovistis. Toties enim Christus in stabulo oritur, toties ut parvulus in præsepio ponitur, quoties hæc in Ecclesia prædicatis, quoties virginis partum et Christi nativitatem aliis nuntiatis. Inde enim bodierna festivitas nativitas Domini vocatur: non quod Dominus hodie nascitur, non

quod nunc de virgine oriatur, sed quia ejus natalis memoria hodie innovatur, et in illius commemoratione celebratur, et prædicatur. *Et hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum, et positum in præsepio.* Utinam hoc signum Judæi susciperent, et Christum nobiscum in præsepio quaererent! (830) Quamvis enim pannis sit involutus et sub velamine litteræ jaceat occultus, invenirent tamen, si eum quæserissent, et intelligerent, si credidissent. Quicumque igitur es qui vis videre Jesum, accede ad hoc præsepe, scrutare Scripturas, remove pannos, pelle litteram: « Littera enim occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. iii, 6), » et tunc videbis, quod videre non poteras. Sic enim Ecclesiæ pastores eum quæerunt, et quæerentes inveniunt, et invenientes venerantur et credunt. *Et subito facta est cum angelo multi vultu militiæ cælestis laudantium Dominum, et dicentium: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

VII. *Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc Verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.* Pastores, inquit, loquebantur ad invicem, et de his, quæ audierant, et viderant, inter se tractantes dicebant: Mira sunt quæ audivimus, stupenda quæ vidimus: cælis gloria, pax terris promittitur. Salvator hodie natus est nobis, rex novus hodie datus est nobis, qui est Christus Dominus in civitate David. Quid igitur facimus? Cur moramur? Transeamus usque Bethlehem: ipsa enim est civitas David, et videamus hoc Verbum et credamus, quia in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. *Quod factum est.* Quantum enim ad se, neque factum, neque creatum est. Factum tamen quodammodo est, quia *Verbum caro factum est. Quod Dominus ostendit nobis.* Videamus corporaliter, quod Dominus ostendit nobis spiritualiter, et quod mente concepimus, et fide tenemus, restat ut oculis intueamur. *Et venerunt festinantes, et invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in præsepio.* In stabulo stellam, in præsepio solem invenerunt; quia Maria Stella maris, Sol justitiæ

imperatorem! Qui est, sit; qui creatus non est, reatur; qui nullo loco contineri potest, per interitum animæ intellectualis inter divinitatem et carnem crassitiam continetur, etc.

(825) Ambrosius, l. ii in Luc., n. 34: « Hic est Dominus, hoc præsepe, quo nobis divinum mysterium revelatum est; irrationabiles gentes, pecudum intra præsepia more viventes, alimoniam sacræ ubertate pascendas. Agnovit ergo asina, species scilicet: forma gentilium, præsepe Domini sui. »

(826) Isaïæ i, 3. Vide Ambrosium, hunc eundem sensu locum afferentem lib. ii in Luc., n. 42.

(827) II Cor. viii, 9: *Quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives.*

(828) Nota sunt S. Ambrosii verba l. ii in Luc., n. 50: « Videte Ecclesiæ surgentis exordium; Christus nascitur, et pastores vigilare cœperunt, qui entium greges, pecudum modo ante viventes, in

caulam Domini congregarent, ne quos spiritualium bestiarum per effusas noctium tenebras paterentur incursum, Et bene pastores vigilant, quos bonus pastor informat. Grex igitur populus, nox sæculum, pastores sunt sacerdotes. » Vide etiam Cyrillum in Catena Corderii, pag. 41.

(829) Beda: « Pulcherrima ratione, Domino nato, pastores vigilant, gregemque suum ab insidiis noctis custodiendo defendunt.... Vigilent itaque, nato Domino, pastores supra gregem ovium suarum.... Bene autem vigilantibus pastoribus angelus apparuit, eosque Dei claritas circumfulget: quia illi præ cæteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse solliciti sciunt; dumque ipsi pie super gregem vigilant, divina super eos gratia largius cernat. »

(830) De hoc signo Bernardus serm. 3 in Cant.

Christus vocatur. Recedant igitur tenebræ, fugiat caligo, quia stella in stabulo, et sol in præsepio folget. Fetor quoque ibi esse non potest, ubi est flos campi, et liliium convallium, cujus odore suavissimo ninium delectata Ecclesia, dicit: « Trahe me post te, et curremus in odorem unguentorum tuorum (Cant. 1, 3). » Sed quid de matre Domini dicam? cujus odoris fragrantiam rex sapientissimus Salomon admirans ait: « Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, et thuris, et universi pulveris pigmentarii? » (Cant. III, 6.) Ubi enim omnium aromatum fumus redolet, ibi fetoris indicium esse non potest. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.* Hic est enim ille puer, de quo scriptum est: « Puer natus est nobis, Filius datus est nobis: et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis. Super solium David, et super regnum ejus sedebit, ut confirnet illud, et corroboret in iudicio et justitia. Amodo, et usque sempiternum. Zelus Domini exercituum facit hoc (Isai. ix, 6). » Illis enim pacis verbis nativitas et nobilitas, virtus et fortitudo, imperium et justitia, et cætera, quæ ad laudem et gloriam hujus pueri pertinent, describuntur. *Et omnes, qui audierunt, mirati sunt, et de his, quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* O Mater sapientissima, et sola talis Filii dignissima, quæ **159** omnia verba hæc in corde suo ideo conferebat, nobisque conservabat, et memoris commendabat, ut postea, ipsa docente, ipsa narrante et nuntiante, scriberentur, et in universo mundo prædicarentur, cunctisque nationibus nuntiarentur. Ab ipsa enim hæc apostoli audierunt. Hæc in ejus schola evangelistæ didicerunt, et ipsa dictante scripserunt, nobisque legenda mandaverunt (831). Quis igitur Evangelis non credat? Quis eis contradicere præsumat, quæ aut Matris, aut Filii auctoritate muniuntur? Quædam enim apostoli, et evangelistæ a matre Domini audierunt, quemadmodum ista, et cætera quæ de Salvatoris infantia scripta sunt. Plurima vero visu, et auditu ab ipso Domino didicerunt. *Et re-*

A versi sunt pastores glorificantes, et laudantes in omnibus, quæ audierant, et viderant, et est ad illos. Beati isti pastores, qui Christum videre meruerunt, et Deum laudantes et glorificantes ea quæ audierant et viderant. Beati illi pastores, qui usque hodie in præsepio, id est, in sacris voluminibus Christum vident, et in eum fideliter credunt, ejus nuntiantes, ejus fidem prædicantes, et laudantes et glorificantes (832).

VIII. *Et postquam consummati sunt circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus, quod vocatum est ab angelo, priusquam circumciperetur* (833). Nobis, non sibi circumciscimus. Sicut enim nobis est natus, nobis et passus, ita et nobis est circumciscus (834). Abraham circumciscus est, de quo Apostolus ait: « Qui signum accepit circumcisionem, et justitiæ fidei (Rom. iv, 11). » Data est circumcisio (835), non ut peccata tollerentur, sed ut aliquid præcipuum est, sed ut aliquid et quadam differentia Judæorum populis separaret. Quamvis itaque propter transgressionem quicumque olim non circumciscitur, damnabatur, nemo tamen per circumciscionem justificabatur. Ut enim Apostolus ait: « Circumcisio quidem prodest, si legem observes. Prævaricator legis sis, circumcisio tua non justificata est. Non enim qui in manifesto delinquit, neque quæ in manifesto delicto est, sed qui in abscondito Judæus est, et circumciscus in spiritu, non littera (Rom. II, 25). » Signum igitur aliquid significat circumciscionem, magnum aliquid, ut quicumque eo modo circumciscus non fuerit, ut interim de parvulis taceamus, non possit. De hac enim circumciscionem ait: « Circumcidite corda vestra, et non carnem vestram (836). » De carnis vero circumciscione Paulus ait: « Ego Paulus dico vobis, quod circumciscio non vincit, Christus vobis nihil prodest (Gal. v, 2). » Hæc circumciscio in Christo consummata est, in quo et aliæ legis cæremonis consummata sunt. « Finis enim legis Christus est ad justitiam omni credenti (Rom. x, 4). » Ideo enim ipse consummatus est, ut legem compleret, et bonam esse

(831) Beda: « Quia sanctas Scripturas legerat, et sciebat prophetas, conferebat ea, quæ secum sunt acta de Domino, cum his, quæ noverat a prophetis scripta de Domino, et collata ab invicem cognovit; instar cœlestium cherubin socia, sui vultus luce concordia. » S. Ambrosius: « Argumenta fidei conferebat in corde. Si Maria a pastoribus discit, cur tu declinas discere a sacerdotibus? Si Maria ante præcepta apostolica tacet, cur tu post apostolica præcepta magis cupis docere quam discere? »

(832) Hacten., homil.

(833) Est homil. Emis. attributa in Oct. Nat., pag. 26.

(834) Beda ad h. l. « Redemptor noster, qui ut peccata mundi tolleret, sine peccato venit in mundum, sicut suo baptisinate nobis remedia procuravit, ita etiam circumciscione quam suscepit, non

sua quæ nulla erant admissa purgavit, in se nature vetustatem docuit innovavit. » V. S. Thomam III p., qu. 37, a. 3. Beatus Hieronymus: « ritus et religio circumciscionis a B. Abraham patriarcha sumpsit exordium. » V. S. Thomam III lib. II De Abraham, cap. 2. Marshamum: « ritus circumciscionis ab Ægyptiis ritum circumciscionis desumpsisse contenderunt, refutavit Meyerus De temporib. sacr., cap. 7 et 8. Wormius, De corruptis vestig. ant. cap. 13. »

(835) V. S. Thomam I, 2, qu. 102. Et interpretes ad illud Pauli ad Rom. III, 10, utilitas circumciscionis? Multum per otiosum, etc.

(836) Deuteron. x, 16: *Circumcidite primum corda vestri.*

usque nobis significationem commendaret. Unde A
 t ea nocte, qua traditus est, cum discipulis agnum co-
 redit, et mox quid significaret ostendit, dum panem
 t vinum benedicens, ait : « Accipite, et comedite :
 hoc est corpus meum; et : Bibite, ex hoc omnes :
 hic est enim calix novi testamenti, qui pro vobis,
 t pro multis effundetur (*Math. xxvi, 26*). » Et hoc
 sacramentum tunc ab eo, et in eo esse completum,
 eque ulterius secundum litteram agendum esse, vel
 ntelligendum, protinus ostendit, dicens : « Amen,
 ico vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis,
 onec bibam illud vobiscum novum in regno Dei
Math. xxvi, 28). » Sic igitur vetus testamentum
 omplevit et confirmavit, litteræ finem imposuit, et
 pirituali novæque intelligentiæ principatum Domi-
 us tribuit. Consummata est ergo lex, atque per-
 ransit secundum litteram; manet autem semper-
 ue manebit secundum spirituales intelligentiam.
 Inde ipse Dominus ait : « Cælum, et terra trans-
 bunt, verba autem mea non præteribunt (*Marc. xiii,*
31). » Itemque : « Amen, dico vobis, non præteribit
 inum iota, neque unus apex ex lege, donec omnia
 ompleantur (*Math. v, 18*). » Et Judæi quidem in
 mo membro circumcidantur; quare tamen circum-
 cidantur, non intelligunt. Christiani vero, quid cir-
 cuncisio significat, **160** intelligentes, non unum
 antum, sed omnia membra circumcidant, non pellis
 ncisione, sed totius superfluitatis abjectione (837).
 Qui enim non occidit, non mæchatur, non concu-
 iscit rem proximi sui, non mentitur, non furtum
 acit; qui nulli nocet, nulli injuriam facit, vana
 ridere, vel audire, vel cogitare non appetit; iste
 nterius et exterius perfecte circumcisus est. Hoc
 lla Judæorum circumcisio significat. Sine hac si-
 gnificatione inutilis est. Si enim intelligerent, quid
 ignificet. « Sint lumbi vestri præcincti (*Luc. xii,*
35), » hæc est enim illius circumcisionis expositio,
 on se fortasse ulterius inutiliter vulnerarent. Multa
 unt, quæ de circumcisione dici possunt, sed hæc
 auca, quasi seminaria quædam, nos dixisse suffi-
 aciat (838).

IX. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus
 eundam legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem,
 ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege*

(837) S. Greg., lib. xxviii, Mor., cap. 3 : « *Circum-
 cidite præputia cordis vestri, id est postquam lu-
 ruriam a carne extinguitis, etiam superflua cogita-
 tionum resecatæ.* »

(838) Alia multa adduntur in homil. pag. 26, 2.

(839) Vulg., purificationis.

(840) Vid. Edit. Rom. S. Brunonis tom. I, pag.
 147, col. 1. S. Bernardus serm. 3 in Purific. B. Mar.
 (col. 968, edit. 2 Mabil.) : « Putas enim, quia dictu-
 rus Moyses mulierem quæ peperisset filiam immun-
 dam esse, non timuerit super matre Domini blasphem-
 iæ crimen incurrere, et idcirco præmiserit,
 suscepio semine. Alioquin, nisi parituram præ-
 disse sine semine virginem, quæ necessitas erat
 de suscepto semine fieri mentionem? Patet itaque,
 quod lex ista matrem Domini non includit, quæ non
 suscepto semine filium peperit, » etc. Et serm. 51,

Domini. *Quia omne masculinum adaperiens vulvam,
 sanctum Domino vocabitur.* Scriptum est enim in
 lege Moysi, quod mulier, quæ suscepto semine pe-
 pererit masculum, immunda erit septem diebus; et
 die octavo circumcidetur infantulus. Ipsa vero tri-
 ginta diebus manebit in sanguine purgationis suæ,
 Omne sanctum non tanget, nec ingreditur sanctua-
 rium, donec compleantur dies purgationis (850)
 ejus (*Levit. xii, 2*). » Hac enim lege beata Virgo
 Maria non tenetur, quæ, nullo suscepto semine, virgo
 concepit, virgo peperit, clausa ante partum, clausa
 in partu, et post partum clausa permansit. Ad cu-
 jus distinctionem Moyses non simpliciter dixit :

« Mulier, quæ pepererit masculum, sed cum addita-
 mento, quæ suscepto semine masculum pepererit,
 immunda erit septem diebus (*ibid.*). » Hæc autem
 quid significent, in Levitico exposuimus (840). Ex-
 spectavit tamen ea virgo Maria, donec omnes purga-
 tionis dies completerentur; quod non sibi, sed aliis
 mulieribus lex constituerat. Non enim de ea dictum
 fuerat, « omne sanctum non tanget, » quæ ipsum
 Sanctum sanctorum in gremio tenebat, in sinu so-
 vebat et virgineo lacte nutriebat. Completis autem
 diebus, tulerunt puerum in Jerusalem, ut sisterent
 eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini :
*Quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum
 Domino vocabitur.* Ex eo namque tempore, quo
 primogenita Ægyptiorum Dominus interfecit, omnia
 primogenita filiorum Israel sibi vindicavit, sibi que
 offerri præcepit. Sed cur hæc? nisi ut omnia prima
 et maxima, omnia meliora et chariora Domino offe-
 rantur. Offeramus igitur ei fidem nostram; offeramus
 animas nostras, quæ non de terris, sed de cæ-
 lis originem habent, et quæ prima in nobis, et præ-
 cipua, et maxima sunt. *Et ut darent hostiam, secun-
 dum quod dictum est in lege Domini, par turturam,
 aut duos pullos columbarum.* Turtur enim castissi-
 mum animal est; columba vero felle et amaritudine
 caret. Qui igitur corporis, et animæ castitatem et
 innocentiam custodiant, illi equidem par turturam
 aut duos pullos columbarum Domino offerunt; et
 talis quidem hostia Domino placet, in qua nos ipsos
 et offerimus et corpus et animam innocenter cas-
 teque viventes ei dicamus (841). Talem igitur ho-

D

ibid., col. 1191 : « Quid est quod dicimus B. Ma-
 riam purificari? Quid vero quod ipsum Jesum dici-
 mus circumcidi? Enim vero tam non Indiguit illa
 purificatione, quam nec ille circumcissione. Nobis
 ergo et hic circumciditur, et illa purificatur, præ-
 ben es exemplum penitentibus, ut a vitis continen-
 tes, primum per ipsam continentiam circumcidi-
 mur, deinde a commissis, per penitentiam purifi-
 cemur. »

(841) S. Ambrosius, lib. v in Hexam., cap. 19,
 n. 62. « Turturem lex Dei velut castæ hostiæ mu-
 nus elegit.... Cum Dominus in templo offeretur,
 oblata est.... Hoc est enim verum Christi sacrifici-
 um, pudicitia corporalis, et gratia spiritualis. Pud-
 icitia ad turturam refertur, ad columbam gratia. »
 Vid. historiam quamdam ap. Gregor. Turon. De
 glor. conf., c. 34. Beda ad h. l. : « Ovem necesse

Christus vocatur. Recedant igitur tenebræ, fugiat caligo, quia stella in stabulo, et sol in præsepio fulget. Fetor quoque ibi esse non potest, ubi est flos campi, et lilium convallium, cujus odore suavissimo nimium delectata Ecclesia, dicit: « Trahe me post te, et curremus in odorem unguentorum tuorum (Cant. 1, 3). » Sed quid de matre Domini dicam? cujus odoris fragrantiam rex sapientissimus Salomon admirans ait: « Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, et thuris, et universi pulveris pigmentarii? » (Cant. III, 6.) Ubi enim omnium aromatum fumus redolet, ibi fetoris indicium esse non potest. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.* Hic est enim ille puer, de quo scriptum est: « Puer natus est nobis, Filius datus est nobis: et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis. Super solium David, et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, et corroboret in iudicio et justitia. Amodo, et usque sempiternum. Zelus Domini exercituum facit hoc (Isai. ix, 6). » Illis enim pacis verbis nativitas et nobilitas, virtus et fortitudo, imperium et justitia, et cætera, quæ ad laudem et gloriam hujus pueri pertinent, describuntur. *Et omnes, qui audierunt, mirati sunt, et de his, quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* O Mater sapientissima, et sola talis Filii dignissima, quæ **159** omnia verba hæc in corde suo ideo conferebat, nobisque conservabat, et memoriæ commendabat, ut postea, ipsa docente, ipsa narrante et nuntiante, scriberentur, et in universo mundo prædicarentur, cunctisque nationibus nuntiarentur. Ab ipsa enim hæc apostoli audierunt. Hæc in ejus schola evangelistæ didicerunt, et ipsa dictante scripserunt, nobisque legenda mandaverunt (851). Quis igitur Evangelii non credat? Quis eis contradicere præsumat, quæ aut Matris, aut Filii auctoritate muniuntur? Quædam enim apostoli, et evangelistæ a matre Domini audierunt, quemadmodum ista, et cætera quæ de Salvatoris infantia scripta sunt. Plurima vero visu, et auditu ab ipso Domino didicerunt. *Et re-*

(851) Beda: « Quia sanctas Scripturas legerat, et sciebat prophetas, conferebat ea, quæ secum sunt acta de Domino, cum his, quæ noverat a prophetis scripta de Domino, et collata ab invicem cognovit; instar cœlestium cherubim socia, sui vultus luce concordia. » S. Ambrosius: « Argumenta fidei conferebat in corde. Si Maria a pastoribus discit, cur tu declinas discere a sacerdotibus? Si Maria ante præcepta apostolica tacet, cur tu post apostolica præcepta magis cupis docere quam discere? »

(852) Hacten., homil.

(853) Est homil. Emis. attributa in Oct. Nat., pag. 26.

(854) Beda ad h. l. « Redemptor noster, qui ut peccata mundi tolleret, sine peccato venit in mundum, sicut suo baptismo nobis remedia procuravit... ita etiam circumcissione quam suscepit, non

A *versi sunt pastores glorificantes, et laudantes in omnibus, quæ audierant, et viderant est ad illos.* Beati isti pastores, qui Cernunt videre meruerunt, et Deum laudantes et glorificantes ea quæ audierant et viderant. Beati illi pastores, qui usque hodie in præsepio, id est, in sacris voluminibus Cernunt, et in eum fideliter credunt, ejus nuntiantes, ejus fidem prædicantes, et laudantes et glorificantes (852).

VIII. *Et postquam consummati sunt circumcideretur puer, vocatum est nomen quod vocatum est ab angelo, priusquam natus esset.* (855). Nobis, non sibi circumciserunt. Sicut enim nobis est natus, nobis et passus, ita et nobis est circumciscus

B Abraham circumciscus est, de quo scriptum est: « Qui signum accepit circumcisionis, iustitiæ fidei (Rom. iv, 11). » Data circumcissio (855), non ut peccata tollerent, sed ut quædam differentia Judæorum populo separaret. Quamvis itaque prætergressionem quicumque olim non fecerat, damnabatur, nemo tamen per circumcissionem justificabatur. Ut enim Apostolus ait: « Sicut quidem prodest, si legem observaveris, prævaricator legis sis, circumcissio tibi facta est. Non enim qui in manifesto opere non fuerit, ut interim de parvulis taceam, non possit. De hac enim circumcissione scriptum est: « Circumcidite corda vestra, et non carnem vestram (Rom. ii, 29). » De carnis vero circumcissione Paulus dicit vobis: « Circumcidamini, Christus vobis nihil circumcidit (Col. ii, 11). » Hæc circumcissio in Christo facta est, in quo et aliæ legis cæremoniæ consummatæ sunt.

C « Finis enim legis Christus est ad justitiam per fidem in eo credenti (Rom. x, 4). » Ideo enim ipse circumcissus est, ut legem completeret, et bonam esse

D sua quæ nulla erant admissa purgavit in se nature vetustatem docuit innovavit. V. S. Thomam III p., qu. 57, a. 3. B. « ritus et religio circumcisionis a B. A. triarcha sumpsit exordium. » V. S. lib. II De Abraham, cap. 2. Marsham cerum, qui Hebræi et ab Agyptiis circumcissionem desumpserunt, contulerunt, referunt Meyerus De Agyptiæ sacris, cap. 7. nus Wormii De Agyptiæ sacris, cap. 15.

(855) V. S. Thomam III, qu. 97, a. 2, qu. 197. Et interpretatur ad Pauli ad Rom. ii, 29. « Circumcidamini, non carnem vestram, sed corda vestra circumcidite. »

(856) V. S. Thomam III, qu. 97, a. 2, qu. 197. Et interpretatur ad Pauli ad Rom. ii, 29. « Circumcidamini, non carnem vestram, sed corda vestra circumcidite. »

que nobis significationem commendaret. Unde A
 nocte, qua traditus est, cum discipulis agnam co-
 lit, et mox quid significaret ostendit, dum panem
 vinum benedicens, ait : « Accipite, et comedite :
 hoc est corpus meum ; et : Bibite, ex hoc omnes :
 hoc est enim calix novi testamenti, qui pro vobis,
 pro multis effundetur (Math. xxvi, 26). » Et hoc
 sacramentum tunc ab eo, et in eo esse completum,
 quod ulterius secundum litteram agendum esse, vel
 intelligendum, protinus ostendit, dicens : « Amen,
 dico vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis,
 nec bibam illud vobiscum novum in regno Dei
 (Math. xxvi, 28). » Sic igitur vetus testamentum
 implevit et confirmavit, litteræ finem imposuit, et
 spiritali novæque intelligentiæ principatum Domini
 tribuit. Consummata est ergo lex, atque per-
 cessit secundum litteram ; manet autem semper
 veritas manebit secundum spirituales intelligentiam.
 Unde ipse Dominus ait : « Cælum, et terra transi-
 bunt, verba autem mea non præteribunt (Marc. xvi,
 7). » Item qua : « Amen, dico vobis, non præteribi-
 tum iota, neque unus apex ex lege, donec omnia
 impleantur (Math. v, 18). » Et Judæi quidem in
 hoc membro circumciduntur ; quare tamen circum-
 cidantur, non intelligunt. Christiani vero, quid cir-
 cuncisio significat, **160** intelligentes, non mem-
 brum, sed omnia membra circumcidant, non pel-
 litione, sed totius superfluitatis abiectione. **161**
 Si enim non occidit, non mœchatur, non concu-
 scit rem proximi sui, non mentitur, non furatur,
 non perjurat, non detrahit, non invidiat, non
 odit, non detestatur, non contemnit, non
 detur, vel audire, vel cogitare non appetit
 terius et exterius perfecte circumcisio est. In
 a Judæorum circumcisio significat. Sin-
 gulari in significatione inutilis est. Si enim intelligit, non
 significet. « Sint lumbi vestri præcincti (Matth.
 23, 5), » hæc est enim illius circumcisio, quæ
 non se fortasse ulterius inutiliter voluerunt. **162**
 sunt, quæ de circumcisioe fieri possunt, et
 quæ, quasi seminaria quædam, non sunt
 at (838).

IX. Et postquam impletum est
 secundum legem Moysi, tulerunt illi et
 assisterent eum Domino, sicut

(837) S. Greg., lib. xviii. *De*...
 idite præputia cordis eorum. et
 uriam a carne extincta, et
 onum resecate.)
 (838) Alia multa adduntur...
 (839) Vulg., purificatio.
 (840) Vid. *Act. Rom. II. P.*
 II, col. 1. S. Romanus...

Domini. Quia...
 sanctum...
 lege Moysi, qua...
 perierit...
 die octavo...
 ginta diebus...
 Quare...
 Tunc...
 ejus (Luc. II, 1...
 Mox...
 concepti...
 in partu...
 jus...
 « Mater...
 B...
 si...
 ta...
 Lu...
 in...
 cum...
 bitum...
 erode...
 bitavit...
 ut, et...
 erat in...
 scebat...
 Divinitas...
 que est...
 Christus...
 agit, om-
 annos in...
 factus...
 Jerosoli-
 consumma-
 er Jesus in...
 ejus. Reli-
 Jerusalem,

te per om-
 erret, An-
 it, contr.
 od) Jesus
 rat in illo;
 pro nobis
 n Dei, in
 qualis Deo.
 is legimus
 men ut ex
) Theo-
 um pro ip-
 implebat
 fectius eo
 atim illam

stiam matrem Domini offerre decebat, cujus tota vita castitas, et innocentia fuit.

X. *Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, et homo iste justus, et timoratus, exspectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo.* Qualis enim, et quantus Simeon iste fuerit (842), breviter ostendit, dum eum justum, et timentem Dominum populi consolationem exspectare, et desiderare dicit, cui et Spiritus sanctus, qui in eo erat, Filii Dei adventum revelaverat atque promiserat. Et hoc est, quod ait: *Et responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mori, nisi prius videret Christum Domini.* Quanto desiderio videndi **161** Dominum senex iste beatus inuenerat, quem jam ætas de hoc sæculo exire cogebat, sed Dei responsio retinebat? Mori enim cupiens, mori non poterat, quia Christum Domini necdum viderat, de quo sibi factum responsum audierat; *Non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.* Hoc igitur desiderabat, hoc mente tractabat, hoc semper cogitabat (843) dicens: Scio, quia veniet: quando eum videbo? Veni Domine Jesu, solve mihi vincula, et me jam nunc in pacem abire dimittet. Dum autem hoc secum diceret, dum hoc desiderio æstualet, dictum est illi a Spiritu sancto quem quæris, nunc eum (844) festina; vade ad templum. *Et venit in Spiritu ad templum, id est, Spiritu jubente venit ad templum. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, et ipse accepit eum in ulnas suas.* Cum, inquit, parentes ejus puerum Jesum in templum inducerent, ut secundum consuetudinem legis pro eo facerent, occurrit senex, brachia extendit, et parentibus ait: mihi eum date; mihi debetur, mei officii est; ad hoc missus sum; huic obsequio reservatus sum. Deinde lætus et exsultans accepit eum in ulnas suas. Mox senectus fugit, et juvenilis vigor accessit, et fortitudo. Qui prius se ipsum ferre vix poterat, nunc leviter puerum ferens exsultat. Eleganter igitur dictum est: *Senex puerum portabat,*

est innocentie, et turtorem pariter, sive columbam conjunctionis offerat qui legitime Domino voluerit consecrari.

(842) De Simeonis hujus laudibus, fusc A. homil. in occursum Domini inter Spur. S. Athanas. tom. II, pag. 419.

(843) Ambrosius lib. II, in Luc., n. 58: *Et bene justus, qui non suam, sed populi gratiam requirebat, cupiens ipse corporeæ vinculis fragilitatis absolvi, sed exspectans videre promissum; sciebat enim quia beati oculi qui eum viderent. Vide justum velut corporeæ carcere molis inclusum velle dissolvi, ut incipiat esse cum Christo... Sed qui vult dimitti, veniat in templum, veniat in Jerusalem, expectet Christum Domini, accipiat in manibus Verbum Dei, complectatur quibusdam suæ Dei brachiis, etc.* S. Augustinus serm. 163. *Quid est enim salutare ejus, nisi Christum ejus? . . . Desiderabant hoc salutare antiqui justii... Dixerunt: Salutare tuum da nobis; Christum tuum cum in hac carne vivimus, videamus. Videamus in carne qui nos liberet a carne; veniat caro mu-*

A puer autem senem regebat, quem Virgo et post partum Virgo permansit, ipsum genuit, adoravit. *Et benedixit Dominus Nunc dimittis servum tuum, Domine, quia verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi tuum, quod parasti ante faciem omnium gentium. Lumen ad revelationem gentium plebis tuæ Israel* (845). Te inquit, benedixit, quia missio tua completa est. Completum est verbum meum, quia video Christum tuum meum. Dimitte igitur servum tuum in salutem meam. Jesus enim Salvator interpretatur; de quo scriptum est: fecit Dominus Salutare suum; ante conspectum revelavit justitiam suam (Psal. xcvi). **B** enim lumen, hanc lucem, hunc solem, hunc splendorem parasti, atque misisti, omnium populorum. Ad quid? Ad revelationem illuminationem gentium, et ad gloriam Israel. Hoc enim lumine et gentes illumine, et Judæi glorificantur. Magna enim gloria illorum gente hoc tantum lumen est (846).

XI. *Et erat pater ejus et mater mirantur quæ dicebantur de illo.* Cur autem Pater et Mater, et Joseph, in sequentibus evangelista ostenduntur? *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum 12, et putabatur filius Joseph (Luc. III, 23).* Non enim rei veritate, sed in hominum opinione: *filiius Joseph. Et benedixit illis Simeon, et Mariam matrem ejus: Ecce positus est in mundo, et in resurrectionem multorum in signum, cui contradicetur.* Hoc est enim, quod se ipso Dominus ait: *In judicium ego veni in mundum, ut qui non vident videant, et cæci fiant (Joan. IX, 39).* Illis enim inquit, *signis et virtutibus, et in resurrectionem, qui ejus signa, et virtutes, et resurrectionem, venerantur, et credunt (847), quoniam in mundum veni, ut qui non vident videant, et cæci fiant, et qui non credunt credant. Quod enim de Virgine natus, magnam et*

dans carnem... In hoc desiderio erat illi senex Simeon: in hoc, inquam, desiderio senex ille sanctus et de Deo bene meritus sine dubio et ipse dicebat: *Ostende nobis misericordiam tuam, et salutare tuum dum hoc desiderio, in talibus precibus respondisti,* etc. Vide ejusdem sermonem 277, serm. 288, num. 2, serm. 370, num. 5.

(844) Hic lacerata codicis nostri paginæ verba aliqua, quorum tamen sensus consuetudinis debis eum quem quæris; nunc illum Deo festina, etc.

(845) Est responsorium 2 in fest. Purificati. Responsoria S. Gregorii edita a card. Theophylacti, pag. 75, et nunc opp. t. IV, pag. 63.

(846) Theophylactus ad h. l.: *Salutare est ad illustrationem gentium obtenebratarum gloriam Israelitarum. Christus enim gloriam mundi, qui vere Israel est, secundum quod scriptum est: ortus est.*

(847) S. Gregorius Nyssenus, orat. De Dom. t. II, pag. 382. *igitur ruina quide-*

num est. Huic autem signo nos credimus, Judæi tradicunt. Resurrexit, coelos ascendit. Et hoc idem signum est. Sunt autem et multa alia signa, æ fecit Dominus Jesus, quibus infideles contrant, et excæcantur; fideles credunt, et illuminantur. Sic igitur *positus est aliis in ruinam, et is in resurrectionem. Et 162 tuam ipsius animam rtransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus gitationes.* Tuam, inquit, ipsius animam pertransit gladius; gladius utique spiritus, qui est Verbum (848), ut tibi ex multis cordibus revelentur cogitationes, quas nemo, nisi Spiritu sancto revelente, cognoscere potest. Ut enim de aliis taceas, ipsas filii sui cogitationes eam cognovisse ex intelligere possumus quod ad nuptias vocata, hoc od ille facere disponebat, ipsa ut faceret admonet, dicens: « Vinum non habent (Joan. 11, 3). » Cui ille responderet: « Quid mihi et tibi est, mulier? » Respondit: « Quid enim venit hora mea (ibid., 4), » ipsa, gladio spiritus per eam transeunte, futura prænoscent, ait miris: « Quodcumque dixerit vobis, facite (ibid., 5). » Hoc enim illa non dixisset, si ejus cogitationes non cognovisset. Possumus autem et per hunc gladium, non corpus, sed anima, vulneratur, immensum dolorem intelligere, quo Virgo beatissima de morte unigeniti Filii sui vulnerata (849) et percussa est. *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Christi namque passio multorum cordium cogitationes, et secreta mysteria revelavit, quoniam prophetarum dicta, cogitationes, et scripta revelata, et consummata sunt. Quis enim, nisi Christus passus esset, intelligere posset, quid Propheta cogitasset, cum diceret: « Foderunt manus meas, et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea? » (Psal. 111, 17.) Itemque: « Ego dormivi, et somnum cepi, et resurrexi, quoniam Dominus suscepit me (Psal. 131, 6). » Sunt autem et alia multa nobis quidem revelata, quæ ideo Judæi intelligere non possunt, quia super Christo dicta non credunt. Unde in Apocalypsi cum beatus Joannes omnium prophetarum librum signatum vidisset, multumque crederet, quod nemo eum aperire potuisset, dictum est ei: Noli flere: ecce vicit Leo de tribu Juda, radix

David aperire librum, et solvere septem signacula ejus (Apoc. 5, 5). » Qua in re manifestum est omnium prophetarum cogitationes et occulta mysteria Christi passione revelata esse. Et hoc quidem velum templi significavit, quod eo moriente scissum est, ut omnibus apparerent Sancta sanctorum (850). *Et erat Anna prophetissa filia Phanuel de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua, et hæc vidua erat usque ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, jejuniis, et obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superveniens confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus, qui exspectabant redemptionem in Israel.* Hæc igitur mulier venerabilis, cujus nobilitas extollitur, continentia laudatur, ætas commendatur, religio prædicatur, idonea valde et digna erat quæ Dei Filio testimonium perhiberet (851). Tales enim non minus, quam viri in testimoniis suscipiuntur. *Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth.* Multa hoc in loco scribit Matthæus evangelista, quæ Lucas prætermittit. Sicut econtra hæc, quæ hic Lucas, Matthæus prætermisit. Admonitus enim in somnis Joseph, ut Matthæus ait: « Secessit cum puero in Ægyptum, et erat ibi usque ad obitum Herodis (Matth. 11, 14). » Defuncto autem Herode, rediit in Galilæam, et sicut hic scribitur, habitavit in civitate Nazareth. *Puer autem crescebat, et confortabatur plenus sapientia, et gratia Dei erat in illo.* Secundum humanitatem namque crescebat, quia secundum humanitatem puer erat. Divinitas autem crescere non poterat, quia ubicunque est, et omnia continet. Quotiescunque igitur Christus crescit, vel confortatur, vel tale aliquid agit, omnia ad hominem referantur (852).

XII. *Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem in die solemni Paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus Jerosolimam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, et non cognoverunt parentes ejus.* Religiosi parentes per annos singulos ibant in Jerusalem.

si propter incredulitatem carnis illius offenduntur; resurrectio vero iis, qui firmitudinem divinæ dispositionis et administrationis agnoverunt. »

(848) Ambrosius ad h. l. n. 61: « Nec littera, nec historia docet, ex hac vita Mariam corporalis necis assione migrasse... Et ideo prudentiam Mariæ aud ignaram mysterii cœlestis ostendit: — « Vivum nim verbum Dei, et validum, et acutum omnino latido acutissimo, » etc.

(849) Nyssenius l. all. « Cum fore, ut ipsius Dei- aræ animam gladius pertransiret, aperte prædicat am quæ fuit in cruce passionem. » Vid. Aug. epist. 49 ad Paulin., n. 32, et S. Thomam. III p., qu. 7, art. 4 ad 2.

(850) Mysticas significationes colligit Cornelius a lapide ad Matth. xxvii, v. 51, Jansenius Concord. ap. 143, Maldonatus, etc.

(851) Beda: « Juxta historiam devotæ conversatio-

nis et venerandæ pariter ætatis, dignaque per omnia quæ Domino incarnato testimonium ferret, Anna fuisse docetur. »

(852) Haetenus homil. S. Augustin. lib. 11, contr. Maximin., n. 7. « Legimus quidem quod » *Jesus proficiebat ætate et sapientia et gratia Dei erat in illo;* « sed secundum formam hominis quam pro nobis accepit ex nobis, non secundum formam Dei, in qua non alienum arbitratus est esse æqualis Deo. Verumtamen etiam in ipsa forma hominis legimus eum ætate et sapientia profecisse, non tamen ut ex non bono bonus fieret, credendo meruisse. » Theophylactus: « Juxta rationem staturæ seipsum pro ipsius capacitate ostendens, dispensationem implebat non assumens sapientiam (quid enim perfectius eo qui ab initio fuit perfectus?), verum paulatim illam denudat. »

163 ut legem audirent, sacrificiis participarent, solemnitatibus interessent, et ejus adhuc umbræ serviebant, cujus jam veritatem tenebant (853). Tota enim illa solemnitas Christi passionem, resurrectionem, et cætera quæ de eo scripta sunt significabat. Erat igitur simul cum cæteris Jesus in solemnitate, qui totius erat causa solemnitatis. Permissus turbis videbatur ab omnibus, laudabatur ab omnibus in lege et prophetis prædicabatur, in sacrificiis significabatur, et a nemine cognoscebatur, quia duplici velamine tegebatur. Inde velamine litteræ, hinc carnis pariete. Unde scriptum est: « En ipse stat post parietem nostram, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos (*Cant. ii, 9*). » Ipse jugulabatur in agnis, immolabatur in vitulis, et in omnibus sacrificiis offerebatur (854). Mater quoque ejus multa ibi in lege et prophetis cantare audiebat, quæ de ipsa dici intelligebat, et in se jam completa esse sciebat. Qualia sunt: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (*Isa. vii, 14*). » Itemque: « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (*Isa. xi, 1*): » et multa alia. Merito igitur per annos singulos illuc veniebant, ubi suas laudes ab omni populo prædici audiebant. Tandem autem, consummatis diebus, et completa solemnitate, eum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem. Tunc enim Judæorum solemnitates completæ sunt, quando Christo Domino nostro a mortuis resurgente, vetera omnia transierunt, et facta sunt omnia nova. Et tunc quidem remansit puer Jesus in Jerusalem, quæ *visio pacis* interpretatur (855), per quam sanctam Ecclesiam intelligimus. Unde et dicitur: « Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion (*Psal. lxxv, 3*). » Hoc autem parentes ejus, id est Synagoga, et Judæorum populus non cognoverunt; sed eum in comitatu esse vestimantes, venerunt iter diei. Stulti Judæi, qui secum adhuc eum esse putabant, quem jam occiderant, et dicentem audierant: « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (*Luc. xiii, 35*). » Et in Psalmis: « Ecce elougavi fugiens, et mansi in solitudine (*Psal. liv, 8*). » — *Requærentes autem eum inter cognatos, et nos, et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem requiren-*

tes eum. Hoc enim tunc spiritualiter est, quando post Christi passionem quidam corde compuncti venientes ad apostolum sicut quærentes Christum, et redire in Jerusalem dixerunt: « Quid faciemus, viri fratres? » (31). Quibus apostolus Petrus: « Pœniteat, agite, et baptizetur unusquisque » (*ibid., 38*). » Hos igitur et cæteros, qui tunc crediderunt, significabant parentes Jerusalem sicut illi ignorantibus eum perdididerant isti ignorantem eum occiderant. Unde et Petrus: « Et nunc, fratres, inquit, scimus quod per ignorantiam fecistis, sicut et principes » (*Act. iii, 17*). » Merito autem parentes Jerusalem eum duxisse narrantur; ut ea in catione jam fieri viderent, quæ postea in Jerusalem surus erat. *Et factum est, post triduum in templo in medio doctorum, audientem et interrogantem.* Post triduum in templo Jesus; quia post resurrectionem, quæ die tertia est, ab his, qui eum quærent, in Ecclesia invenitur (856). Ante triduum quidem non invenitur, quia non Deus, sed homo tantum ab illis putabatur. Sed ubi invenitur? In templo, in synagoga, in conventu fidelium, in medio doctorum, in cœtu episcoporum. Qui igitur quærentes Jesum ad templum, veni ad Ecclesiam, veni ad synagoga, et sacerdotes, audi quid ipsi dicunt, ibi eum invenit. Ibi sedet in medio doctorum, et in cordibus eorum. Ibi eos audiens docet, et eum respondens. Nihil ei absconditur, omnia cuncta ei loquuntur. *Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia, et responsione.* Ipse igitur interrogabat, ipse respondebat, suas, et illorum quæstiones solvebat; morum peritissimi **164** magistri, qui nunc inter discipulos nunc respondens, discipulos instruit (858). *Admirati sunt.* Admirati, inquit, sunt discipuli ejus, cum eum in templo in medio doctorum vidissent. Admirantur usque hodie Judæi qui ad Ecclesiam veniunt, et ad fidem convertuntur, dum ibi Christum vident, quem ipsi Messiam

(853) Beda in homil. de hoc loc.: « Quod ergo Dominus per omnes annos cum parentibus in Pascha Jerusalem venit; humanæ nimirum est humilitatis indicium... Servavit ipse legem quam dedit; ut nobis, qui puri homines sumus, servandum per omnia quidquid Deus jubet, ostenderet. » (854) S. Augustinus, lib. xxxi contra Faust., c. 17: « In eo populo hæc rite celebrata sunt, cujus et regnum et sacerdotium, prophetia erat venturi regis et sacerdotis, ad regendos et consecrandos fideles in omnibus gentibus; et introducendos in regnum cælorum, et sacrarium angelorum, ac vitam æternam. »

(855) Idem S. Aug. enarrat in Psal. ix, n. 12: « Jerusalem gestat imaginem Ecclesiæ... quia Jerusalem interpretatur visio pacis. » Vid. enarrat. in Psal. L. n. 22; in Psal. Lxi, n. 7, etc.

(856) Metaphrastes in Catena Corderii: « Quam

ob causam non prima aut secunda, sed tertia quæstio a parentibus invenitur? De se hinc fortassis suam ad triduanam significationem. » (857) Origenes homil. 19 in Luc.: « Ubi invenitur eum? In templo. Ibi enim invenitur Christus, qui quærentes discipulos quære primum in templo nullum properatum sermonem atque sapientiam; ibi eum Dei reperies; » et homil. 20: « Quæsierunt discipuli, sed apud magistros, et in medio prædicantem invenit eum: Ubique magistri fuerint, ibi discipuli invenitur Jesus, si tamen magister sedeat in templo, et nunquam egredietur eo. »

(858) Præclare Beda: « Quia enim Deus est, nunc excelsa deitatis, nunc infirmitas humane fragilitatis. Quasi homo seniores

quem in Synagoga, et inter cognatos, et notos, A nulla iherum expositione videre, vel intelligere poterunt. *Et dixit mater ejus ad illum: Pater, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, et ego dolentes quærebamus te. Diximus jam, per matrem Domini Synagogam significari, de qua Dominus secundum carnem originem duxit. Hæc autem quocumque tempore ad Ecclesiam veniens, ibique veritatem intelligens, suam ignorantiam, et Christi absentiam admiratur et admirando dicit: Fili, quid fecisti nobis sic? Cur nos reliquisti, et ad gentium Ecclesiam pertransisti? Ecce pater tuus, populus Judaicus, et ego dolentes quærebamus te. Hoc est enim, quod Apostolus ait: Testimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. x, 2). Quæruat Jesum, et non inveniunt, B quia nondum ad templum, et ad Ecclesiam pervenerunt. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Quid est, quod me in comitatu infidelium, et extra Ecclesiam esse putabatis? hic eram: hic me quærat, qui quærere vult. An nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, et inter illos, qui Patris mei voluntatem faciunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad illos. Cur non intellexerunt? Quoniam eos significabat. Et descendit cum eis, et venit Nazareth, et erat subditus illis. Audiant hæc subditi, et subditi esse non dedignentur, siquidem omnibus prælatus subditus fieri non est dedignatus (859). Prælati quoque non superbiant, et in Joseph prælato, et in Christo subdito intelligant, quia sæpe fit ut majoris meriti sint subditi quam prælati. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo. Nisi enim ipsa ea conservasset, nos ea non haberemus. De ejus namque thesauris nos ista suscepimus. Et Jesus proficiebat sapientia, ætate, et gratia apud Deum, et homines. Proficiebat (860) enim non secundum divinitatem, quæ quidem in nullo vel crescere vel minui potest,*

ga: quasi Deus quæ seniores et docti mirentur respondet; quasi Dei Filius in templo Dei commoratur; et quasi filius hominis cum parentibus quo jubent regreditur.)

(859) Bernardus, hom. 1 sup. Miss. est: Erat subditus illis: quis? quibus? Deus hominibus, Deus, inquam, cui angeli subditi sunt; cui principatus et potestates obediunt: Subditus erat Mariæ: nec tantum Mariæ, sed etiam Josephi propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, et elige quid amplius mireris, sive filii benignissimam dignationem, sive matris excellentissimam dignitatem; utrinque stupor, utrinque miraculum; et quod Deus femina obtemperet, humilitas absque exemplo; et quod Deus femina principetur, sublimitas sine socio... Discite homo obedire, discite terra subdi, discite pulvis obtemperare... Deus se humiliat, et tu te exaltas? Deus se hominibus subdit; et tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori?... Si hominis, homo, imitari dignaris exemplum, certe non irit tibi indignum, sequi auctorem tuum.)

(860) Vide dicta superius num. 11.

sed secundum humanitatem, qua nobis similis factus est.

XIII. Hinc autem sequitur, quo tempore Joannes Baptista baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum prædicare coepit. Quod quia in Matthæo expositum est, ut hic exponatur, necessarium non est. Sed notandum quod non solum aqua, sed et poenitentia baptismus vocatur (861). Prædicabat igitur Joannes baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, sed non dabat remissionem peccatorum. Unde et his, quos baptizabat, dicebat: « Ego quidem baptizo vos in aqua; qui autem venit post me, fortior me est, ipse vos baptizabit in Spiritu, et igne (Luc. iii, 16). » Illis itaque baptismus, significatio, et præparatio quædam erat futuri baptismi. [CAP. III.] Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas det non habenti, et qui habet escas similiter faciat. In una enim tunica tantum vestimenti intelligitur, quantum unicuique sufficere possit ad corporis necessaria. Qui ergo his superabundat, det non habenti (862). His igitur verbis tenacitas, et avaritia tollitur, et pietas, et misericordia commendatur (863). Venerunt autem et publicani, ut baptizarentur, 165 et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam constitutum est vobis, faciat. Hoc enim constitutum fuerat, quod et cæteris omnibus. Una enim lex omnibus per Moysen data fuerat. Unde et Dominus ipse dicebat: « Super cathedram Moysis sederunt Scribæ, et Pharisei; quæcunque dixerint vobis facite (Matth. xxiii, 2). » Hoc enim unum constitutum, si bene intelligatur, omnibus sufficit ad salutem. Interrogabant autem eum et milites dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis: Neminem conculcatis, nemini calumniam faciat, sed contenti estote stipendiis vestris. His enim docemur ut eos, quos ad vitæ perfectionem convertere nequimus, saltem, ut se a malo contineant, admoneamus. Hoc enim aliis prodest, et illis non obest.

(861) S. Gregorius Nazianzenus, orat. 39, pag. 634, plura baptismorum genera recensens, facit quintum poenitentiae baptismum: « Quintum locum lacrymarum baptismus tenet. »

D (862) Beda aliter: « Per hoc quod tunica plus est necessaria usui nostro quam pallium, ad tractum dignum poenitentiae pertinet, ut non solum exteriora quæque et minus necessaria, sed ipsa valde nobis necessaria dividere cum proximis debeamus. »

(863) Ambrosius, l. ii, in Luc., n. 77: « Singulis generibus hominum conveniens tribuit S. Jo. Baptista responsum... Sed hæc et alia officiorum præcepta propria singulorum: misericordiae communis est usus, ideo commune præceptum est, omnibus officiis, omnibus ætatibus necessaria, et ab omnibus deferenda... Misericordia enim plenitudo virtutum est: et ideo omnibus est proposita perfectæ formæ virtutis, ne vestimenta alimentique suis parcant. Misericordiae tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura servatur; ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet cum paupere partiat. »

Gentiles enim erant isti, et majora suadenti non A credidissent (864).

XIV. *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Eli, qui Mathat, qui fuit Levi.* Aliter autem secundum Matthæum Joseph filius est Jacob (*Matth. i, 15*), qui fuit Mathat, qui fuit Eleazar. Duorum igitur filius est Joseph, Eli scilicet et Jacob. Sed alterius secundum carnem, et alterius secundum legem (865). Præcipit enim lex ut si frater mortuus fuerit non habens semen, frater ejus defuncti uxorem suscipiat, ad suscitandum semen fratris sui. Mortuus est igitur Eli sine semine, cujus uxorem accepit Jacob, de qua genuit Joseph. Sic igitur Joseph duorum patrum filius est, alterius secundum carnem, et alterius secundum legem. Dicuntur autem fratres, non solum ex eisdem parentibus natis, verum etiam omnes, qui de eadem tribu sunt. Unde et Booz, quamvis non fuisset filius Elimelech et Noemi, accepit tamen Ruth Moabitidem uxorem Maalon, eo quod esset de tribu Juda, sicut et ille, et genuit ex ea filium, quem vocavit Obeth. Fuit igitur Obeth filius Booz, et Maalon, sicut Joseph filius Eli et Jacob. [CAP. IV.] *Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane, et agebatur a Spiritu in deserto diebus quadraginta; et regressus est in virtute Spiritus in Galilæam, et fama exiit per uniuersam regionem de illo, et ipse docebat in Synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus.* Non est autem intelligendum quod statim post jejunium (866) de deserto Dominus rediens, in Synagogis prædicare, et miracula facere cœpisset. Alioquin verum non esset, quod Joannes de vini miraculo ait: « Hoc fecit initium signorum Jesus in Chana Galilææ, et manifestavit gloriam suam (*Joan. ii, 11*). » Intelligendum est igitur quia toto illo anno, quo Salvator noster baptizatus fuerat, neque in Synagogis publice prædicavit, neque miracula aliqua fecit. Habebat tamen paucos discipulos, sicut et Joannes, qui eum sequebantur et audiebant. Anno autem jam fere evoluto, cum iterum Joannes eum ambulāntem vidisset, ait: « Ecce Agnus Dei (*Joan. i, 36*); » et audientes duo discipuli ejus, quorum alter erat Andræas frater Simonis Petri, secuti sunt

(864) Vide S. Maximam seu A. alium serm. 82 inter August. et Ferraudi Paræneticum ad Reginum comitem.

(865) De genealogia J. C. apud Lucam collata eum illa, quæ exstat apud Matthæum, multi multa. V. Papebrochii *diff. theologice* in Propylæo, et Calmet *dissert. De conciliatione genealogiarum*, etc.

(866) Vide evangelicam harmoniam nomine Ammonii Alex. tom. III *bioblioth. PP. edit. Lugd.*, p. 389 et ex recentioribus Jansenium in *evangelica Historia præposita Concordiæ*; Tirinum in *Chronico sacr.*, cap. 49; Joannem de la Haye in *evangelicæ dispositionis summario*; Calmet in *harmonia IV evangelior.*, etc., qui ferme in hoc rerum ordine conveniunt, ut J. C. post jejunium et baptismum Joannis; quarum rerum alii aliam antefereunt, vel

et non amplius. Tunc autem Andræas duxit suum Simonem ad Jesum. Cui Dominus: inquit, Simon filius Jona? Tu vocaberis quod interpretatur Petrus. In crastinum: ait, exire in Galilæam, et invenit Philippum, et ait ei: Sequere me (*Joan. i, 42*). — « Die tertia nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ mater Jesus ibi. Vocatus est autem Jesus et Petrus, et discipuli ejus ad nuptias (*Joan. ii, 1*). » Illos autem discipulos, quos tunc habebat, nondum enim vocaverat. Postea enim, ut alii evangelicæ dicunt, Petrum et Andræam, qui pridie ad eum secuti sunt, et Joannem ad mare Galilææ piscatione vocavit (*Matth. x, 1; Marc. iii, 13*). Post hæc autem, « cum Dominus in Bethsaida quia Joannes traditus esset, » ut Matthæus in *lista* scribit, « descendit in Capharnaum et habitavit ibi (*Matth. iv, 13*). » Inde publice dicare cœpit, et divulgata est fama ejus per terram illam. [CAP. V.] *Cum autem undique irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, egressus est de throno, et sedens dicebat: Sedens dicebat de nave, et sedens dicebat de nave. Ut cessavit loqui, dixit ad discipulos: Duc in altum, et laxate rete ad captandum, quia nunc multiplicatus est piscium numerus. Et venientes socii, qui erant in nave, impleverunt ambas naviculas, ita ut mergerentur in eis. Viso miraculo, Simon perterritus ait: Domine, quia homo peccator sum. Cui ipse ait: Non time. Ex hoc jam homines eris capiens. Et illi ad suam, et illi ad suam stationem perterriti paululum commoratus, vocavit Petrum, et ait ad eum: Venite post me, et faciam vos pescatores hominum. At illi, relictis omnibus, secuti sunt eum. Et procedens pusillum, vocavit et Joannem, et secuti sunt eum (*Matth. ix, 1; Marc. i, 17*). » Sic igitur se habet ordo. Manifestum est quod ea, quæ hic sequuntur, non sunt per ordinem. Sed quia constat, Salvatorem duos annos tantummodo, et tres menses tantummodo predicasse (867) (si quidem illo anno, quo b*

postponunt; testimonia de se habuerit a data; hinc Andræam et Petrum, Philippum et thanael ad Christum accessisse putant; nunc autem cutæ sint in Chana Galilææ, inde Capharnaum deducunt, post, Hierosolyam templi, etc. Idem quod A. noster, præmonet in *init. lib. ii in Luc.*: « Ne quis legendum ea quæ per ordinem sunt exponenda, post 40 jejunium confestim facta, sed post a Domino miracula, vel in Judæa, vel in Galilæa, potius animadverteret esse secuta ».

(867) Est hæc opinio multorum recentiorum præsertim, cum in *libris De doctrina Christiana* Epiphanium, pag. 205. Monelia quoque in *Chr.*, cap. 5, n. 37 invictis rationum momentis hanc opinionem asseverat. Fatendum est

ist, a prædicatione quievit) volo hic breviter retractare atque corrigere quædam, quæ me in Apocypsi minus caute dixisse memini. Cum enim illum locum exponerem, in quo mulier a facie draconis in deserto fugisse narratur, ubi pascuit eam perempus, et tempora, et dimidium temporis, id est hebdomada mille ducentis sexaginta, dixi, Christum tres annos et dimidium prædicasse. Sed hæc non ad Christum, sed ad tempora Antichristi referenda erant, qui tres annos et dimidium regnabit, in quibus Salvator noster cibis spiritualibus, et Scripturarum consolationibus, et sanctorum exemplis sanctam Ecclesiam pascet et nutriet, ne in illa tam immensa perturbatione nimium fatigata deficiat. Sed de his hactenus.

XV. *Et egressus est Jesus in virtute Spiritus in Galileam, et fama exiit per universam regionem de illo* (868). Prædicaverat enim Dominus Jesus in Judæa, et suæ virtutis potentiam in signis, et miraculis ostenderat, et deinde regressus est in Galileam. Sed quomodo regressus est? *In virtute Spiritus*. Semper enim Filius in Patre, et Pater in Filio, et in utroque Spiritus sanctus. Quamvis igitur semper in virtute Spiritus iret Jesus, tunc tamen hoc præcipue agere videbatur, quando in sermone, et opere suæ virtutis potentiam demonstrabat. Unde et subditur: *Et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus*. Ideo enim ab omnibus magnificabatur, quia in virtute Spiritus prædicabat. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die Sabbati in Synagoga, et surrexit legere. Et traditus est illi liber prophetiæ Isaïæ*. In Nazareth nutritus erat, sed litteras in Nazareth non didicerat. Surrexit tamen legere, utatenus his, inter quos nutritus fuerat, legendo miraculum faceret: nunquam enim alibi hoc eum fecisse legimus. Si enim alibi hoc fecisset, litteras magistro didicisse putaretur. Hoc autem isti operari non poterant, qui eum ab infantia cognoverant, et in scholis nunquam viderant, et nunquam alius legentem audierant. Sed nota, quod ait: *Intravit secundum consuetudinem suam in synagoga*. Hanc enim consuetudinem Christiani habere debent, ut quotidie ad ecclesiam veniant, quotidie et ipsi legant, vel, si hoc non valeant, alios legentes audiant. *Et ut revolvit librum, invenit ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit*

*me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere concontractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, et sedit. Et omnium synagogæ oculi erant intendentes in eum. Cæpit autem dicere ad illos: quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus. Non enim mirabantur quia legebat, nisi fortasse pro eo, quod litteras non didicerat; sed quia ea quæ legebat mirabiliter exponebat. Erant enim verba illius gratiæ plena, cunctisque ad audiendum suavia; secundum illum: « Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (Psal. xlv, 3). » Itemque: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel, et favum ori meo (Psal. cxviii, 103). » Hanc enim gratiam, et dulcedinem non tantum lectio, quantum lectionis expositio dabat. Videamus igitur, quid hæc Isaïæ prophetæ, imo Salvatoris nostri lectio significet (869). De se enim ipse eam intellexit, et in se dixit completam. *Spiritus, inquit, Domini super me*. Ipse enim est ille **167 flos de radice Jesse**, « super quem requiescit Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, et intellectus, Spiritus consilii, et fortitudinis, Spiritus scientiæ, et pietatis, et Spiritus timoris Domini (Isa. xi, 1). » (870). Ipse est, de quo scriptum est: « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlv, 8). » Decet enim, et multum convenit ut talis eligatur, et in regem ungetur, qui et iniquitatem oderit, et justitiam dilexerit. Dicat igitur: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me*. Illis utique pauperibus, de quibus dicitur: (871) « Beati pauperes spiritu (Matth. v, 3). » Unus ad eum dives venit, qui, ejus verbis auditis, tristis abiit, quia multas habebat possessiones. Merito igitur non divitibus, sed pauperibus Dominus prædicat (872). Sanat autem contritos corde, quia talibus ejus medicina facile subvenit. De quibus Psalmista; « Sacrificium inquit, Deo spiritus contribulatus, cor contritum, et humiliatum Deus non spernit (Psal. l, 19) (873). » Habeat igitur cor contritum, qui a Deo sanari desiderat. Prædicat et captivis remissionem, non qua*

uæ invicta argumenta hic vocat, conjecturas mirencertas a Grotio appellari; et multo fortasse plures contrarium sententiam tueri. Eusebius quidem exlett. et in H. E. l. i, c. 9 et in E. D. l. viii. Christi prædicationi *τρία και ημυρο ετη* tribuit; idemque facit Theodoretus in cap. 9. Dan. et Hieron. præterea ex recentioribus Jansenius, Toletus, Emmanuel Sa, a Lapide, Jo. de la Haye, Calmet, etc., qui postremus Grotium, Ligfootum, aliosque heterodoxos ejusdem sententiæ profert.

(868) Hæc expositio eadem legitur in hom. 4 postpiph. sub nomine Emiseni edita.

(869) Est locus Isaïæ 61 de quo præ cæteris Hieronymus lib. xvii in Isaï.

(870) Hieronymus ad Isaï. loc. « Cujus unctio illo expleta est tempore, quando baptizatus est in Jordane, et Spiritus S. in specie columbæ descendit super eum, et mansit in illo, de quo et hic idem propheta dicebat; » *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum Spiritus Dei*, etc.

(871) Matth. v, 3. Hier. : « Unctus est igitur Spiritu sancto, ut annuntiaret pauperibus, sive mansuetis, dicens eis in Evangelio: *Beati pauperes spiritu*, » etc.

(872) Hinc. hom. cui aliqua addita sunt, post quæ eadem verba occurrunt.

(873) Hieron. : « Et missus est ad sanandum eos,

dimittantur a Babylonis (874) sed qua liberentur a dæmonis. Prædicat et cæcis visum, interiori lumine excæcatis. De qua scilicet cæcitate Apostolus ait: « Cæcitas ex parte contigit in Israel (Rom. xi, 25). » Dimittit contractos in remissionem, quia quos diabolus lædendo contriverat, ipse sanando, et peccata dimittendo, ad indulgentiam vocat. Annum vero Domini acceptum, et diem retributionis prædicat dicens: « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum (Math. iii, 2). » Itemque: « Multi prophetæ, et reges voluerunt videre, quæ vos videtis, et non videntur, et audire, quæ auditis, et non audierunt (Math. xiii, 17). » De hoc anno accepto, et hoc die retributionis Apostolus ait: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (I Cor. vi, 2). » Et dicebant: *Nonne hic est filius Joseph?* Hoc igitur solum minus habere videbatur, quod extraneus non erat, quod ejus parentes noverant, et quod ibi nutritus fuerat (875). Si enim aliunde venisset, eisque omnino incognitus esset, tunc eis per omnia venerabilis, omnique reverentia dignus haberetur (876). *Utique dicitis in hanc similitudinem: Medice, cura teipsum. Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.* Hoc enim derogando dicebant, et ea, quæ de ipso audierant, non credebant. Et tale est ac si dicerent: Si medicus es, si infirmos curare, et languores pellere potes, quod nos non credimus, cura prius teipsum, cura carnem tuam, parentes scilicet, vicinos, propinquos, et patriam tuam, et ea, quæ in Capharnaum, et aliis civitatibus te fecisse audivimus, fac et hic in patria tua, ut nos videamus. *Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.* Ideo, inquit, non curo patriam meam, quia ei acceptus non sum, quia fidem in ea non invenio, et quia mihi, sicut cæteri, non credunt in patria mea (877). Delectatur in verbis meis, admiratur in sermonibus meis, et scandalizatur in parentibus meis; tantoque me minus cognoscit, quanto plus præ cæteris me notum habuit. *In veritate dico vobis: Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus, et mensibus sex,*

qui corde contriti sunt et dicunt: *Cor contritum et humiliatum Deus non despicit.*

(874) Quamvis enim Hugo et nonnulli alii de Babylonis litteralem sensum esse putent; hos tamen refutat a Lapide, etc.

(875) Beda: « Quanta Nazarenorum cæcitas, qui eum quem in verbis factique Christum esse cognoscunt, ob generis tantam notitiam continent. »

(876) Homil. S. Brunonis ser. 2, post. iii, Dom. Quadr.

(877) Ambrosius, n. 46, hoc ad invidiam civium refert. « Non mediocriter invidia proditur, quæ civiæ charitatis oblita, in acerba odia causæ amoris inducit, » etc.

(878) Idem Ambros. n. 50: « Diximus enim in libro alio (De viduis cap. 3), in vidua illa, ad quam Elias directus est, typum Ecclesiæ præmissum... Populus ille ex alienigenis congregatus, populus ille ante leprosus, » etc. Ante Ambrosium Ori-

cum facta esset fames magna in omni terra; nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarracenis Sidoniæ, ad mulierem viduam. Non ad vos, inquit, missus sum; non vos curare, et sanare veni, quia non ad omnes viduas missus est Elias. Hoc et ille significabat; et quod ego in veritate, hoc ille in umbra faciebat. Illam ego viduam curare, illi vobis spiritualibus satiare, et ab omni fame penuria eripere veni, de qua scriptum est: « Quam diu ejus benedicens benedicam, pauperes saturabo panibus (Psal. cxxxi, 15). » Hæc et vidua est sancta Ecclesia universaliter (878), et una quæque fidelium **168** anima singulariter intelligi potest. Venit enim Dominus vocare omnes, prædicare omnibus, sed non venit sanare et a fame eripere omnes. Nisi enim venisset, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationum non habent de peccatis suis. Prædicante itaque sermone, cælum aperitur, fames tollitur, et fidelium animæ cælesti nectare inebriantur. Econtra autem infidelibus, et iniquis minatur dicens: « Ecce immittam in vos non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos. vii, 17). » Sequitur: *Et multi leprosi erant in Israel sub Eliæ propheta, et nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.* Similitudo eadem, quæ superior. Multi enim leprosi multi sunt peccatores. Unus Naaman unus populus gentium, sive unusquisque fidelis intelligunt. Illic autem ad Dominum veniens, et ejus tandem sermonibus crederet, baptizatus, mundatus et mundatus est. *Et repleti sunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes.* Ira repleti sunt, quia hæc adversum se dicta fuisse intellexerunt, neque indignos aestimari agnoverunt, quos ille talis, et talisque propheta visitare debuisset. *Et surrexerunt et ejecerunt illum extra civitatem et dixerunt illi: Quisque ad supercilium monitis, super quem civitas illorum erat edificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Serviant omnes, quantum velint, fremant et irascantur, securus est Dominus, nihil timet, omnia in potestate habet, et nisi ipse velit, teneri non potest. » (879). Non tamen resistit, sed per medium inimicorum*

genus homil. 33. In Luc. « Puto plus juxta scripturam, quam juxta litteram verum esse quod dicitur; licet Jeremias in Anathot patria sua non fuerit acceptus, et Isaias, quæcunque fuit patria illius, et reliqui prophetæ, sed magis mihi videtur sic intelligi, ut dicamus patriam fuisse omnium prophetarum, populum circumcisionis, et habere non recepisse prophetas, et eorum vaticinia, potest nationes quæ longe fuerant a prophetis, et eorum notitiam non habebant, suscepisse vaticinium. » C. « Nemo est ergo propheta acceptus in patria sua hoc est in populo Judæorum. Nos autem, quæramus alieni a testamento, et peregrini a promissionibus, toto prophetas, corde susceptimus. »

(879) Beda: « Simul intellige, non ex necessitate fuisse, sed voluntariam corporis passionem: ne captam a Judæis, sed a se oblatam. Etenim quando vult, capitur; quando vult, labitur; quando vult suspenditur; quando vult, non tenetur. »

rum transiens, canes contemnit hinc inde latrantes (880). *Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat eos Sabbatis, et stupebant in loctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.* In potestate namque erat sermo ipsius, quia neque quid diceret excogitabat, neque blandiendo cuilibet loquebatur sed sicut potestatem habens, majoribus et minoribus, et languoribus, et dæmonibus imperabat. *Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum et exclamavit voce magna dicens: Sine, in hoc enim, quod sine clamabat, se jam teneri significabat. Dicebat ergo, Noli nos pellere. Noli nos inquietare. Sine et dimitte nos (881). Quid nobis, et tibi, Jesu Nazarenæ? Quid non sequeris? Tu cælum; nos terram; in justos, nos peccatores habeamus. Nihil nobis commune est. Displicet nobis quod tibi placet; placet nobis quod tibi displicet. Venisti perdere nos. Scio te, quis sis, sanctus Dei.* Toties enim Dominus dæmonia perdit, quoties vires et nocendi potestatem eis aufert. Sed unde dæmonia Christum cognoscunt, nisi in ejus virtute quam ferre non possunt? Quid enim, eo præsentem et loquentem, malignos spiritus sensisse putamus, qui in ejus discipulis ejus nomen ferre non poterant? *Et increpavit illam Jesus dicens: Obmutasce, et exi ab illo. Et cum dæmonium projecisset in medium, exiit ab illo, nihilque eum nocuit.* Apparet cum quanta violentia et indignatione hominem reliquerit, cum eum in medium relinquendo projecisset. Nihil tamen ei nocuit, quia nihil ei nocere potuit (882).

XVI. *Factum est autem, cum turbæ irruerent ad eum, ut audirent Verbum Dei, et ipse stabat ecus stagnum Genesareth (883).* Stagnum Genesareth nunc est, quod mare Galilææ. Unde et Matthæus eadē scribens ait: *« Ambulans autem Jesus ecus mare Galilææ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus et Andræam fratrem ejus mittentes rete in mare; erant enim piscatores, et vocavit eos (Matth. iv, 18). »* Matthæus itaque, aliis omni-

(880) Hactenus homil.

(881) Explicat Beda: Paululum a me vexando misce. In Græco *ἐκ* hic in Luca, quod interpret reddidit imperativo *sine*. Eadem Græca vox habetur pud Marcum i, 24, ubi hæc pariter historia narratur, licet Græcam particulam latine interpret non reddiderit; sed alia; *Quid nobis tibi, Jesu Nazarenæ? venisti perdere nos*, etc. Hic etiam omittit Itala versio. Erasmus putat *ἐκ* rectius accipi, ut sit adverbium Græcis, nobis interjectio exclamantis. Grotius quoque proficitur non assensum se putantibus, aut verbum esse, aut interjectionem ex verbo, sed Hebræum *וַיִּתְּרָם*, unde Græci fecerint *ἐκ*, quod apud Æschylum in Prometheus *ἐκ τῆς ἑλπίδος* pro quo Latinis, *ah*. De eadem Græca voce Georgius Raphaelius in Adnotation. t. 1, p. 364, ex Arriano. Cum sensus constet, hæc negligenda.

(882) Conciliatioem Lucæ cum Marco scripente 1, 26. *Et discerpens eum spiritus immundus et exclamans voce magna exiit ab eo.* V. apud Bedam et interpretes.

(883) Bonfrerius in Onomast.: *« Genesar et Genesareth stagnum seu mare Galilææ appellatum est;*

bus, quæ in hoc evangelio narrantur, prætermissis, solam apostolorum vocationem scribit. Lucas autem non solum apostolorum vocationem, sed et alia, quæ tunc temporis Dominus egit, latius narrat. Nemo hic narrationis ordinem quærat, ubi ea, quæ posterius scribuntur, tempore priora inveniuntur. *Et vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, et lavabant retia.* Duæ naves duo populi sunt, Judæorum scilicet, et gentium (884). Piscatores 169 autem utriusque populi doctores, et rectores intelliguntur; et in altera quidem pontifices, et sacerdotes, in altera vero philosophi, et poetæ piscari solebant. Retia autem lavare, est suæ prædicationis sententias exponere, et dilucidare (884').

Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum, ut a terra reduceret pusillum, et sedens docebat de navicula turbas. In navicula Simonis Dominus ascendit, quia ad Synagogam et Judæorum populum prædicare venit. Unde ipse ait: *« Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel (Math. xv, 24). »* De hac enim Simonis navicula Apostolus ait: *« Qui operatus est Petro in apostolatu circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes (Galat. ii, 8). »* Simonis igitur navicula Synagoga est, in qua Dominus residens turbas docebat, quia ibi Evangelia prædicavit, quibus omnes gentes docentur et ad fidem vocantur. *Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam.* Tunc enim Dominus loqui

cessavit, quando post passionem suam a prædicatione quievit. (883) Et tunc quidem præcepit Simoni, aliisque apostolis omnibus, ut naviculam in altum duerent, et retia in capturam laxarent, dicens eis: *« Ite in universum mundum, prædicatè Evangelium omni creaturæ (Math. xxviii, 19). »* Itemque: *« Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (ibid.). »* Mare igitur est mundus. Unde Psalmista: *« Hoc mare magnum, et spatiosum, illic reptilia, quorum*

regio item adjacens, terra Genesareth dicta est. » Vid. S. Hieron. in cap. xiv, Matth., et Bedam hic; ex quo hoc, ut puto, desumpsit: ait enim Beda: *« Stagnum Genesareth idem dicunt esse quod mare Galilææ, vel mare Tiberiadis... Hebrææ lingue consuetudine omnis aquarum congregatio, sive dulcis, sive salsa, mare nuncupatur: qui lacus, interfluente Jordane 140 stadiis in longitudinem, et 40 extenditur in latitudinem. »*

(884') Beda: *« Duæ naves secus stagnum positæ, circumcisionem et præputium figurant. »*

(884) Item Beda: *« Piscatores sunt Ecclesiæ doctores, qui nos rate fidei comprehensos... terræ viventium advehunt. Quasi enim quosdam retia piscantium sunt complexæ prædicantium dictiones. »* Ante Bedam Ambrosius 1, iv in Luc., n. 71: *« Quæ sunt autem apostolorum quæ laxari jubentur retia, nisi verborum complexiones et quasi quidam orationis sinus, et disputationum recessus, qui eos quos cæperint non amittant? »*

(885) Beda: *« Ut quod dicit item Petro: Duc in altum et laxate retia vestra in capturam, ad remotiores gentes, quibus postea prædicatum est, pertinere. »*

ant. Et de his quidem in Levitico satis dixit (890).

CAP. VII] *Ibat Jesus in civitatem, quæ vocatur im, et ibant cum illo discipuli ejus, et turbacopiosa. In autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ, et hæc vidua, et turba civitatis multa cum illa* (891). Hæc enim va, quam turba multa sequitur, sancta Ecclesia. De qua dicitur: « Viduam ejus benedicens benedixit » (Psal. cxxxii, 15). » Vidua quidem est, non quod iam non habeat, sed quia eum videre non potest, iam adhuc post multa tempora venturum expectat (892). Dicitur enim vidua, quasi a viro divisa. Id ipsum autem et per viduam mulierem et hanc civitatem figuratur. Huic autem civitati nunc appropinquat, quia quotidie Ecclesiam in visitare non cessat. De hac autem civitate es defunctus effertur, quoties aliquis in peccato vivens ab ea separatur. Quem tamen pia mater lacrimis prosequitur, quia nec fugientis filii Ecclesia viviscitur: « Luget enim, ut Apostolus ait (894), stitidie de omnibus illis qui peccaverunt, et penitentiam non egerunt de peccatis suis. » *Quam cum visisset Dominus, misericordia motus super illam, ait ei: Noli flere: et accessit, et tetigit loculum. autem, qui portabant, steterunt, et ait illi: Adveniens, tibi dico, surge. Et resedit, qui erat mortuus, cepit loqui. Et dedit illum matri suæ.* Mœrentium solator Deus illorum maxime lacrymas intuetur aliorum deflent peccata. Tangit loculum, sistitatores, et mortuum suscitatur, dum suæ visitationis atactu ad penitentiam hominem reducit. Ii isti portatores, qui ad sepeliendum hominem int. Boni illi, qui a sepulchris ad vitam hominem ucunt. Isti enim portatores, vitia, et maligni spi-

d Neomenia aut aliud festum incidit, quasi lex, aut bis solemne Sabbatum. Le Moine duo at Judæis dicta magna Sabbata, i. mense Tisri io anni civilis, 2. mense Nisan initio anni sacri; i. vocatum primum Sabbatum magnum, hoc inde primum. Hugo Grotius sic Pentecostem am vult, quando in Sabbatum incurrat, sicuti antium quod in Pascha cadebat, Sabbatum primum. Maldonatus ipsum Pentecostes diem. Non longe a. qui Sabbatum secundo primum esse voluit n, quo spicarum manipuli offerebantur; de quo Levit. xxiii. Optima censetur explicatio Scaligeri. vi de emend. T. quam Petavius, Pagius, met, Casaubonus, Ligfoot, Clericus, alique flexi; cum dicitur Levit. xxiii, 15. *Numerabitis altero die Sabbati in quo obtulistis manipulum nitiarum septem hebdomadas; sive ut est in oræo, septem Sabbata; singuli dies Sabbati urrentes a die secundo Paschatis usque ad Pentecostem, nomen sumebant a secundo Paschatis die, ebanturque Sabbatum primum post diem secundum, Sabbatum secundo post diem secundum, Sabbatum primum post diem secundum brevius ellabatur Sabbatum secundo primum.*

390) Vid. tom. I S. Brunonis edit. Rom., pag. col. 1. Hactenus homil.

891) Est homil. S. Brunonis fer. 5. post. 4. n. Quadr.

892) Viduam interpretatur Ecclesiam, sed alia

ritus, hæretici, et seductores intelliguntur (893). Hos enim nisi dominus sisteret, quoscunque semel arriperent, sepulturæ et æternæ damnationi traderent. Suscitatur igitur adolescens, sedet, loquitur, et matri redditur, quia ad penitentiam peccator conversus, iam non ad flagitia, et mortem ruit, sed in Ecclesiæ pace quiescit, Dei **171** magna loquitur, sua peccata constitetur, et Deo et Ecclesiæ per omnia reconciliatur. Non autem vacat a mysterio, quod cum plures mortuos Dominus suscitaverit, tres tantum Evangelistæ eum suscitasse scripserunt (896). Suscitavit enim filiam archisynagogi adhuc intra domum manentem, et in abditis penetralibus jacentem. Suscitavit autem et hunc viduæ mulieris filium, iam quidem extra civitatis portas elatum, sed nondum humatum. Suscitavit præterea Lazarum non solum sepultum, verum etiam iam fetentem quatridentium. Isti ergo tres mortui tria mortis genera significant. Moritur enim homo cogitatione, moritur operatione, moritur et peccandi consuetudine. Sed hæc tertia mors illis aliis duabus pejor est, sicut et secunda valde prima deterior est. Peccat enim homo mala cogitando, sed plus peccat male operando, et eo amplius in peccato perseverando. Qui enim cogitando illicita et nefaria concupiscit, mortuus est, sed adhuc in domo manens, et peccatum interius celans, nondum ad sepulcrum effertur. Et iste quidem facile suscitatur, si eum visitaverit, vocaverit, et tetigerit Jesus. Talem enim animam, quia facile excitatur, non penitus mortuam, sed quasi dormientem Dominus reputat dicens: « Non enim est mortua puella, sed dormit (Matth. ix, 24). » Si vero malum, quod intus cogitat, foras ostendat, et ad effectum perducatur, non solum mortuus est, verum etiam extra domum,

ratione Beda; viduam esse Ecclesiam, omnis anima quæ sponsi Domini que sui se morte redemptum meminit, agnoscit.

(893) Viduæ nomen simili plane modo latini scriptores interpretantur. Macrobius l. i. Sat. c. 15. quasi a viro idua: iduare enim erat olim idem ac dividere.

(894) Corinth. xii, 21: Et lugeam multos ex iis, qui ante peccaverunt, et non egerunt penitentiam, etc.

(895) Beda: « Qui vero sepeliendum portant vel immunda desideria quæ hominem rapiunt in interitum, vel lenocinia blandientium sunt venenata sociorum. »

(896) Adnotavit hoc etiam S. Augustin. tract. 40 in Jo. n. 3, et mysterium invenit: « Bene intelligimus tres illos mortuos, quos in corporibus suscitavit, aliquid significare, et figurare de resurrectionibus animarum.... Aliquando in cogitatione peccatur.... consensio illa occidit te; sed intus est mors, quia cogitatum malum nondum processit in factum. Talem animum resuscitare se significans Dominus resuscitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, sed in domo mortua jacebat.... Si autem non solum male delectationi consensisti, sed etiam ipsum malum fecisti, quasi mortuum extra portam extulisti: iam foris es, et mortuus elatus es. Tamen Dominus et ipsum resuscitavit, et reddidit viduæ matri suæ. Si peccasti, peniteat te, et reddet Ec-

imo extra civitatem elatus, et longe ab Ecclesia factus, jam sepulcro, et perditioni proximus est. Pro hoc igitur necesse est, ut ploret, lacrynetur, et oret mater Ecclesia, quatenus et ad perditionem ruenti occurrat Jesus, suscitet eum, ad vitam reducat, portatores sistat, matri reddat, et Ecclesie reconciliet. At vero si et cogitatione, et operatione, et longa peccandi consuetudine mortuus est, hic quasi Lazarus quatruiduanus jam fetet. Suscitatur tamen et iste, sed non tam facile, sicut illi. Quanto enim amplius in peccato aliquis perseverat, tanto difficiliter ab eo separatur. Hoc autem ex eo ostenditur, quod in morte Lazari lacrymatus est Jesus; et non qualicumque, sed magna voce vocavit eum dicens: « Lazare, veni foras (Joan. xi, 43). » Qui quasi longis prave consuetudinis funibus irretitus, manibus, pedibusque ligatus prodiisse refertur (897).

XVIII. Rogavit Jesum quidam Pharisæus, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit. Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes ejus, lacrymis cepit rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat (898). In hoc Evangelio Pharisæi superbia reprimitur, et peccatrici mulieris humilitas commendatur (899). Pharisæus iste Judæorum populus est. Hæc mulier peccatrix gentilitas intelligitur (900). Illum Dominus a lepra curavit; huic multa peccata dimisit. Non est igitur qui facit bonum, non est usque ad unum. « Omnes enim, ut Apostolus ait, peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. iii, 23). » Venit Jesus in domum Pharisæi, venit ad populum Judæorum. Unde ipse ait: « Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel (Matth. xv, 24). » Sed cur venit? Ut manducaret cum illo, ut carnalibus et spiritualibus cibus frueretur cum illo, et Patris voluntatem operaretur in illo. Ipse enim dixit: « Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei, qui in cælis est (Joan. iv, 34). » Ad tempus enim conversatus cum Judæis, legis et prophetarum cibos suscipiebat cum eis, et annonam divini eloquii ministrabat eis. Hoc autem cognovit mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Hoc gentilitas intellexit, quæ in hujus mundi amplissima civitate conversabatur. Et quid egit? Vis audire quid? Attulit alabastrum unguenti, Per quod nihil melius quam

clesiæ matri tuæ. Tertius mortuus est Lazarus. Est genus mortis immane: mala consuetudo appellatur. Aliud est enim peccare, aliud peccandi consuetudinem facere... qui peccare consuevit, sepultus est, et bene de illo dicitur; *fetet*... Nec ad ipsum tamen resuscitandum minor fuit virtus Christi. »

(897) Hactenus homilia.

(898) Est hom. S. Brun. ser. 5 post Dom. in Pass. Emis. sup.

(899) Præter S. Ambrosium lib. vi in Luc. a. n. 37 et cæteros interpretes, hanc Evangelii partem enarrandam sumpere S. Gregorius Nyssenus, sive Asterius (nam huic Combefisius tribuit), Amphilo-chius, teste eodem Combefisio; S. Ephrem Syrus, S. Petrus Chrysologus serm. 93, 94, 95. S. Grego-

rius hom. 33. in Evang. Petrus Damiani serm. S. Laurentius Justiniani, etc. (900) S. Gregorius: « Quem namque Pharisæus falsa justitia præsumens, nisi Judæicum populum quem peccatrix mulier, sed ad vestigia Domini niens et plorans, nisi conversam gentilitatem agnat? »

(901) S. Bernardus serm. 10. in Can. fe. unguenti symbolis: « Est et unguentum confitennis, et est unguentum devotionis, est et pietatis etc. Vid. et serm. 12. »

(902) S. Gregor.: « Osculatur mulier pedes tergit. Quod nos quoque plene agimus, si diligimus quos ex largitate continemus. »

rius hom. 33. in Evang. Petrus Damiani serm. S. Laurentius Justiniani, etc.

(900) S. Gregorius: « Quem namque Pharisæus falsa justitia præsumens, nisi Judæicum populum quem peccatrix mulier, sed ad vestigia Domini niens et plorans, nisi conversam gentilitatem agnat? »

(901) S. Bernardus serm. 10. in Can. fe. unguenti symbolis: « Est et unguentum confitennis, et est unguentum devotionis, est et pietatis etc. Vid. et serm. 12. »

(902) S. Gregor.: « Osculatur mulier pedes tergit. Quod nos quoque plene agimus, si diligimus quos ex largitate continemus. »

Ue ait : Magister, dic. Duo debitores erant cuidam ratori. Unus debebat denarios quingentos, alius quaginta. Non habentibus illis unde redderent, ait utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respon-

Simon dixit : Estimo quia hic cui plus donavit. Ille dixit ei : Recte judicasti. Valde enim justum rationabile est ut ille plus diligat cui plus dona-

Illud quoque æquum esse videtur, ut qui plus git, magis ametur. Merito igitur hanc peccatricem mulierem Dominus diligebat, a qua se multum gi sciebat. Ideo enim dimissa sunt ei peccata, quia dilexit multum. Vide ergo quam pul-

la similitudo de eo qui plus, et de eo qui minus ebatur, in qua Pharisæus secundum suam respõ-

em intelligere poterat, quia minus ipse quam ia Christum diligebat : siquidem se nec tantum ere, nec tantum sibi, quantum illi, dimissum ; credebatur. Unde et subditur : Et conversus ad ierem dixit Simoni : Vides hanc mulierem ? In-

di in domum tuam : aquam pedibus meis non de-

xit ; hac autem unguento unxit pedes meos. Propter d dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam xit multum. Cui autem minus dimittitur, minus git. Ad mulierem conversus est Dominus, quia muliere locuturus erat. Sed quid ait ? Vides, in-

di, hanc mulierem ? Non talis est, qualem tu eam ; arbitraris. Aliter videtur a me, et aliter vide-

a te. Tu exterius, ego interius ; tu in facie, et in corde video. Milii ejus fides, ejus amor non occulit. Intravi in domum tuam ; aquam pedi-

meis non dedisti ; hæc autem lacrymis rigavit es meos. Quantum igitur interest inter aquam et ymas, tantum interest inter tuum et illius amo-

. Sed hæc præter litteram aliud significare vi-

tur. Neque enim credibile est eum qui Christum convivium invitaverat, ejus pedibus aquam dare

uisse. Diximus enim per Pharisæum, Judæos ; per ierem, gentiles significari ; Christi vero pedes,

humanitatem, sicut ejus caput, ipsius divinita-

significat (903). Hoc enim Apostolus ait : Om-

virum caput Christus, Christi caput Deus or. xi, 3). Christi igitur pedibus Judæi aquam

dant, neque eos lavant, imo vero quantum pos-

sunt sordidant, et deturpant, quia Salvatorem no-

minum cum, iniquis reputantes, vitiorum pulvere, et

ena contagione judicant esse pollutum (904). At

apostolus Petrus Christi pedes lavabat, cum

eo diceret : Qui peccatum non fecit, nec dolus

inventus est in ore ejus (I Petr. ii, 22). Nemo enim sic lotus, nemo sic mundus, sicut ille qui sine peccato est. Unde et Ecclesia jam baptizata, et a peccatis mundata dicit : 173 « Lavi pedes meos,

*quomodo inquinabo illos ? » (Cant. v, 3.) Nos autem non solum aquam, sed et lacrymas Christi pedibus damus, quia ejus humanitati nos humiliter inclinamus, et inde peccatorum veniam expectamus, eamque adoramus, et veneramus, et cum lacrymis deprecamur. Sequitur : *Osculum mihi non dedisti ; hæc autem, ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Osculum enim, pacis et dilectionis signum est. Osculum igitur Judæi Christo Domino non dederunt, quem gratis, et sine causa odio habentes, usque ad mortem persecuti sunt. Unde ipse ait :**

*« Quia odio habuerunt me gratis (Joan. xv, 25). » Gentiles vero ejus pedes osculari non cessant, quia ab ejus amore non separantur (905), et in ipsius nominis confessionem mori non timent. Quodammodo enim Christi martyres osculabantur eum, dum eum confitentes, et bene de eo loquentes, moriebantur pro eo. *Oleo caput meum unxisti ; hæc autem unguento unxit pedes meos. Majorem igitur reverentiam Christi humanitati fecerunt gentiles, quam ejus divinitati Judæi aliquando exhibuissent. Ipsi enim neque Deum esse, neque sancti Spiritus gratia innectum credunt. Nos autem, etiam secundam humanitatem, omni virtute, et gratia plenum esse constemur, dicentes cum Psalmista : « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psalm. xlii, 8). — » « In ipso enim, ut**

*Apostolus ait, habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. ii, 9). » Ejus utique corpus, ejus humanitatem, et pedes ungebat. Audiamus igitur quid illi beatissimæ mulieri, audiamus quid in ejus figura Gentium Ecclesiæ pro hujus tantæ servitutis obsequio Dominus dicat : *Dixit autem ad illam : Mulier, remittuntur tibi peccata tua. Vide ergo quid lacrymæ possint. Vitte quid fides, et dilectio operetur. Paveo temporis spatio justificata est mulier, et ab omni peccato mundata, quæ tam peccatrix fuerat, ut eam videre Pharisæus dedignaretur. Nemo igitur desperet, nemo de Domini misericordia diffidat. Clemens est Dominus, qui ex corde conversis tam facile miseretur (906).**

XIX. [CAP. IX.] Factum est autem, cum comple-

rentur dies assumptionis ejus, et ipse faciem suam

903) S. Gregor. n. 6 : « Potest quoque per pedes in Incarnationis ejus mysterium intelligi, quoniam in terram legitur, quia carnem sumpsit... ulamur ergo Redemptoris pedes, cum mysterium incarnationis ejus ex toto corde diligimus : unguentum pedes ejus unguimus, cum ipsam humanitatis ejus etiam sacri eloquii bona opinione prædicamus... pedes Domini mysterium Incarnationis ejus accipimus, congrue per caput ipsa divinitas designatur. Unde et Paulus : *Caput Christi, Deus.* »

904) S. Gregor. l. all. : « Pharisæo dicitur *Oleo rut meum non unxisti ;* quia ipsam quoque divinitatis ejus potentiam, in qua se Judaicus populus

credere spondit, digna laude prædicare neglexit. »

(905) S. Gregor. : « Infidelis ille populus Deo osculum non dedit, quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore servivit. Vocata autem gentilitas Redemptoris sui vestigia osculari non cessat, quia in ejus amore continuo suspirat. »

(906) Hact. homil. Atque hic S. Ambros. n. 35 : « Ex hac ergo muliere intelligimus illud apostolicum quid sit : *Superabundavit peccatum, ut superabundaret gratia.* Nam si in ista muliere non superabundasset peccatum, non superabundasset gratia : agnovit enim peccatum, et detulit gratiam. »

firmavit, ut iret in Jerusalem. Et misit nuntios ante conspectum suum. Factum est, inquit, cum jam dies assumptionis ejus complerentur, et tempus ejus passionis, resurrectionis, ascensionis, sive assumptionis, appropinquaret, firmavit faciem suam, ut iret in Jerusalem, sicut in ejus vultu, et facie manifeste apparebat. Facile enim in vultu voluntas dignoscitur. Et misit nuntios ante conspectum suum. Et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, et pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem. Non enim, ut alibi dicitur, contuntur Judæi cum Samaritanis. Ideoque Samaritani Jesum recipere noluerunt, quia se in Jerusalem ire velle ostendebat. Jam quasi inimicum eum deputantes, sicut qui eorum diligeret inimicos (907). Usque hodie namque omnes iniqui Ideo Jesum, et ejus nuntios, ejusque Evangelium non recipiunt, quia eos in Jerusalem, ad pacem, ad misericordiam, et pietatem tendere, et festinare cognoscunt. Jerusalem namque *visio pacis* interpretatur. *Cum vidissent autem discipuli Jacobus et Joannes, dixerunt: Domine, vis, dicimus, ut ignis descendat de cælo, et consumat illos, sicut Elias fecit? Et increpavit dicens: Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare. Et abiierunt in aliud castellum.* Nesciebant enim apostoli cujus spiritus essent, qui se tantopere vindicare cupiebant. Si enim se spiritus pietatis, patientiæ, et mansuetudinis servos, et discipulos esse novissent, nequaquam aliqua sui spiritus commotione tot homines, irati occidere voluissent (908). Hoc enim postea probatum est, cum pro inimicis et persecutoribus orarent.

XX. [CAP. X.] *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui me misit* (909). Hæc enim verba discipulis suis, eorumque successoribus, episcopis scilicet, et sacerdotibus locutus est Dominus (910). Quicumque igitur es, qui episcopos et sacerdotes audire contemnis, et eorum **174** verbis, et exhortationibus acquiescere despicias, saltem Deum ipsum non parvipendas, et eum audire non fastidias. Despicias audire sacerdotem, sed non mirum, quia pauper est, quia imbellis, et humilis est, quia vilis, et despiciabilis est, quia de pauperibus natus est. Audi vel

(907) S. Hier. ep. 421. ad Algasiam, qu. 5.: « Hostili inter se Samaritani atque Judæi discordant odio ... Videntes ergo Dominum Jerusalem pergere, id est ad hostes suos ... quasi Judæum, atque alienum, et eum, qui ad inimicos pergeret, suscipere noluerunt. »

(908) Hier. l. all.: « Dominus, qui non ad judicandum venerat, sed ad salvandum, non in potestate, sed in humilitate, non in Patris gloria, sed in hominis vilitate, increpat eos, quod non meminerint doctrinæ suæ, et bonitatis Evangelicæ, in qua dixerat: *Qui te percusserit in maxillam, præbe ei et alteram, et, Diligite inimicos vestros.* » S. Ambros. l. vii in Luc. n. 28. « Ut ostenderet, quia non habet ulionis studium perfecta virtus: nec ulla sit iracundia, ubi plenitudo est charitatis: nec exclu-

Dominum in eo loquentem, per eum te ad vitam reducentem. Apostolus enim: « An experimentum quæritis ejus, qui inquitur Christus? » (II Cor. xii. 3.) Sic igitur discipulis, et sacerdotibus Christus loquitur, ab aliis honoratur, et ab aliis reprobatur. modo, nec facile vindicat injurias suas. eum dicentem: Tacui. Nunquid semper dicat Psalmista: « Deus, inquit, quis stultus? Ne taceas, neque compe scaris, Dens. Quomodo inimici tui sonuerunt, et qui te oderunt caput (Psal. lxxxii, 2, 3.) » Noli itaque spernere discipulos et nuntios Christi; imo noli discipulis spernere in discipulis suis. Nisi enim ipse discipulis sperneretur, nequaquam dixerit: *vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui me misit.* Hoc Judæi audiant, et timeant, ut vel sic placare valeant, quem non timuerunt. Ipsi enim non solum spernere etiam crucifixerunt Christum. Reversi autem septuaginta duo cum discipulis: *Domine, etiam derisionem subiicimus in nomine tuo.* Hos enim, ut superius dicitur, rat Dominus *binos ante faciem suam in ostium, et locum, quo ipse erat venturus.* Non reversi Domino omnia scienti, cum gaudebant ea, quæ non ipsi, sed ipse in illis fecerat. Gaudebant enim de nomine Christi virtutem experti erant. Gaudebant et de mensa sibi a Domino attributa, quoniam infirmitates curabant, verum etiam demeruerant, et sibi eos subjectos esse videbant mundi hujus reges, et principes, omnes iniquos subjectos esse sciebant. ergo: *Domine, non solum languores, et infirmitates, non solum homines iniqui, sed etiam demones subiiciuntur nobis in nomine tuo.* subjecta sunt omnia, quæ longe sunt a te. *Et ait illis: Videbam Satanam, sicut cælo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem supra serpentes et scorpiones.* Cælum enim ecclesia, vel sanctorum animæ intelliguntur. igitur Dominus Satanam de cælo cadentem diabolum Ecclesiam, et sanctorum habitantem: et hoc, quod ei discipuli narra-

denda infirmitas, sed juvanda. Procul a nobis indignatio, procul a magnanimis cupiditas, procul etiam a prudentibus inconsiderata curiositas et incauta simplicitas. »

(909) Est homil. Emiseni eadem suppositio. *borans in Nat. Plur. Martyrum, pag. 109.*

(910) S. Augustin. serm. 409 n. 1: « apostolis dixit: *Qui vos spernit me spernit, et qui me spernit, spernit eum, qui me misit.* » Si autem sermo ejus pervenit ad nos, et nos, et in eorum loco constituit nos, visus spernatis nos, ne ad illum perveniat injuria nobis feceritis. » Vid. S. Gregorium homil. lxxviii. Ezech. n. 15, comparantem hæc verba cum aliis Ezechielis: « Nolunt audire te, quia nolunt te audire me; » in Primis vero S. Basilium in C. Monast. de obedientia cap. 22. t. II, opp. p. 22.

rævidisse, et cognovisse firmabat (911). Unde ibi ait : « Nunc iudicium est mundi : nunc ceptus huius mundi ejicietur foras (Joan. xii,

» Nisi enim hoc prævidisset, quare in mundum sset? et quare carnem sumpsisset (912)? Ad enim Dominus in mundum venit, ut diabolum ret, et de illius impia potestate animas hominibus liberaret. Quod igitur nunc fieri incipiebat, quam fieret, prævidebat, suoque in tempore disponebat. Videmus itaque et nos usque hos Satanam sicut fulgur de cælo cadentem, et cum no furore, et indignatione sanctam Ecclesiam iquentem. Quoties enim flagitiosus aliquis ad itentiam redit, toties Satanus de cælo cadit. ti enim adulteri, perjuri, et homicidæ sunt in lesia, quæ regnum cælorum vocatur, qui statim onvertuntur, a diabolo relinquuntur, et non cius de cælo cadet fulgur, quam de illorum itibus cadit diabolus. *Ecce dedi vobis potestatem andi super serpentes, et scorpiones, et supra om- virtutes inimici, et nihil vobis nocebit.* Serpentes, corpiones non solum maligni spiritus, verum m tyranni, omnesque Ecclesiæ persecutores ingi possunt, quoniam et venenosi sunt, et nun- ni recta incedunt via. Virtus autem inimici quid ius intelligi potest, quam Nero, et Simon Ma-, Diocletianus, et Maximianus, et ipse Anti- istus perditionis filius? Est præterea virtus ini- i, superbia, avaritia, omnisque luxuria, quibus lti vincuntur, et diabolo subjiciuntur. Unde et , cum de eo loqueretur, ait : « Virtus ejus in bis ejus, et fortitudo illius in umbilico ventris ; (Job. xl, 11). » Hæc autem Christi discipulis nocebunt, Domino eos protegente, et ubique ndente. Non nocebit utique, si contra repugna- int, eisque non assenserint (913).

75 Sequitur : *Verumtamen in hoc nolite gaudere, i spiritus vobis subjiciuntur; gaudete autem, quod una vestra scripta sunt in cælis.* Multi enim sunt

911) Beda : « Non modo video, sed prius videbam ndo corrui. »

912) Cyrillus in Caten. Corder. : « Certe, inquit, ego hoc ignoravi : nam meo favore armati Sa- am superastis. Vidi ipsum tanquam fulgur de o cadentem; hoc est a celsitudine ad terram ue dejectum, ex honore ad ignominiam; ex ma- i potentia ad extremam infirmitatem : idque ve- imum est. Nam ante adventum Salvatoris, divino ctus honore ab omnibus adorabatur; ubique ebat templa, altaria, sacrificia : postquam vero lo descendit Verbum Dei, cecidit ipse sicut ful- . Qui enim omnes deceptos habebat adoratores, um qui eum adorabant pedibus subjicitur. »

913) Elias Cret. ad or. 4. Naz. : « Hoc loco ser- tes fortasse peccata dicuntur, quæ perspicue via atque atrocia sunt; scorpiones autem ea vi- quæ quanquam hominum opinione parva vi- untur, mortis tamen aculeo animam convulne- it atque enecant. »

914) Beda : « Spiritus ejicere, sicut et virtutes is facere, interdum non est ejus meriti qui ope- ur, sed invocatio nominis Christi hoc agit ad demnationem eorum qui invocant, vel ob utilita-

A quibus dæmonia subjiciuntur, quos non gaudium quidem, sed luctus, et mæror exspectat (914). Quibusdam enim in iudicio dicentibus, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, dæmonia ejecimus, et virtutes multas fecimus? dicturus est Dominus : *Ite, operarii iniquitatis. Amen dico vobis, nescio vos* (915). Non ergo gaudeant Christi disci- puli, quia dæmonia subjiciuntur eis; gaudeant autem, quia eorum nomina scripta sunt in cælis. Illud enim gaudium vanum, et temporale est. Hoc autem utile, et æternum. Illud ad vanam gloriam respicit. Hoc ad gloriam spectat (916). Et illud qui- dem similiter habere possunt et mali, et boni. Hoc autem non habebunt nisi boni (917).

XXI. *Quidam legisperitus surrexit tentans illum, B et dicens : Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? (917 *)* In hoc enim, quod ait, tentans eum (918), manifeste ostendit quia non ad hoc, ut vitam æternam possideret; sed ut in aliquo eum reprehenderet, si posset, eum interrogabat. *At ille dixit ad eum : In lege quid scriptum est? Quo- modo legis?* Si, inquit, legisperitus es, et legem nosti, utique quid de vita æterna lex dicat intelligis. Dic ergo, quid de hoc in lege scriptum sit? *Ille respondens dixit : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua; et proximum tuum sicut teipsum. Dixit- que illi : Recte respondisti; hoc fac et vives.* Ecce, quomodo Dominus comprehendit sapientes in astutia eorum. Ipse legisperitus suam intentionem revelat, et ad quid Dominum interrogaverat manifestat. Ipse interrogat, ipse respondet, ipse sui ipsius et magi- ster, et discipulus factus est. Sciebat enim, quod in lege scriptum erat. Hoc enim Dominus fateri coegit. Cur ergo interrogabat quod sciebat? Ideo utique, quia Dominum reprehendere volebat. Dominus autem eum non reprehendit, sed recte eum respon- disse ait. *Ille autem, volens justificare seipsum, dixit ad Jesum : Et quis est meus proximus?* Quia enim

tem eorum qui vident et audiunt... Nam et in Act. Ap. filii Scevæ videbantur ejicere dæmones, et Ju- das apostolus cum animo poditoris multa signa inter cæteros apostolos fecisse narratur. »

(915) Luc. xiii, 27. *Et dicet vobis : Nescio vos unde sitis, discedite a me omnes operarii iniqui- tatis.*

(916) S. Gregor. lib. ii, ep. 28 : « In privata enim et temporali lætitia mentem posuerant qui de mi- raculis gaudebant. Sed de privata ad communem, de temporali ad æternam lætitiã revocantur, qui- bus dicitur : *In hoc gaudete*, etc.... Veritatis enim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono quod commune cum omnibus habent, et in quo finem lætitiæ non habent. »

(917) Hactenus homil.

(917 *) Est. hom. S. Brunonis Dom. 13, post Pentecost.

(918) Diversum esse hunc qui Dominum interro- gat tentans illum, ab eo qui adolescens vocatur a Mathæo cap. xix, et de eodem Dominum percun- ctatur, adnotat S. Basiliius hom. in divites tom. II, p. 51.

Deum, et proximum diligere ad justitiam, et vitam æternam possideendam sufficere posse audierat, Nemo seipsum justum esse ostendere voluit, quasi qui Deum, et proximum dilexisset; nisi forte aliter, quam ipse, quis sit ejus proximus, Dominus intellexerit. Unde ait: *Et quis est meus proximus?* Putabat enim fortasse, illum solum sibi esse proximum, qui vel amore, vel carnis conjunctione sibi præ cæteris propinquior erat. Sed non est ita. Dicente Domino: « Si enim diligatis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne et publicani hoc faciunt? » (*Matth. v, 46.*) (919) *Suspiciens autem Jesus dixit Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones. Qui etiam despoliaverunt eum, et plagis impositis abierunt, semivivo relicto. Quid enim homo iste, nisi genus humanum? Quid Jerusalem, nisi paradisi? Quid Jericho, nisi mundus iste intelligitur? Jericho namque interpretatur luna (920): quod tantæ mutabilitati subdita est, ut nunquam in 176 eodem statu, nunc crescendo, nunc minuendo, permaneat. Unde et non immerito hunc mundum significat. Cujus mutabilitas perpetua est, et sine mutationibus stare non potest. Ut enim de cælo, et tempore, de diebus, mensibus, et anno taceamus, quæ semper volvuntur, et in se replicantur, neque aer, neque terra, neque mare, neque ipsi homines suam perpetuo servant figuram. Quorum omnium mutationes longum est narrare per singula. Tunc igitur genus humanum ab Jerusalem in Jericho, quando in hunc mundum primus homo de paradiso abjectus est. Totum enim humanum genus simul erat in eo. Totum igitur simul descendit cum eo, et incidit in latrones. Latrones isti, maligni spiritus sunt, qui furtim, et per latrocinium, animarum thesaurum cunctis divitiis excellentiorem, virtutea scilicet, et bona opera nobis subripiunt. Quin etiam despoliaverunt eum. Nimirum illa tunica immortalitatis, qua primus homo exiit, nudum se intelligens, Domino interroganti ubi esset, respondit dicens: « Audiivi, Domine, vocem tuam, et abscondi me, eo quod nudus essem (*Gen. iii, 10.*) »*

(919) Isidorus Pelus. lib. iv, ep. 123: « Legisperitus ille proximum duntaxat esse putabat justum justo, sublimem sublimi quod ad virtutem... Salvator autem, tanquam is qui hominem fecisset (pusillum enim et magnum ipse fecit), non actionibus, neque dignitatibus, sed natura tantum definivit proximum... Proximitas enim natura æstimatur non virtute; substantia, non dignitate; compassione, non loco; caritatis modo, et non loci propinquitate. »

(920) Ita plane Beda ad h. l.: « Homo iste Adam intelligitur in genere humano. Jerusalem, civitas pacis illa cælestis; a cujus beatitudine lapsus in hanc mortalem miseramque vitam devenit; quam bene Jericho, quæ luna interpretatur, significat, variis videlicet defectuum laboribus, erroribusque semper incertam... latrones diabolum et angelos ejus intellige: qui etiam despoliaverunt eum; gloria videlicet immortalitatis, et innocentiae veste privaverunt... Plagæ peccata sunt, quibus naturæ humanæ integritatem violando, etc. Sacerdos et Levita, qui viro saucio transierunt, sacerdotium et ministerium V. T. ubi per legis decreta, mundi languentis vul-

A *Et plagis impositis, abierunt sem* enim plagas unicuique homini quot vitiis eum servire compelli superbiam, alios per avaritiam, aliosque alios aliis modis vulnerat, autem, ut sacerdos quidam descendit viso illo, præterivit. Quis est enim Aaron cum filiis suis, totusque ille quos pro cæteris orare Dominus ju eadem via descendebat, quia et ipsi ruptioni subditus erat. Unde, visum quia eum liberare non potuit. Si cum esset secus locum, et videret Levita enim non solum Moyses, levitica intelligitur. Quamvis enim sacerdotio fungerentur, tota tamen rationibus instabat, quoniam de decimis vivebat. Pertransiit igitur et isti genus humanum a mortis per tuerunt. Samaritanus autem quidam secus eum, et videns eum, misericors ipsum enim Samaritanum Dominus inenim inimici sui Judæi ei imposuit « Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus et dæmonium habes? » (*Joan. viii, 12.*) tamen interpretatur custos. Quo non dignus est, cui per prophetam quid de nocte, custos quid de nocte (11.) Et Psalmista: « Nisi Dominus vigilem, in vanum vigilant, qui » (*Psal. cxxxvi, 1.*) Hic autem inter cæteri homines ad finem tendens, hominem liberavit, et suo sanguine et subditur: *Et appropinquans alii infundens oleum et vinum.* Qua in docuit qualiter infirmis ad pœnitentiam mederi debeamus. Vulnera enim a peccato peccatorem cessare pœnitentiam enim tempore in peccato homo tempore vulnera soluta et aperta hunc infundimus (921), quando mis-

nera monstrari tantum, non autem Samaritanus, qui interpretatur custos significat... Jumentum, ejus est carum venire dignatus est. *Stabulum autem præsens, etc.* Ex Beda ergo A. opinor, ex Augustino, qui lib. ii, cap. 19: « Homo quidam, ipse Adam in genere humano. Jerusalem, civitas pacis a cujus beatitudine lapsus est. Interpretatur, et significat mortalitatem, diabolum et angeli, qui eum mortalitate, et plagis impositis, per reliquerunt semivivum, etc. Sacerdos vita qui eo viso præterierunt, sacerdotium V. T. significat, quæ non per ad salutem. Samaritanus, custos in ideo ipse Dominus significatur hoc utum, ejus est caro, in qua ad nos est... Stabulum est Ecclesia, » etc. Venerem hom. 34, in Luc. p. 972, t. III, brosium l. 11, in Luc. n. 73.

(921) Aug. l. all.: « Oleum, consuetudo propter indulgentiam datam ad

lo indulgentiam peccatori promittimus. Infunditur insuper et vinum, quando aspere redarguendo, mare, et carnem macerare iubemus. Non situr sine vino oleum, neque oleum sine vino. Unde istolus; « Argue, inquit, obsecra, insta, oppone, importune (II Tim. iv, 2). » Obsecrando in oleum, et increpando vulneribus vinum infunditur. *Et imponens illum in jumentum suum, et in stabulum, et curam ejus egit.* Jumentum Christi ejus humanitas est. Hoc enim ferimur: hoc stabulum, et ad Ecclesiam ducimur. De quo ipse: *Et jumentum, inquit, factus sum apud te (Psal. cx, 25).* Et propheta: « Vere labores nostros tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isa. LIII, 4). » Christi enim humanitas nos docuit, nos relevit, nos in unam fidem, et in unam Ecclesiam colit. Ibi curam nostri agit, ibi nos quotidie sanat, alit. *Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam illius habe, et quodcumque rogeraveris, ego, cum rediero, reddam tibi.* Duo inque dies, duo tempora sunt. Primus dies ab am usque ad Christum. Secundus usque ad em sæculi (922). Hoc igitur secunda die, id est, utquam Dominus in mundum venit, duos denarios protulit, eosque stabulario dedit. Duo namque denarii, duo sunt testamenta (923). Primo utique unus 77 tantum denarius dabatur, quia alter denarius nondum compositus erat. Nunc autem duo denarii dantur, qui cunctis languentibus, et ad Ecclesiam nientibus ad omnem expensam sufficere possunt. abulum enim Ecclesia est. Unde et in stabulo Dominus natus est. Stabularius, episcopus. Ipse enim abulum custodit, Ecclesiam regit, et Dei animalia ini eloquii pabulo reficit. Bonus stabularius beatus Paulus (924), qui et duos denarios sibi a Domino commissos fideliter distribuit, et magnum quid de suo supererogavit. Ait enim (925): « De ginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do (I Cor. vii, 25). » Audiamus tur hoc consilium, quod supererogando Apostolus

dit: vinum, exhortatio ad operandum ferventissimo ritu. Vid. Bed. Origenes l. all.: « Aiebat quidam de sbyteris volens parabolam interpretari, hominem descendit, esse Adam; Jerusalem, paradisum; richo, mundum; latrones, contrarias fortitudines; verdotem, legem; Levitam, prophetas; Samaritan, Christum; vulnera vero, inobedientiam; anill, corpus Dominicum; pantochium, id est stabulum, quod universos volentes introire suscipiat, Ecclesiam interpretari... latrones autem nulli sunt alii, nisi de quibus Salvator ait: *Omnes qui ante me verunt, fures fuerunt et latrones. Quæ sunt plagæ? Itaque peccata... Habebat oleum, de quo scribitur: Ut exultaret faciem in oleo.* Sed et vino undat vulnera, asperitatis aliquid admiscens: quæque qui fuerat vulneratus imposuit jumento id est proprio corpori, juxta id quod est hominem diatus assumere, » etc. Eadem habet S. Ambros. per loc. allat.

(922) S. Aug. l. all.: « Altera dies est post resurrectionem Domini. » Idem iisdem verbis Beda. Amos. « Qui est iste alter dies, nisi forte ille Dominus resurrectionis? »

(923) S. Ambros. l. all.: « Qui sunt isti duo denarii,

A dat: « Existimo, inquit, hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus ea uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti, et si nupserit virgo, non peccabit (ibid., 26). » Hoc enim Apostolus supererogavit. Hoc in duobus denariis non accepit. Supererogavit autem et multa alia. Cum enim ei de Evangelio vivere liceret, de Evangelio tamen vivere volebat, sed laborem labori supererogabat. Possumus autem per hanc supererogationem, ipsam quoque boni operationem intelligere. Quod enim testamentorum verba exponit, denarios expendit. Qui vero agit, quod exponit, etiam super denarios aliquid erogat. Cujus erogationis mercedem Dominus se tunc redditurum esse promittit, quando ad judicium revertetur. Sequitur: *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latronem? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, et tu fac similiter.* Ille enim proximus est tibi, cui miserendo appropinquas. Qui vero nulli miseretur, nullum proximum habet. Magna est igitur misericordia, quæ ignotis etiam, et extraneis nos proximos facit. Magna est misericordia, per quam vita possidetur æterna (926).

XXII. *Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quædam, Martha nomine, excepit illum in domum suam. Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius (927).* Omnia opera Salvatoris nostri plena sunt sacramentis. Quidquid ubique agit, agitur significatione. Quod enim tunc temporis in quodam castello corporaliter egit, quotidie in sancta Ecclesia agit. Ecclesia castellum est (928), et non qualecunque, sed forte, et insuperabile, utpote super montem positum, muro circumdatum, turribus munitum, et angelorum exercitu, virtutumque præsiis armatum. In hoc igitur castellum Dominus Jesus quotidie ingreditur. Hoc assidue visitare non delignatur. In hoc a Martha suscipitur, ejus in domum inducitur. Videamus ita-

nisi forte duo testamenta, quæ imaginem in se habent æterni regis expressam, quorum petitio vulnera nostra curantur? »

(924) S. Aug. l. all.: « Stabularius ergo est apostolus: quod supererogat autem, illud est consilium De Virginibus, etc.; aut quod etiam manibus suis operatus est, et ne infirmorum aliquem in novitate Evangelii gravaret, cum ei liceret pasci ex Evangelio. »

(925) I Corinth. vii, 25. S. Ambros.: « Stabularius itaque ille est, qui dixit: *Misit me Christus evangelizare.* Stabularij sunt illi, quibus dicitur: *Ite in orbem universum, et prædicate Evangelium,* etc. Bonus dispensator qui etiam supererogat. Bonus dispensator Paulus, » etc.

(926) Hactenus Homilia.

(927) Est homil. S. Brunonis in Assumpt. S. Mariæ.

(928) Est alia elegans interpretatio Bernardi, serm. 5 de Assumptione: « Quod est autem hoc castellum nisi cor humanum, quod priusquam Dominus ad illud veniat, cupiditatis fossa vallatur, muroque obstinationis clauditur, atque in interiore latitudine sua, Babylonica turris erigitur? » etc.

que, quid significet Martha. Videamus, quid significet Maria. Utraque enim magnum aliquid significat. In his enim duabus Ecclesia tota consistit. Altera enim activam, altera contemplativam vitam significat (929). Et activam quidem Martha: Maria vero contemplativam. Unde non Maria, sed Martha Christum in domum suscepisse dicitur. Maria enim non habet domum, quia vita contemplativa omnem hujus sæculi spernit habere possessionem. Sufficit ei ad pedes Domini sedere; sufficit ei semper legere, et orare, et in Dei contemplatione vacare. Sufficit ei præterea verbum Dei semper audire, et mentem potius, quam ventrem nutrire. Tales enim, prophetæ fuerunt, tales et apostoli, tales et multi alii, omnia relinquentes, mundum fugientes, Domino adhærentes, tanquam nihil habentes, et omnia possidentes. Hanc autem vitam non habent, nisi boni. Activam vero similiter habent et mali, et boni. Iude enim et activa dicitur, quia semper in actu est, semper in fatigatione, et labore est, et vix aliquando quiete esse potest. Sed nos de illa activa non dicimus, quæ latrones exercet, tyrannos movet, avaros sollicitat, adulteros inquietat, et omnes iniquos ad iniquitatis opera incitat. Sicut enim non loquimur de alia Martha, nisi de illa, quæ soror est Mariæ, ita non loquimur de alia vita activa, nisi de illa cui proxima est contemplativa. Illa enim activa, quæ munda, et sine peccato est, contemplativæ proxima est. Quod enim Apostolus prædicat, quod baptizat, quod manibus propriis laborat unde vivat, quod discurrit per civitates, quod ei sollicitudo est omnium Ecclesiarum, ad quam vitam, nisi ad activam, spectat? Unde et hic de Martha dicitur, quia *satagebat circa frequens ministerium*. Videmus enim **178** usque hodie Ecclesiarum præpositos, et ministros sollicite discurrere, laborare, æstuarere, et multis modis fratrum necessitatibus insudare, ut eos quoque non immerito circa frequens ministerium satagere dicamus. Quamvis igitur contemplativa melior sit, quam activa, quia sine sollicitudine est, et nunquam fallit, activa tamen tam necessaria est, ut ipsa quoque contemplativa in hac vita sine ea esse non possit (930). Altera igitur indiget altera. Hæc enim orat, illa laborat. Altera mentem, et altera ventrem replet. Unde Apostolus: « Si nos, inquit, vobis spiritualia seminavimus, non magnum est, si carnalia vestra metamus (1 Cor. ix, 11). » Qui enim sic seminat, ad supernæ felicitatis contemplationem mentes audientium elevat. Dicatur ergo: *Martha autem*

*A satagebat circa frequens ministerium. Quæ ait: Domine, non est tibi curæ, quod soroliquit me solam ministrare? Dic ergo illi, juvet. Sæpe enim stat activa, et, si dicitur, videt contemplativæ. Qui igitur soli contemvacare desiderat, solitariam vitam eligat in conventu multorum a contemplatione non vult, cæteros stare faciat, et opus necessarium impediatur. Quamvis enim Martha laudat, in Ecclesiis tamen, et multorum tionibus plus Martha, quam Maria utilis omnibus: Maria proficit sibi. Illa solitaria quæta. Unde et Dominus respondens ei: *Martha, sollicita es, et turbaris erga plura, unum est necessarium. Sed quid unum?**

B quid? *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Illud igitur necessarium est, quod auferetur, et æternum est. Verumtamen Martha sollicitudinem cessare Dominus jubet. Mariam eam non adjuvare præcepit. Ostendit enim, quid necessarium sit, et ad quem finem que intentio tendere debeat. Bona est enim Ecclesiarum sollicitudo, quam se Apostolus habuisse dicit; sed non illa, quæ ab æternæ divinis contemplatione mentem penitus Frustra enim sollicitus est, qui non pro se sed pro vana gloria et lucro temporariæ sæculi dignitatibus sollicitus est. De talibus Dominus ait: « Quia receperunt mercedem (Matth. vi, 2). » Bene vero sollicito quædam

C « Euge, serve bone, et fidelis, quia supra multa te constituam, et non auferam a te. Vigila, quia nescit dominus diem et horam, quo veniet. » Ergo sollicitudo Marthæ, si tamen non in seculo Doniuo ministret. Debet autem Maria surgere, et sororem sollicitam adjuvare, ut autem videat, ne assuetæ contemplatione obliviscatur; ne forte, dum aliis prodesse se sui ipsius detrimentum faciat. Cum enim in giosi solitarii, et quieti, divinæ contemplationi, multorum precibus ecclesiastica regenda accipiunt, tunc utique surgit, et sororem adjuvare venit. Sic igitur fit, ut prius quæta, sterilis, et infecunda erat, et

D Hoc enim significavit Rachel, prius quæta, et sorore ejus fecunda, et multorum filiorum gloria. Sed postea ipsa quoque conceptum parere cœpit (931).

(929) Celeberrima hæc interpretatio vitæ duplicis activæ et contemplativæ, per Martham et Mariam designatæ. S. Ambrosii lib. ii in Luc.; Basilli Const., Mon. n. 85, c. 1. S. Augustini serm. 27 de Verb. Dom.; S. Gregorii lib. vi Moral., cap. 28; Homil. 3, 4 et 14 in Ezech.; Bedæ, etc.

(930) S. Ambr. lib. ii in Luc., n. 85: « Utrumque munus sapientiæ est. Nam et Stephanus plenus sapientia minister electus est... Unum enim est corpus Ecclesiæ: etsi diversa membra, alterum altero eget. Non potest dicere oculus manui; opera tua non desidero: aut iterum caput pedibus, aut

auricula, se negare esse de corpore: nam principalia, tamen alia necessaria. » S. Augustini serm. 3 de Assumpt. : « Sorores sunt et contubernales. Non sola invenitur in deo ratio corporalis ad modicum valens, sed utilis ad omnia pietas, et exercitium spiritus. »

(931) Innocentius III in epist. Episc. fertur cap. Nisi cum pridem, De renouatione putes quod ideo Martha malam partem elegit circa plurima satagebat: quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quæ illa sit magis secunda, ista tamen est magis

XIII. [CAP. XI.] *Et factum est, cum esset in loco A* us, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum : *Domine, doce nos orare, sicut Joannes docuit discipulos suos. Et ait illi : Cum oratis, dicite : Passanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, cetera. Hæc autem in Matthæo exposita sunt. Lucas illam unam deprecationem prætermisit, dicitur : Fiat voluntas tua sicut in cælo, et in terra. Quæ quidem, si bene intelligatur, tota in illa tinetur, quæ ait : Adveniat regnum tuum. Quid enim, adveniat regnum tuum, nisi regnum quod cælis est, veniat et fiat, et construatur in terris? quia rex unus est, regnum quoque et hic, et ibi ille sit. Quod si fit, profecto erit voluntas ejus et in cælo, et in terra.*

XIV. *Et ait ad illos : Quis vestrum habebit ami-* B *cus, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi : Amice, modo mihi tres panes, quoniam amicus meus it de via ad me, et non habeo quod ponam ante me; et ille de intus respondens dicat : Noli mihi molestus esse; jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere et dare tibi? Et ille, perseveraverit pulsans, dico vobis etsi non dabit illi gens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem eam 179 ejus surget, et dabit ei quotquot habet necessariis (932).* His enim verbis admonemur, ut spiritum sapientiæ, et intellectus ab eo quæramus, a quo est omnis sapientiæ, et cum quo fuit semper, et ante ævum. Quatenus amicis nostris de viâ scientibus, et sanctorum Scripturarum panem petentibus, cibum spiritualem apponere valeamus. De hoc enim et Jacobus apostolus ait : « Si quis vestrum indiget sapientiâ, postulet a Deo, qui dat tribus affluentem, et non improperat, et dabitur postulet autem in fide nihil hæsitans (Jac. 1. 5). » Unde enim subjecti nostri nos de Scripturis interrogant, tunc amici nostri veniunt de viâ ad nos et loquidem de longiori viâ, quanto longius sunt intelligentia. Oportet igitur nos habere quid eis proponamus, ut iade illorum mentes famelicæ reficiamus. Quod si non habemus, surgamus media nocte. Hæc enim vox, ignorantia est. Legamus, et Scripturas perscrutemur. Rogemus Dominum, ut aperiat oculos mentis aperiat, et tres panes illos nobis nobissimos et præ cunctis deliciis suavissimos nobis proponere dignetur (933). Tres enim istos panes, prophetas, et Evangelia intelligimus. De his Moyses metaphorice ait : « Dominus de Sina

1 : cum in fecunditate sobolis, lippitudo Lixæ helis pulchritudini sit prælatâ. Quapropter facili indulgetur ut ascendat monachus ad præsulatum, quam præsul ad monachatum descendat. » (932) Est homil. in litanis majoribus olim Emilianis inscripta.

(933) Non inelegans est A. mystica interpretatio; quam referri potest illa S. Ambrosii lib. vii, in 2., n. 8 : « Qui sunt isti tres panes, nisi mysterii læstis alimentum? » et Augustini lib. ii. Quæst. ang., qu. 21 : « Quod autem ei dicitur de intus, ostium clausum esse, pueros quoque ejus cum in cubili esse; significat tempus famis verbi, cum intelligentia clauditur, et illis, qui Evangelicam sa-

venit, et de Seir ortus est, nobis apparuit de monte Pharan, et cum eo Sanctorum millia (Deuter. xxxiii, 2). » Tres isti montes, tres panes sunt, et tria modo dicta sanctorum Scripturarum volumina. Sina enim legem significat, quia ibi lex data est. Seir prophetas, quia hispidus interpretatur. Prophetas enim valde hispidi, et asperi, et difficiles sunt. At vere mons Pharan, qui frugifer dicitur, Evangelia designat, cujus semina præ cunctis seminibus ubique gentium fructificasse cognovimus. Venit igitur Dominus de Sina, quia ejus adventus pluribus in locis in lege, id est in libris Moysi, annuntiat, secundum illud : « Prophetam vobis suscitabit Dominus de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis (Deut. xv, 18; Act. iii, 22). » Ortus est autem in Seir, quia ejus ortus, et nativitas manifestissime in prophetis invenitur. Unde Isaias : « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isa. vii, 14). » Apparuit autem de monte Pharan, quia ejus nativitas, passio, et resurrectio, quid egerit, et qualiter vixerit in Evangelis declaratur. Hos igitur tres panes quæramus, sine quibus anima non vivit, qui cunctis esurientibus sufficere possunt. Quæramus et non deficiamus, pulsemus et perseveremus, etiamsi ille amicus noster unicuique nostrum dixerit : *Noli mihi molestus esse : jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili : non possum surgere, et dare tibi.* Hoc enim amicus noster, id est Deus et Dominus noster, qui in tantum nos dilexit, ut mori pro nobis non dubitaret, hoc ipse nobis non dicit, dicere tamen videtur, cum post multum laborem, post multas preces, post multam intelligendi desiderium non exaudit. Quid enim sic orat, sicut sancta desideria? Nisi enim desiderium oraret, Psalmista non diceret : « Desiderium pauperum exaudivit Dominus (Psalm. x, 17). » Tunc igitur bene oramus, quando bonum aliquid desideramus? Nemo autem est qui sacras Scripturas intelligere non desideret. Nemo igitur est qui pro his panibus non oret. Sed quia Dominus jam cælos ascendit, et ostium clausit, id est a prædicatione quievit; quia jam pueros suos, sanctos videlicet apostolos, in æternæ quietis cubiculum secum collegit (934), jam ad nos docendum neque ipse, neque illi huc ulterius corporaliter redire possunt. Et hoc est quod ait : *Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, et dare tibi.* Nos tamen ab hac molestia, ab hac importunitate,

pietiam, tanquam panem erogantes, per orbem terræ prædicaverunt... orando efficiat, ut accipiat desiderans intellectum ab ipso Deo, etiamsi homo desit, per quem sapientiâ prædicetur. » Cæterum sapius Augustinus, ut ibid., et serm. 105, n. 4, et epist. 130, ad Probam, de orando Deo cap. 8, n. 15, etc., quem sequitur Isidorus, sive Auctor lib. Allegoriar. Bedæ ad h. l., etc., explicat singulatim de intelligentia Trinitatis, serm. 105. Subdit explanationem aliam de Fide, Spe, et Charitate. S. Bernard. Serm. in rogat. interpretatur panes veritatis, charitatis, fortitudinis, serm. 37. parv. virtutes continentis, humilitatis, charitatis.

(934) Bedæ ad h. l. : « Ostium amici, divini est

et ab hac violentia non cessemus. Ipse enim Dominus ait : « Regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (*Matth. xi, 12*). » Bona est igitur hæc violentia, bona est hæc molestia, et improbitas, et in tantum bona, ut panes, quos nobis Dominus pro ipsa amicitia dare non vult, propter improbitatem tamen surgens det nobis ad sufficientiam et necessitatem. Hoc est enim quod ait : *Et ille, si perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surgens dabit ei quotquot habet necessarios*. Unde adhuc subditur : *Et ego dico vobis : Petite et dabitur vobis; quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit; et qui quærit, invenit; et pulsanti aperietur*. Hæc enim tanta verborum **180** inculcatione manifeste Dominus ostendit, quam sollicitos, molestos, importunos, violentos et improbos ad petendum nos esse velit. Unde et quidam ait : *Labor improbus omnia vincit* (953). Hæc autem, et cætera, quæ in hoc Evangelio sequuntur, in Matthæo exposita sunt.

XXV. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta prophetarum; sed non ideo, quia monumenta prophetarum ædificatis, imo quia mala intentione ædificatis ea, et quia patres vestri occiderunt illos, id est, quia filii estis illorum qui prophetas occiderunt. Filii autem non natura tantum, sed imitatione. Quantum enim ad naturam, eorum filii ipsi quoque apostoli fuerunt. Imitatione autem unusquisque illius filius est, quem imitatur. Unde et boni dicuntur filii Abrahæ. Malis autem dicitur : « Vos ex patre diabolo estis (*Joan. viii, 44*). » Profecto testificamini, quod consentiitis operibus patrum vestrorum, quoniam quidem ipsi eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulcra* (936). In hoc enim ostenditur eos non pietatis, vel reverentiæ causa, prophetarum monumenta ædificasse, sed potius memoriæ, victoriæque, et audaciæ patrum suorum : qui tales videlicet fuerint, qui ipsos prophetas occidere non timuissent. Quatenus hoc omnes videntes timerent, et nemo adversum civitatem, et templum prophetarum præsumeret. Inde enim Dominus accusator, quasi qui se templum Dei destruere posse

intelligentia sermonis... clausumque est, cum illi qui evangelicam sapientiam, tanquam panem erogantes, per orbem terræ prædicaverunt, pueri patrifamilias jam sunt in secreta quiete cum Domino. » (955) *Ilactenus Homil.*

(956) *Chrysostom. hom. 74 in Matth., n. 1* : « Væ dicit, non quia ædificant, nec quia patres suos accusant : sed quia sic facientes, quando dictis se patres suos accusare simulant, pejora perpetrant. Quod enim simulate tantum patres accusarent, Lucas docet, etc. Hic mentem eorum damnat qua ædificabant, quia non in occisorum honorem, sed quasi cædes cum pompa efferentes, et timentes, ne temporum injuria dirutis sepulcris, tanti ausus memoria et monumentum interiret : sic sepulcra construebant, splendida ædificia, quasi tropæum erigentes, ac de illorum facinoribus gloriantes. »

(957) *Ambrosius lib. vii in Luc., n. 122* : « Bene terrena declinat, qui propter divina descenderat... Vixit non immerito refutatur, hic frater, qui dispen-

A dixisset. Inde et adversus beatum Stephanum testes dicebant : « Homo iste non cessat loqui locum sanctum, et legem. Audivimus enim eum, quoniam Jesus Nazareus destruet locum (*Act. vi, 13*). » Sed hæc in Matthæo planè

XXVI. [*Cap. XII.*] *Dixit autem ei quidam Magister, dic fratri meo, ut dividat tecum. At ille dixit ei : Homo, quis me concitem, aut divisorem super vos? Non enimerat Dominus, ut agros divideret, vel sessionibus judicaret, sed ut avaritiam avaritiam admoneret, et mundi contemptum doceret.* Unde et alibi ait : « Noli resistere malo. Si te percusserit in dextram maxillam, prosterne alteram; et qui vult tecum in judicio certare, et tunicam tuam tollere, remitte ei et dicitque ad illos : Videate, et cavete ab omni

B *tia, quia non in abundantia cujusquam vivit ex his, quæ possidet (*Matth. v, 39*). » In verbis et eum, qui injuriam faciebat, et contumeliam patiebatur, ad æquitatem et patientiam provocat. Siquidem non in abundantia vita hominum, sed in divitiis simul cum ipsa vita, breviter possidentur. *Dixit autem et similitudinem dicens : Hominis cujusdam divitis uberes fructus attulit, et cogitabat intra se dicens : Quid faciam, non habeo, quo congregem fructus meos?**

Hoc faciam, destruam horrea mea, et majora ædificabo, et illuc congregabo omnia, quæ nata sunt in bona mea, et dicam animæ meæ : Anima, habere bona posita in annos plurimos : requiesce, bibe, et epulare. Dixit autem illi Dominus hac nocte animam tuam repetent a te. Quia parasti, cujus erunt? Sic est, qui sibi thesaurum non est in Deum dives. Quam pulchra similitudo avaris, et cupidis necessaria! Quis enim diligens, in divitiis spem suam ponet, cum tam facile amittantur, et homo tam superbiariatur (938)? Sic, inquit, fiet omni homini thesaurizat, et non est in Deum dives. Timere enim, et ignorat cui congregabit ea. Deus enim est in Deum, qui omnem spem suam non ponit, sed in Deum.

D *satorem celestium gestiebat corruptilibus cum inter fratres patrimonium non judicasset, sed pietas debeat sequestra dividere. »* ferme verbis Beda, ad h. l. : « Merito refutatur frater, qui magistro, supernæ pacis unitati dia commendanti, terrenæ divisionis vult molestiam. »

(958) *Ambrosius l. all.* : « Frustra cupes qui se his nescit usurum : sicut ille, repleta horrea novis messibus rumpebant, tantum sibi fructuum receptacula præparant, congregaret ignarus. Remanent enim in cuncta quæ sæculi sunt, et prætereunt non cunque congregantur hæredibus : neque enim sunt quæ non possimus auferre nobiscum. Virtus comes est defunctorum, sola nos misericordia, quæ celestium dux prævia non, pecuniæ vilis usura tabernacula defunquirit æterna. »

181 PARS SECUNDA

XXVII. *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes* : et vos similes hominibus expectantes dominum suum, quando revertatur ad nuptias, ut cum venerit, et pulsaverit, confestim aperiant ei (939). Quod nim lumbos præcingere nos Dominus præcipit, stitatis gloriam et observantiam commendat. In lumbis enim luxuria dominatur. Unde et diabolo dicitur : « Virtus ejus in lumbis ejus, et fortitudo eius in umbilico ventris ejus (Job. xl, 41). » De ecclesia quoque dicitur : « Accinxit fortitudine lumbos suos, et roboravit brachium suum (Prov. xi, 17). » Itemque : « Sydonem fecit, et vendidit, cingulum tradidit Chanaanæo (Ibid., 34). » Iude t, quod sacerdotes in lege balteos et feminalia habere jubentur (Lev. xxviii, 42), sine quibus ad tate non accedant, neque tabernaculum ingreantur. Illis igitur, et similibus comprobatur, quantum Deo placeat observantia castitatis. Sequitur : *t lucernæ ardentes in manibus vestris*. Ardent enim cernæ nostræ, si bene circumquaque fulgeant, iosque illuminent et doctrina, et opera nostra. Unde et Dominus ait : « Sic luceat lux vestra coram omnibus, ut videntes opera vestra bona glorificent atriem vestrum, qui in caelis est (Matth. v, 16). » eorum enim lucernæ extinctæ sunt, qui neque doctrina, neque operatione alios illuminant (940). ebeamus autem similes esse hominibus dominum expectantibus, quando ad nuptias revertatur, nos imparatos et dormientes inveniat. dominus enim noster tunc ad nuptias revertetur, quando consam suam, matrem nostram, sanctam videlicet ecclesiam, omni corruptione liberam castis comexibus in æternæ felicitatis thalamum introducet (941). Venit autem et nunc ad nuptias per singulos es, quando sanctorum animas, quæ et ipsæ illius consæ. sunt, ad se vocat, et secum in æternæ beatitudinis cubiculum collocat (942). Quotidie igitur alvator noster nuptias facit. Quotidie ad se ventibus sanctorum animabus delicias summi boni,

(939) Est homil. Emiseni in Nat. Confess., p. 216, uam melius dicens S. Brunonis.

(940) S. Augustinus serm. 108, aliis 39, de verbis om. cap. 2, num. 2 : « Ad continentiam pertinet. *int lumbi vestri accincti*; ad justitiam pertinet : *et lucernæ ardentes*. » S. Fulgentius, serm. 1 de dispensationibus, num. 9 : « In lumbis itaque concupiscentia carnalis ostenditur, in lucernis vero fides, et charitas Christiana monstratur. Jubens igitur hominus lumbos nostros præcingi, concupiscentias arnis sine dubio præcipit refrenari. Imperans autem ut lucernas ardentes habeamus, hoc utique abet, ut ex lumine veræ fidei splendeamus, et auctæ charitatis operibus serveamus. Jubens ut int lumbi nostri præcincti, mandat ut mala desideria atque opera fugiamus; jubens ut sint lucernæ nostræ ardentes. monet ut bona diligamus, atque aciamus. »

et ineffabiles dulcedinis epulas ministrat. Unde et subditur : *Beati servi illi quos, cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis*. De his enim vigiliis Apostolus ait : « Vigilate, justi, et nolite peccare (I Cor. xv, 34). » Itemque : « Vigilate et orate, state in fide, viriliter agite, confortamini in Domino, omnia vestra in charitate fiant (I Cor. xvi, 13). » Qui enim sic vigilant, beati erunt. Hos faciet Dominus secum discumbere, et per eos transiens ministrabit eis. Unde et discipulis suos consolans ait : *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo*. In eo vero, quod ait, quia præcinget se, et quia transiens ministrabit illis, quo affectu, quo amore, quibus charitatis visceribus eos suscipiat, et in gloriam illis præparatam inducat, manifestissime ostendit (943). Non enim hoc ad litteram intelligi debet, sed in exteriori apparatu cordis intentio declaratur, *Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi*. Tres enim vigiliæ, tria tempora sunt, ante legem, et sub lege, et sub gratia (944). Quoniam enim in prima vigilia, neque per legem, neque per prophetas mundum Dominus visitavit, ideo nihil hic de prima vigilia dicitur. In secunda autem vigilia non solum per legem, et prophetas, veruntamen per se ipsum mundum visitare dignatus est. Unde Apostolus ait : « Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio (Hebr. 1, 1). » Tertia autem vigilia hæc est, in qua non solum venire, verum etiam se semper adesse testatur, dicens : « Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad 182 consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20). » Sequitur : *Hoc autem scitote, quia si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam,*

(941) S. Aug. l. all. num. 1 : « Audistis modo Evangelium, quid monuerit nos, cautos nos faciens, et volens esse expeditos et paratos ad expectanda novissima, ut post novissima quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat requies quæ non habet finem.... Ad hanc expectationem, et propter hanc spem Christiani facti sumus. Nonne spes nostra non est de hoc sæculo? Non amemus sæculum. » (942) Notissima verba S. Gregorii, hom. 15 in Evang., num. 3.

(943) S. Greg. l. all., num. 4 : « Præcinget se, id est, ad retributionem præparabit, et faciet illos discumbere, id est, et æterna quiete refoveri. »

(944) Aliter S. Gregorius num. 5 : « Prima quippe vigilia primæ ætatis custodia est.... Pueritia. Secunda adolescentia vel juventus.... Tertia autem senectus accipitur. »

horum cum historia nos non habemus (950). In-
alligere tamen oportet, aliquos Galilæos sacrifi-
cantes, Pilatum inter ipsa sua sacrificia occidisse,
et sic eorum sanguinem ipsis eorum sacrificiis mi-
cuisse. Similiter autem turrem aliquam in Siloa
ecidisse, suoque casu hos, quos modo Dominus
lixit, homines oppressisse. Putabant autem, ut fieri
solet, eos præ cæteris nequiores esse, quia eos tam
mirabiliter periisse contigit. Sed non est ita. Mors
nim, qualiscunque sit, nec justum dæminat, nec
peccatorem justificat. Quod autem ait : *Nisi penitenti-
am habueritis, omnes similiter peribitis*, non de cor-
poris, sed de animæ morte, intelligere convenit. Non
nim inter sacrificia, vel turris ruina pæreunt omnes,
qui penitentiam negligunt.

XXX. *Dicebat autem hanc similitudinem : Arbo-
em fici habebat quidam plantatam in vinea sua, et
erit quærens fructum in illa, et non invenit. Dixit
autem ad cultorem vineæ : Ecce anni tres, ex quo
enio quærens fructum in ficulnea hac, et non invenio.
succide ergo illam : ut quid etiam terram occu-
pat (951)?* In hac enim similitudine, quanta sit Dei
patientia, quanta sit et hominis negligentia mani-
festatur. Dei enim ager et vinea, mundus dicitur,
ujus arbores, et vites, homines sunt, et aliæ qui-
em fructuosæ, aliæ vero infructuosæ. Hujus autem
ineæ cultores, episcopi sunt, et sacerdotes. Tres
autem anni, tria tempora sunt, ante legem, sub
ge (952), et sub gratia. Toties enim ad vineam
ram Dominus venit, toties in ejus arboribus fru-
um quærit, quoties homines respicere et visitare
gnatur. Est igitur ficulnea infructuosa, humana
itura secundum partem malorum, id est unusquis-
ne iniquus et infidelis. Per tres igitur annos ad hanc
ulneam Dominus venit, et fructum in ea non invenit;
ioniam tales arbores neque ante legem, neque sub
ge, neque sub gratia in hac vinea defuerunt; sæpe
im plus ficulneis infructuosis, quam arboribus
ictiferis hæc mundi vinea abundare videtur. Pauci
im sunt boni ad malorum comparisonem. « Multi-
im sunt vocati, ut Dominus ait, pauci vero electi
'*Matth.* xxii, 14. » Sequitur : *Succide ergo illam.*
ia, inquit, infructuosa est, quia inutilis est, quia
ni operis fructum non reddit, succide illam.
Dumis enim arbor, quæ non facit fructum bonum,

(950) Bene A. et caute historiam hanc attingit,
qua nobis non constat, ut Calmet, aliique adno-
vit. Sunt qui ad eam seditionem referant, de qua
L. v, 37. Alii quibus factum hoc antiquius vide-
t (sed antiquius sane, quam ut ei conveniant Evan-
gelica verba nuntiantes illi de Galilæis) malunt in-
pretari de Samaritanis tumultuantibus, quorum
illos Pilatus occidit, ut narrat Josephus AA. lib.
iii, cap. 4. Samaritanos vero dici aiunt origine
patria, Galilæos secta et hæresi. Vid. Baronium
an. 4, n. 61, et Interpretes, qui de alia historia
sus turris Siloe multo magis, eam ignotam esse
nitus, et solum ex hoc loco haberi, fatentur.

(951) Est homil. Emis. Dom. Vacat, pag. 185, in-
sublatas a S. Brunone recensenda.

(952) Beda ad h. l. : « Potest hæc arbor fici ge-
ris humani designare naturam; quæ bene pla-

excidetur, et in ignem mittetur (*Luc.* iii, 9). » Ut
quid etiam terram occupat? Tales enim arbores in-
utiliter terram occupant, cæterisque impeditum
faciunt, et earum umbra nociva cæteræ arbores cir-
cumpositæ corrumpuntur : uva enim, ut dici solet,
ab uva trahit livorem, et una ovis morbida totum
gregem dissipat, et modicum fermentum totam mas-
sam corrumpit; et : « Qui tetigerit picem, inquinabitur
ab ea (*Eccli.* xiii, 1). » At ille respondens
dixit illi : *Domine, dimitte illam et hoc anno, usque
dum fodiam circa illam, et mittam stercora, et siqui-
dem fecerit fructum : sin autem in futurum succi les
eam.* Sic autem et Samuel pro arbore infructuosa,
ne succideretur, orabat Iugens Saulem cuactis die-
bus (*I Reg.* xi, 35). Fodit enim episcopus circa ficul-
neam, quando peccatoris facta, omnemque ejus vi-
tam, et pravitatem per illius confessionem diligen-
tissime investigat. Deinde vero et circa illam ster-
cora mittit, dum illius peccata quam turpia, quam
inbonesta, et fetida fuerint ostendit (953). Stercora
enim circa ficulneam posuerat Apostolus, qui dice-
bat : « Quem ergo fructum habuistis tunc, in qui-
bus nunc erubescitis? » (*Rom.*, vi, 21.) Unde et
David, horum stercorem fetorem sentiens, ait :
« Putruerunt, et corruptæ sunt cicatrices meæ,
184 a facie insipientiæ meæ (*Psal.* xxxvii, 6). »
Neque enim aliter peccator sanari potest, nisi prius
suorum vulnerum fetorem sentiat, et sentiendo
abhorrereat. *Erat autem docens in Synagoga eorum
sabbatis, et ecce mulier, quæ habebat spiritum infir-
mitatis annis decem et octo, et erat inclinata, nec
omnino poterat sursum aspicerere. Quam cum vidisset
Jesus, vocavit eam ad se, et ait illi : Mulier, dimissa
es ab infirmitate tua; et imposuit illi manum et con-
festim erecta est, et glorificabat Deum.* Hoc enim,
quod in muliere curva Dominus egit, expositio eo-
rum est, quæ de ficulnea infructuosa dicta sunt.
Unum enim, idemque significat et mulier curva, et
ficulnea infructuosa. Ille enim homo curvus est, qui
terrenis voluptatibus deditus, sola terrena et trans-
itoria diligit, ad cœlestia contemplanda mentis
oculos non erigit, et æternæ felicitatis divitias non
requirit (954). Hunc autem si Dominus tangat, et
quæ misericordiæ manum super eum ponat, statim
erigit, et terrenorum oblitus, cœlestia contempla-

tata, hoc est ad auctoris sui similitudinem creata
est. Sed Deo quærento per triennium fructum dare
negavit, quia ante legem, sub lege, sub gratia obe-
dire despexerit. » Alii S. Ambrosius num. 160; S.
Hieron. ad *Matth.* xxi, etc., Synagogam interpre-
tantur. De priorè interpretatione (quam ideo anti-
quam esse oportuit) S. Ambrosius n. 172 : « Illi
(qui eo modo interpretantur) in nullo distant, nisi
quod pro specie genus eligunt. »

(953) Beda : « *Mittam stercora*, id est, malorum quæ
fecit abominationem ad animum reducam; et con-
punctionis gratiam, quasi de putredine stercoreis
exsuscitem. »

(954) Ambrosius lib. iii in Hexaem, c. 12, n. 50 :
« Nihil enim magis mentem onerat, quam istius
mundi sollicitudo, et cupiditas vel pecuniæ vel po-
tentia. Quod tibi demonstratur in Evangelio, cum

tur. Respondens autem archisynagogus, indignans, quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: sex dies sunt, in quibus oportet operari. In his ergo venite, et curamini, et non in die Sabbati. Male enim archisynagogus legem intelligebat, qui pietatis et misericordie opera in Sabbato fieri volebat. Lex enim non liberale opus in Sabbato, sed servile fieri prohibuit. Bonum enim opus omni die fieri licet (955); malum autem nullo. Respondit autem ad illum Dominus, et dixit: Hypocrita, unusquisque vestrum in sabbato non solvit bovem suum, aut asinum a præsepio, et ducit adquare? Si, inquit, in sabbato operari non licet, cur ergo vos in sabbato bovem et asinum ad potum ducitis? Hoc enim opus servile est, quod si ad litteram intelligatur, omnimodo in Sabbato lege fieri prohibetur. Merito igitur hypocrita vocatur, qui non in his, quibus debet, sed in his, quibus non debet, Sabbatum veneratur, mala consentiens, et bona reprehendens. Vobis, inquit, hypocrite, vobis bovem, et asinum in sabbato a præsepio solvere, et adquare licet; mihi autem hanc filiam Abraham, quam alligavit satanas ecce decem et octo annis, a vinculo isto solvere non licuit? Quod enim valet in minori, valet et in majori. Quod si etiam in minori non valuisset, in majori tamen reprehendi non potuisset. Quis enim reprehendat, quod Dominus agit? Id ipsum autem per hos decem et octo annos, et per tres annos superius positos significatur. Tunc enim sex, id est sexies tres, decem et octo fiunt. Ponamus agitur sex annos ante legem, sex sub lege, et sub gratia sex, et erunt decem et octo (956). In his enim omnibus, nec fenulea infructuosa defuit, nec mulier curva, quam sanaret Jesus. Hanc autem mulierem, quia Satanas eam alligasse dicitur, propter peccata sua hanc ægritudinem incurrisse intelligere possumus sicut et ille, cui Dominus ait: «Vade, et jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat (Joan. viii, 11).» Et cum hæc diceret, erubescabant omnes adversarii ejus, et omnis populus gaudebat in universis quæ gloriose fiebant ab eo. Et illi quidem erubescabant,

legis quia illa mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis, inclinata erat, ut sursum respicere non posset. Curvata enim erat anima ejus, quæ inclinabatur ad terrena compendia, et cælestem gratiam non videbat. Respexit eam Jesus, et vocavit, et statim mulier onera terrena deposuit. » S. Gregor. hom. 31 in Evang. n. 6: «Omnia peccator terrena cogitans, cælestia non requirens, sursum respicere non valet: quia dum desideria interiora sequitur, a mentis suæ rectitudine curvatur, et hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat... et quia ad cælestem desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursum respicere nequaquam potest. »

(955) S. Ambros. ad h. l. n. 174: «Non operis boni, sed mali ferie sunt. »

(956) Beda: «Quæ hene decem et octo annis fuit curvata, qui numerus ternario sexies ducto perficitur, quia videlicet eam, quæ in testimonio legis, in vaticinio prophetiæ, et in revelatione gratiæ per infirma opera langueret, ostendit. » Vide mysteria de hoc numero apud S. Augustin., de Trinit. lib. iv,

A quia se victos esse videbant: isti vero quia et in verbis, et in miraculis Christi et gloriam cognoscebant (957).

XXXI. In ipsa aie accesserunt quidam rum dicentes illi: Exi, et vade hinc, qui vult te occidere. Et ait illis: Dicitis vulpi ejicio dæmonia, et sanitates perficio, hodie et tertia die consummor. Verumtamen et hodie, et cras, et sequenti ambulare, quia prophetiam perire extra Jerusalem. Vulpis dissimulatum animal est, quod semper innocens insidiatur. Unde et non immerito Herodes vocatur, qui et Joannem Baptistam in carcere et Christum Dominum nostrum occidere voluit.

B Ecce, inquit, ejicio dæmonia, quæ ipso hodie, et cras, et sequenti ambulare, quia prophetiam perire extra Jerusalem. Vulpis dissimulatum animal est, quod semper innocens insidiatur. Unde et non immerito Herodes vocatur, qui et Joannem Baptistam in carcere et Christum Dominum nostrum occidere voluit. Ecce, inquit, ejicio dæmonia, quæ ipso hodie, et cras, et sequenti ambulare, quia prophetiam perire extra Jerusalem. Vulpis dissimulatum animal est, quod semper innocens insidiatur. Unde et non immerito Herodes vocatur, qui et Joannem Baptistam in carcere et Christum Dominum nostrum occidere voluit.

C fortiora, et potentiora sunt, et sanitates per utrumque virtutis et potentie signum est, igitur esse potestate, et vivere, et mori non est. Sed quid per cras, nisi omne futurum intelligitur? Tertia autem die consummatum quia die resurrectionis, quæ tertia passionis, 185 decorem induit, induit Dominus similitudinem et præcinxit se virtute, ut totum mundum et consummatum nihil ulterius in se diminutionem mutabilitatis sentiret, nullisque, ut prius subjugaret. Quoniam autem ait: Et tertia consummor, ne aliquis fortasse eum putaret tertia moriturum, addidit dicens: Vade, et cras, et sequenti ambulare, quia prophetiam perire extra Jerusalem. Hoc autem non de omni, sed in prophetia dicit, de quo et alibi ait: «Non est sine honore, nisi in patria sua (Matth. xiii, 12).» Ipsum videlicet prophetam vocans. Hunc autem capit, non suscipit, non consentit Dei pro Dei dispositio, et sermo prophetarum, perire extra Jerusalem. Sic enim ante tempora perire et dispositum fuerat, neque aliter fieri poterat, sed tantum in Jerusalem, et non

cap. 4. serm. 110, n. 2.

(957) Haec. homil.

D (958) S. Augustinus lib. vi contr. Jul. 49: «Dominus in Evangelio: Ecce, inquit, dæmonia, et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consummor. Post multum tempus quod actum est, passus est Dominus. Mentiri non intelligitur ergo sic. Expulsio dæmoniorum peccatorum est, et eo utique, quod diabolorum pater atque origo sit, per id quod eum quod efficit. Et utique expulsio dæmoniorum remissio peccatorum... Perfectio sanitatis de die in diem proficit Ecclesia, et corruptio peccatorum remissio est, passio quotidiana remittitur. Tertia consummatum dum resurrexit in se ipso initiandam monstravit Ecclesie, incorruptionis consummationem, summam veniat sanitatem. Se vero consummari dixit tunc et finis ipse; ipse caput et plenitudo in membris suis ipse perficitur. » In eandem sententiam V. scribentem Bedam,

cidi oportebat. Frustra igitur eum occidere nititur Herodes, quia et tempus, et dies, et locus, ubi, et quod Dominus occidatur, disposita sunt, et statari non possunt.

XXII. [CAP. XIV.] *Et factum est, dum intraret in domum cujusdam principis Pharisæorum sabbato inducere panem, et ipsi observabant eum* (959). In enim, quod ad panem manducandum in domum incipis Pharisæorum Dominum intrasse evangelista scribit, eum solis necessariis contentum, et non deliciosis cibis inhiasse ostendit: præsertim enim neque in ipsius principis domo aliud manducasse dicatur. In pane tamen, qui in omnibus cibis incipatum tenet, omnia ciborum genera intelligere visum. Unde et de Ecclesia dicitur: *Quia et panem ossu non comedit* (Prov. xxxi, 27). » (960) *Et ipsi, qui, observabant eum, id est, insidiabantur ei, ut vel ejus verbis aliquid audirent, vel in ejus actionibus aliquid viderent, unde eum reprehendere et accipere potuissent* (961). Quorum, inquam, voluntatem omnino cognoscens, eisdem ipsis materiam dabat, qua suæ intentionis iniquitatem declararent. Hoc tamen sequentia manifestant. *Et ecce quidam hydrococus erat ante illum.* Hæc est enim materia, qua et Christi virtus, et Pharisæorum perfidia manifestetur. *Et respondens Jesus ad legisperitos, et ad Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit.* Respondens utique Jesus: sed cogitationibus respondit. Cogitabant enim Pharisæi, et intra se dicebant: Ecce hydrococus adest et sabbatum est: videamus, quid ipse agat. His igitur cogitationibus spondens Dominus ait: *Si licet sabbato curare? At illi utrobique timentes tacuerunt.* Si enim dixissent, quia licet, jam non erat in quo eum reprehendere possent: si vero dixissent, quia non licet, nebant sibi, quia et ipsi multa in sabbatis operantur. Tacuerunt igitur. Ipse vero sanavit eum, et dimisit. Et quia jam ei insultare, et eum reprehendere cogitabant, utpote qui contra legem fecisset, præoccupavit eos, et respondens dixit: *Cujus strum asinus, aut bos in puteum cadet, et non conuocato extrahet eum die sabbati? Et non poterant ad hoc respondere illi.* Quid enim responderent, qui tam evidenti syllogismo conclusos esse videbant? Ad videamus quid hydrococus iste significet; significat enim aliquid. Hydrococus enim, infirmitas

A ab aqua dicitur. Hydrococus autem, quamvis aqua plenus sit, semper tamen sitiens, bibendo satiari non potest. Unde et non immerito avaros designat, qui, tanto plus habent, tanto plus habere desiderant. Neque vero habendo satiantur, quia insatiabilis amor (962) habendi, avaritia definitur. **186** Hos autem, si ad Christi convivium veniant, et si ibi abstinentiam discant, ut quid appetere, et quid abjicere debeant, intelligant, sanat Jesus. *Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo, et veniens is, qui te, et illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum; et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, et recumbe in novissimo loco, et cum venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria eorum discumbentibus.* Hæc autem subiniferens exponit, dicens: *Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.* Invitatus enim Dominus ad convivium, considerans, et intendens, quomodo digniores, et primos accubitus omnes eligerent, et quomodo singuli se cæteris anteferre et exaltare desiderarent, hanc eis parabolam dixit, quæ ad litteram quoque intellecta, cunctis honestatem diligentibus, et verecundiam (963) timentibus valde utilis et necessaria est. Dat enim et minoribus gratiam, et majoribus reverentiam. Sed quia parabola dicitur, aliquid aliud præter litteram significat. Videamus igitur, quæ sunt istæ nuptiæ, qui sint et illi, qui ad nuptias invitantur. Istæ enim nuptiæ quotidie in Ecclesia fiunt. Quotidie Dominus nuptias facit, quia quotidie fideles animas sibi conjungit, aliis ad baptismum venientibus, aliis hinc ad cælestia regna migrantibus. Ad has enim nuptias omnes invitati sumus, quicumque Christi fidem, et signaculum suscepimus. Illic illa mensa nobis apponitur, de qua dicitur: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me* (Ps. xxii, 5). » Illic panes propositionis, hic vitulus saginatus, hic agnus, qui tollit peccata mundi, hic panis vivus, qui de cælo descendit, hic calix novi testamenti apponitur nobis hic, Evangelia et apostolorum Epistolæ, hic Moysis et prophetarum libri, quasi quædam fercula deliciis omnibus referta apponuntur nobis. Quid igitur amplius quærimus?

(959) Est nom. Emiseno male attributa Dom. VII post Pentecost., pag. 169.

(960) S. Hier. lib. iii, in Isai., explicans illud, ap. ut: *Dominus auferet ab Jerusalem omne robur muris et omne robur aquæ.* scribit: « Fortitudo panis et fortitudo aquæ pro omni cibo, et potu accipitur; » tunc in hujus rei confirmationem affert illa Scripturæ: « In sudore vultus tui comedes panem tuum; » et: « Non in solo pane vivit homo. »

(961) Vetus A. commentarii in Epistol. ad Philipenses, inter opera S. Hieronymi, explicans verba: *Et observate eos, qui ita ambulanti.* « Dupliciter, inquit, dicitur observare, vel ad imitandum, ut hic; et ad cavendum, sicut ad Romanos xiv ait Apo-

stolus: *Observate eos, qui dissensiones et offendicula faciunt.* »

(962) S. Gregor., lib. xiv Moral., cap. 5: « Quid est ergo quod ante Pharisæi domum hydrococus curatur, nisi quod per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydrococus quippe quo amplius biberit, amplius sitit; et omnis avarus ex potu sitim multiplicat; quia, cum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. » Gregorii verba describit Beda ad h. l.

(963) Hinc. Proverb. xxv, 6, 7: *Ne gloriosus appareas coram rege, et in loco magnorum ne steteris. Melius est enim, ut dicatur tibi: Ascende huc, quam ut humilieris coram principe.*

Quid primos accubitus eligimus? Ubi-
 sedemus, omnibus abundamus, et nihilo indigemus.
 Veruntamen quicumque es qui primos hic accubi-
 tus quæris, vade, et recumbe in novissimo loco. Non
 te superbia elevet, non scientia inflat, non nobilitas
 extollat; sed quanto major es, humilia te in omnibus
 et coram Deo invenies gratiam, ut suo tempore di-
 catur tibi: *Amice, ascende superius: et tunc erit
 tibi gloria coram simul discumbentibus* (964). In no-
 vissimo quidem loco, quantum ad se, recumbebat
 Moyses, quem cum Dominus ad locum superiorem
 invitasset, et ad filios Israel mittere voluisset, respon-
 dit: « Obsecro, Domine, mitte quem missurus
 es; non enim sum eloquens (*Exod. iv, 15*); » neque
 tanti, ac si dicat, officii dignus. Saul quoque, cum
 humilis esset in oculis suis, rex a Domino constitu-
 tus est. Sic et Jeremias in primum locum ascendere
 timens, dicebat: « A, a, a, Domine Deus, ecce ne-
 scio loqui, quia puer ego sum (*Jer. i, 6*). » Primus
 igitur accubitus primus in Ecclesia locus, non am-
 bitione, sed humilitate, non nummis (965), sed vir-
 tutibus quærendus est. Ad hunc igitur et pueri, et
 loqui nescientes, adhuc indocti, et indisciplinati
 ascendere timeant, ne forte dicatur eis: *Da huic
 locum, et tunc incipias cum robore novissimum lo-
 cum tenere. Omnis enim qui se exaltat humiliabitur,
 et qui se humiliat exaltabitur* (966).

XXXIII. *Homo quidam fecit cœnam magnam, et
 vocavit multos* (967). Hic enim homo ipse est, qui
 hæc loquitur, Jesus Christus Dominus noster (968).
 Magna autem ejus cœna hæc Evangella sunt, quæ
 ipse nobis præparavit. Quæ et nos quotidie legimus,
 legendo comedimus, et mentem reficimus. Magna
 quidem est hæc cœna, cuicunque deliciis plena, quæ
 omnia omnibus sufficienter ministrat. Ad hanc autem
 cœnam vocavit Dominus multos, Judæos scilicet
 et gentiles; sed Judæos primum, deinde gentiles.
 Quia enim Judæi venire noluerunt, gentiles vocati
 sunt. Unde et subditur: *Et misit servos suos hora
 cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata
 sunt omnia. Et cœperunt omnes simul excusare. Tunc
 enim primum servos suos Dominus misit, quando*

(964) Beda ad h. l.: « Aperta quidem ad litteram
 est hæc admonitio Salvatoris, docens humilitatem
 non solum apud Deum, sed etiam apud homines esse
 laudabilem. Sed quoniam hanc evangelista non fru-
 stra parabolam vocat, breviter intuentium quid
 etiam mystice significet. Nuptias appellari Christi et
 Ecclesiæ conjunctionem, multis locis apparet. Has
 ergo nuptias quisquis invitatus adierit, id est Eccle-
 siæ se membris filici gratia conjunxerit, non discumbat
 in primo loco, hoc est non se de meritis gloriando,
 quasi cæteris sublimior extollat. »

(965) Et hoc contra Simoniacos A. profert.

(966) Iactentis homin.

(967) Est hom. Emiseno supposita Dom. II post
 Pentecost., pag. 149.

(968) S. August. serm. 12: « Quis est iste homo,
 nisi mediator Dei et hominum homo Christus Jesus? »
 Beda: « Quis est iste homo, nisi ille, de quo per
 prophetam dicitur: *Et homo est, et quis cognoscit
 eum?* »

A suis discipulis ait: « In viam Gentium ve-
 et in civitates Samaritanorum ne intrave-
 potius ite ad oves quæ perierunt domus Isra-
 tes 187 autem predicatæ dicentes, quia app-
 vit regnum cœlorum (*Mat. x, 5-7*). » Hoc
 quod hic dicitur: *Quia jam parata sunt omnia*
 « Mortuos suscitare, leprosos mundare,
 ejcitate, quæ gratis accepistis, gratis date (*Mat.
 seq.*) » Eunt igitur servi dixerunt invitatis
 nirent. *At illi cœperunt omnes simul excusare.*
 hanc enim cœnam jam ante Christi incarnationem
 omnes Judæi invitati fuerant. Ad hanc et post
 et prophetæ eos invitaverunt. Illi autem ve-
 luerunt (969). Sed cœperunt omnes simul
 Primus dixit: *Villam emi, et necesse habeo
 videre illam; rogo te, habe me excusatum.*
 dixit: *Juga bovum emi quinque, et eo pro-
 rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit:
 duxi, et ideo non possum venire.* In illo
 villam emi, avaritiam; in illo, qui emit quin-
 quæ juga bovum, falsam religionem; in illo vero, qui
 duxi, luxuriam, et carnis voluptates emi
 mus (970). Multos enim hæc tria separant
 Dei. Villam enim emi, qui hujus mundi possidet
 divitias, honores et dignitates quærit. Ad
 tem villam ille exire, semperque eam videre
 rat, qui in his multum delectatur, omnemque
 spem in eis ponit. Talibus autem si quando
 et sacerdotes meliora persuadeant, promittunt
 cere quod eis præcipitur, sed impedimen-
 ciunt, excusationes obijciunt, et ut ipsi
 Deum deprecantur, exorant. Hoc autem
 aliud dicere, nisi *rogo te, habe me excusatum.*
 Quinque autem juga bovum, quinque sunt
 Moysi (971). Hos autem Judæi emerunt, pro-
 cumeisi sunt, pro his decimas, et primitias
 crificia offerunt. Hos tamen nondum proba-
 bent, quia nondum eos intelligunt. Si enim
 intellexissent, nulla esset excusatio, quia
 cœnam venissent. Sed quia eos non intelligunt,
 eos venerari se simulant, suam justitiam quæ-
 statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.

(969) S. Augustinus, serm. 112: « Qui sunt
 nisi per præmissos vocati prophetæ? Quando
 D ex quo mittuntur prophetæ, invitati ad
 Christi, mittuntur ergo ad populum Israel
 missi sunt; sæpe vocaverunt, ut ad horum
 venirent. Illi autem invitantes acceperunt. Qui
 invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt.
 phetas legerunt, et Christum occiderunt. »

(970) S. Augustin. l. all. « Tres fuerunt
 tiones... In villa empta, dominatio notatur.
 terram versant: sunt autem homines remoti a
 nolunt credere aliquid, nisi ad quod sunt
 sensu quinque partito perveniunt: volo, inquit,
 ego, nisi quod video... uxorem duci. Ista
 est carnis, quæ multos impedit... sunt homines
 dicunt: Non est homini bene, nisi cui adsunt
 deliciae. » Vid. S. Gregorium, hom. 36 in
 Bedam.

(971) S. Ambrosius l. vii, in Luc., n. 119.
 que autem juga sunt, verborum decem, vel quæ
 libri veteris legis. »

ostolas ait : « Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. x, 2). » Illis autem, etsi excusationem quærant, excusatio tamen nulla erit. Sic enim ait Dominus (972) : *Si non venissem, et locutus non fuisset, peccatum non haberent.* Illi vero orem ducunt, qui se luxuriæ, carnisque voluptatus per omnia subiciunt. Inter quos illi computari debent, quibus Apostolus ait : « Qui habent oculos, tanquam non habentes sint (I Cor. vii, 29). » Isti quidem excusari non quærunt, quia solam vitam diligentes, aliam pro nihilo ducunt. *Et versus servus nuntiavit hæc domino suo.* Unde Isaias : *Domine, quis crederit auditui nostro? (Is. lxxiii, 1).* *nunc iratus paterfamilias dixit servo suo : Exi cito plateas, et vicus civitatis, et pauperes, ac debiles, cæcos, et claudos introduc huc.* Quia enim Judæi cœnam venire, et credere noluerunt, ad gentes apostoli mittuntur. Unde Apostolus : « Vobis, inquit, primum oportebat prædicari verbum Dei; sed via repulistis illud, et indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xiii, 46). » pauperes enim, debiles, cæci, et claudi erant gentes, quia nec legis divitias, nec virtutum fortitudinem, nec scientiæ lumen habebant, nec in via mandatorum Dei rectis pedibus incedebant (973). *vitati tamen ad convivium Christi, divites et foris facti sunt, et in terris illuminati, jam in via non errant, sed recto tramite gradiuntur.* *Et ait servus : Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est.* iste enim locus tunc complebitur, quando hæc vita nietur. Adhuc enim quotidie mittuntur servi, adhuc ad cœnam veniunt fideles, aliis per baptismum, aliis per poenitentiam festinantibus. Jam neque viæ, neque sepis, neque locus ullus, sive abditus sit, sive manifestus, relictus est, ad quem Christi servi scrutandum non pervenerint. Qui igitur huic cœnæ deierint, non servorum negligentia; sed suæ hoc inodentia deputent. Sequitur : *Dico autem vobis, quod emio virorum illorum, 188 qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Nemo enim illorum, qui vocati sunt, et venire noluerunt, Christi cœnam gustabit. Nemo

simul cum sanctis ad æterni convivii epulas intrabit. XXXIV. *Si quis venit ad me, et non odit patrem suam, et matrem, et uxores, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam; non potest meus esse discipulus; et qui non bajulat crucem suam, et venit post me, non potest meus esse discipulus.* Cum enim alibi Dominus dicat : « Diliges proximum tuum sicut te ipsum (Matth. xxii, 39; Marc. xii, 51). » et non solum hoc, verum et : « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Luc. vi, 27); » quid est quod modo dicit, ut patrem et matrem, uxores et filios, fratres et sorores, et ipsas animas nostras odio habeamus? Joannes quoque apostolicus ait : « Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii, 15). » Et Psalmista : « Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam (Psal. x, 6). » Concluditur ergo, ut soli iniqui, et homicidæ, Christi discipuli esse possint : siquidem illi soli sunt ejus discipuli, qui et parentes suos, et se ipsos odio habeat. Quod est inconveniens. Dicatur ergo : si pater, aut mater, vel aliquis propinquorum tuorum te a Christi fide separare voluerit, hunc fuge, hunc quia i hostem time, et quasi membrum Satanæ, odio habe. Unde et Matthæus manifestius ait : « Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus (Matth. xviii, 9). » Et alibi : « Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te (974). » Animam autem pro vita posuit. Vitam enim suam odio habent, qui pro justitia, et Christi fide mori desiderant, et carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigentes, nullas hujus vitæ voluptates sequuntur : isti quoque post Christum crucem suam bajulant, quia, omnibus derelictis, solam carnis mortificationem in corpore suo ferentes, toto cordis et mentis desiderio post eum vadunt. Sed valde notandum est, quod ait : si quis hoc, vel illud non fecerit, non potest meus esse discipulus. Aliud enim est Christianum esse, aliud Christi discipulum esse. Septuaginta namque et duos discipulos Dominus elegit, præter eos, quos apostolos nominavit. Isti autem mundum spernentes, omnia relinquentes, Domino adherentes,

(972) Joan xv, 22 : *Si non venissem et locutus fuisset eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo.*

(973) S. Augustin. l. ii. Quæst. Evang., cap. 50 : « Quod de civitate adducit invitatos ad cœnam, de ipsa gente Judæorum qui crediderunt significat... Quod autem de sepibus, et viis alios adduci jussit, cum adhuc locus esset, gentes significat, propter diversam viam sectarum, et spinas peccatorum. » Bedæ ad h. l. : « Cum de vicis et plateis ad cœnam Dominus invitat, illum videlicet populum designat, qui tenere legem sub urbana conversatione noverat. Cum vero convivas suos colligi ex viis et sepibus præcipit, nimirum agrestem populum colligere, id est gentilem, quærit. » Sunt autem hæc Bedæ, verba ipsa S. Gregorii homil. 36. num. 8.

(974) Idem fusius opponit et eodem modo solvit S. Ambrosius, serm. 15, in ps. cxviii, inducens Christum ita loquentem, n. 18 : « Non ergo necessitudinum intestina bella mandavi, sed illecebram suspectam habui. An non jure suspectam, cum serpens ille callidus et astutus ad construendas nequitia suæ artes, quæ incorruptæ ac rudis naturæ dote funda-

tum primogeniti Adam lahefactaret affectum, femineis magis illecebris, quam suis commisit venenis?.. Sæpe cognovimus, quoniam quem formidolosa carnificum pompa non terruit, nec divisi lateris sulcus infregit, nec ardentes laminæ a triumphalis fortitudinis rigore deducere potuerunt, eum inter sacra jam præmia constitutum, uxor teneræ sobolis oblatione, miserabilis unius lacrimæ miseratione decepit... — *Tempus igitur amandi, tempus odio habendi;* hoc est tempus martyrii, quando ea, quæ divina sunt, omni charitati necessitudinum præferenda. Tempus belli, quo etiam bellam pro Christi nomine periculis pignoribus inferamus... Deinde ipse in Evangelio evidenter exposuit, qua ratione nostros debeamus odisse, dicens : *Qui diligit patrem aut matrem plusquam me,* » etc. Notissima sunt verba S. Gregorii hom. 37 in Ev., n. 2 : « Si vim præcepti perpendimus, utrumque agere per discretionem valemus; ut et eos, qui nobis carnis cognatione conjuncti sunt, et quos proximos novimus, diligamus; et quos adversarios in via Dei patimur, odicendo et fugiendo nesciamus, » etc.

Christi discipuli specialiter dicti sunt. Horum nomen igitur, et locum illi tenent, qui eos in vita, et moribus imitantur. Unde et in conclusione hujus Evangelii dicitur: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnia, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Qui igitur Christi discipulus esse, et dici desiderat, sedeat prius, et computet, si discipulorum vitam tenere, patientiam habere, laborem sustinere, et simul cum eis turrim ædificare, contra hostes pugnare, et cætera, quæ sequuntur, agere valeat. Hoc est enim, quod ait: *Quis enim ex vobis volens turrem ædificare, nonne prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum, ne posteaquam posuerit fundamentum, et non potuerit perficere, omnes qui vident, incipient illudere ei, dicentes, quia hic homo cepit ædificare et non potuit consummare* (975)? Magnam enim turrem ædificare incipit, qui mundi honores, divitias, et dignitates contemnens, omnia relinquit et apostolorum vitam, et monachorum conversationem promittit. Sed iste prius computare debet, quam arctam et laboriosam vitam ingrediatur, et quam magnum et difficile opus agere incipiat (976). Debet etiam cogitare, si habeat sumptus, qui necessarii sunt ad perficiendum, id est, si humilitatem, patientiam, et obedientiam tenere, et custodire valeat, sine quibus ædificium ædificari non potest. Si enim aliter egerit, et a bono proposito declinare cœperit, omnes incipient ei illudere dicentes, quia hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare. Sed quid ei cœpisse profuit? Non enim, qui cœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Sequitur: *Aut quis rex iturus bellum committere adversus alium regem, nonne prius sedens cogitat si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se? Alioquin, 189 adhuc illo longe egente, legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt.* Hæc autem similitudo eadem est, quæ superior. Nichil enim aliud his verbis admonemur, nisi ne ultra vires nostras nos extendamus. Unde et Apostolus ait: *Qui se non continet, nubat; melius enim est nubere, quam uri.* Unusquisque proprium donum habet ex Deo (I Cor. vii, 9). Probet igitur prius se ipsum homo, et sic ad altiora conscendat. Sit videlicet servus, qui non potest esse discipulus. Nec omnes episcopi, nec omnes sacerdotes, nec omnes monachi. Quamvis enim, ut Apostolus ait: *Omnes unum corpus sumus in Christo; omnia tamen membra non eundem actum habent* (Rom. xii, 4, 5). Rex autem est unusquisque fidelis, qui se ipsum, et virtutum exercitum, qui in eo est bene regere novit. Ille autem adversus alium regem bellum committit, per quem diabolus intelligimus. Quem quidem, etsi majorem exercitum habeat, facile tamen superamus, si non in nostra, sed in Dei virtute confidamus. Sed

(975) Vid. S. August. Epist. 243. Et lib. ii Quæst. Evangel. cap. 31.

(976) S. Gregor., hom. 37, n. 6: *Omne quod agimus prævenire per studium considerationis debemus.* Vid. S. Bern., tract. De præcept. et dispens.

(977) S. Gregor., homil. 37, n. 10: *Relinquat*

A sciendum est, quia fortius eos diabolus agnoscit. Unde scriptum est: *« Fili, accersit servitutem Dei, præpara animam tuam ad nem (Eccli. ii, 1).* Ideo et ejus escæ electæ. Ideo et fiduciam habere dicitur, quod in danis in os ejus. Ad hunc autem legationem et pacem cum eo facere, est ejus tentationem quiescere. Et si quis primæ tentationi bono fuerit, adhuc eo longe agente, pacem facere enim sunt, qui cum eo pacem non faciunt, prope sit, et multo tempore eos violenter incipit. Sicut igitur isti, de quibus modo diximus, turrem ædificare, neque contra hostem pugnant, nisi prius secum diligenter pertractaverint sumptus ad ædificandum, et vires ad pugnam habeant, sic omnis, qui non renuntiat ad omnia possidet, non potest Christi esse discipulus. Quis enim renuntiat, qui, quamvis aliqua possidet, omnia tamen, si necesse sit, pro Christi amore amittere parvi pendit. Nam ipsi quoque apostoli vestimenta, et calceamenta qualiacunque habebant, quibus tamen jam renuntiaverant, quoniam necesse esset, ea simul cum ipsa vita perdere (977).

XXXV. [CAP. XV.] *Erant autem appropinquantes publicani, et peccatores, ut audirent illum. Erant et murabant Pharisei, et Scribæ, dicentes, quia non accipit eos, nec comedit cum illis.* Apostolus ad Corinthiis scribens ait: *« Si quis frater noster est fornicator, aut avarus, aut idolis servit, aut est maledictus, aut ebriosus, aut rapax, communi modum nec cibum sumere (I Cor. v, 11).* » Et Dominus quidem, ut convertat: Apostolus vero, ut terret. Iste terret suos: ille vocat extraneos. Unde dicitur: *« Igitur bonum est, et terrere proximos, et maledicere extraneos. Illos mulcemus, ut convertantur ad terram, et erubescant, et a malo quiescant.* » Igitur Pharisei peccatores penitus abominandi sunt. Non enim abominandi sunt, sed vocandi. Vocandi autem aut blanditiis, aut minis. Vocat eos Dominus blandiendo, et manducando cum illis. Vocat apostolus terrendo, nolens cibum sumere cum illis. Sequitur: *Et ait ad illos parabolam istam, dicens: « Quis ex vobis homo, qui habeat centum oves, et si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat illam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. et veniens domum, convocat amicos et vicinos, dicens illis: « Congratulamini mihi, quia invenit orem meam, quæ perierat. » Hoc autem quid significat? Ipsi subinferens ait: *Dico vobis, quod ita gaudebit ipse in celo super uno peccatore penitentiam agente, quam supra nonaginta novem justis, qui non inveniuntur**

ergo omnia qui potest. Qui autem relinquere omnia non potest, cum adhuc longe est rex, legationem mittit lacrymarum, elemosynarum, munerum, et ceterarum. Si enim nihil in hoc mundo jam amittit, non possidetis, etiam possidendo, cuncta reliquistis.

sentia. Dicendum est igitur, quid homo iste, **centum** oves, quid una perdita, et quid desertum **faciet**, ut illico quoque scire possimus, quid **si-cent** nonaginta novem justis, et unus peccator **pœnitentiam** agit? Centum enim oves, tota **an-rum** et hominum multitudo intelligitur. Ex his **in** una erravit, quando primus homo peccavit. **e** Psalmista: « Erravi, inquit, sicut ovis, quæ **erat**; require servum tuum, Domine, quia man-
 tua non sum oblitus (*Psal.* cxviii, 176). » Re-
 iserant igitur nonaginta et novem, per quas
 em angelorum ordines figurantur, siquidem
 is hic numerus ex novenis conficitur (978). Pro
 itaque una Salvator noster de cœlis descendit,
 aginta et novem, **190** de quibus modo diximus,
 derelictis. Ibi, inquam, derelictis: unde et cœlum **B**
 in loco desertum dicitur. Quodammodo enim
 um Dominus deseruisse videbatur, quando inter
 nines (979) corporaliter conversabatur. Hæc au-
 n unam ovem imponens in humeros suos (ibi
 era feruntur), gaudens domum rediit, cœlos ascen-
 , vicinis et amicis, id est angelis et archangelis
 itiam fecit, et tantam lætitiã, quantam pro om-
 us justis, qui nunquam peccaverant, nunquam
 buerunt. Usitatissimum etenim est, ut quavis
 m plus non diligamus, majorem tamen lætitiã
 illo faciamus, quem de majore periculo divinitus
 erari vidimus. Sequitur: *Aut quæ mulier habens*
achmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonne
cendit lucernam, et evertit domum, et quærit dili-
genter, donec inveniat? Et cum invenerit, convocat
vicinas, et vicinas dicens: Congratulamini mihi, quia
veni drachmam quam perdideram. Hæc autem simi-
 tudo eadem est quæ superior. Idem enim signifi-

(978) S. Hilarij. cap. 18, in Matth.: « Ovis una, uno intelligendus est, et sub homine uno, univer-
 as sentienda est. Sed in unius Adæ errore omne
 minimum genus aberravit: ergo nonaginta novem
 in errantes, multitudo angelorum cœlestium opi-
 unda est, quibus in cœlo est lætitia et cura salutis
 imanæ. Igitur et quærens hominem Christus est,
 nonaginta novem relictis, cœlestis gloriæ multitudo
 st. Merito igitur hic numerus per litteram et Abrahæ
 lditur, et consummatur in Sara, » etc. S. Ambros.,
 b. vii in Luc., num. 208: « Nonne Christus, pa-
 or?... Dives igitur pastor, cujus omnes nos centesima
 ortio sumus. Habet angelorum, habet archangelo-
 um, dominationem, potestatum, thronorum, alio-
 umque, innumerabiles greges, quos in montibus
 reliquit. » Eadem sermone docet S. Petrus Chrysolo-
 us, serm. 168.

(979) Paulo aliter Beda ad h. l.: « Quia enim
 entenarius numerus est perfectus, ipse centum oves
 abuit, cum angelorum substantiam et hominum
 reavit. Sed una ovis tunc periit, quando peccando
 homo pascua vitæ dereliquit. Dimisit autem nona-
 ginta novem in deserto, quia illos summos angelo-
 um choros reliquit in cœlo. Cur autem cœlum,
 lesertum vocatur, nisi quod desertum dicitur dere-
 lictum? Tunc autem cœlum homo deseruit, cum
 peccavit. »

(980) S. Gregorius Nazianzensus utramque pa-
 rolam de Christo explicat orat. 42, pag. 694: « Quia
 id ovem errantem bonus ille pastor venit, animam
 suam pro ovibus ponens, ad montes et colles in
 quibus sacrificabat, et errantem, invenit, et inven-

A cant decem drachmæ, quod centum oves. Una quo-
 que drachma, et una ovis perdita idem significant.
 Novem vero, quæ restant, novem ordines angelorum
 sunt. Quoniam autem regis imago in drachma expri-
 mitur, non immerito per drachmam homo figuratur;
 quoniam ad sui regis imaginem factus est homo (980).
 Hanc igitur drachmam, Dei sapientiã (sic enim vo-
 catur Christus), quærere venit, lucernam sui corpo-
 ris accendit. Divinitas enim in carne lumen est in
 lucerna. Et hujus mundi amplissimam domum ever-
 tit, sicut ipse ait: « Nolite putare, quia veni pacem
 mittere in terram: non veni pacem mittere, sed
 gladium (*Matth.* x, 34). » Ex hoc enim erunt quin-
 que in domo una, duo in tres, et tres dividuntur in
 duos. Sic igitur, ut hanc drachmam inveniret, hanc
 domum, id est hunc mundum, Dominus evertit, in-
 ter filium et patrem, inter matrem et filiam,
 inter socrum et nurum discordiam ponens, aliis
 fidem et justitiã impugnantibus, aliis defidentibus.
 Nemo enim prius pro fide pugnabat (981),
 cunctis in errore concordantibus. Hanc autem malam
 concordiam Dominus dissipavit, domum evertit, et
 drachmam reperit. Unde et Apostolus ait: « Oportet
 hæreses esse, ut hi, qui probati sunt, manifesti
 fiant (*I Cor.* xi, 19). » Pro hujus igitur inventione
 omnes vicinæ et amicæ, omnes virtutes et domi-
 nationes simul cum Dei sapientiã in cœlestibus gra-
 tulantur. Cessent igitur murmurare Scribæ, et Pha-
 risæi. Non dicant, nec invidiose reprehendant quia
 hic peccatores recipit, et manducat cum illis. Venit
 enim Dominus *quærere, et salvare quod perierat*: et
 non venit *vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.*

XXXVI. (982) *Homo quidam habuit duos filios,*

tam iisdem humeris, quibus et crucis lignum sustulit,
 acceptamque ad supernam vitam reduxit, eoque
 subvectam, eodem numero atque ordine collocavit,
 quo eas quæ minime aberrarunt. Quia lucernam, h.
 e. carnem suam accendit: et domum evertit, mun-
 dum scilicet a peccato repurgans, et drachmam,
 regiam videlicet imaginem fœdis affectibus obrutam
 conquisivit, atque amicas sibi virtutes, ob repertam
 drachmam convocat, lætitiæque participes facit,
 quas Incarnationis quoque conscias effecerat. »
 S. Gregorius homil. 34 in Ev. n. 6. « Qui signatur
 per pastorem, ipse et per mulierem. Ipse etenim
 Deus, ipse et Dei sapientiã. Et quia imago exprimi-
 tur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando
 homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, pec-
 cando a similitudine sui conditoris recessit. Sed
 accendit mulier lucernam, quia Dei sapientiã appa-
 ruit in humanitate. » Hæc Gregorii verba describit
 Beda. S. Petrus Chrysologus, serm. 169, aliter:
 « Mulier, id est Ecclesia, accendit lucernam suam, id
 est internum illum sui cordis obtutum, » etc.

(981) Hoc ita generaliter ab A. dictum intelligi
 debet cum illa, quam vocant distributionem accom-
 modam, ut Scriptura non pauca: Omnes declina-
 verunt: Quotquot venerunt fures sunt et latrones, etc.
 Ceterum de hoc loco videndus S. Hilarij cap. 10,
 in Matth., n. 22, 25. S. Aug. Quæst. 17 in Matth.,
 q. 3; S. Hieronymus, etc.

(982) Luc. xv, 12. Est homil. Emis. Sabb. post 2
 Dom. Quadr. pag. 69, 2. Ex ipsa Evang. exposita
 noscitur suppositio.

et dixit adolescentior ex illis patri : Pater, da mihi portionem substantiæ meæ, quæ me contingit. Et divisit illi substantiam. Homo iste, Deus ipse hoc in loco intelligitur. Qui, quoniam ad ejus imaginem et similitudinem factus est homo, non dedignatur vocari homo. Hujus duo filii (983) duo populi sunt, Judæus scilicet et gentilis. Horum autem adolescentior, **191** gentilis est, non tamen ætate, sed scientia. Inde enim puer centum annorum maledicatur. Inde Apostolus ait : « Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote (I Cor. xiv, 20). » Dicuntur igitur pueri, et adolescentes, non solum ætate, sed scientia et malitia. In sensibus enim maturior est sapientia. Senior igitur erat Judaicus populus; si quidem sapientior et melior. Hæc autem substantia, quam filio adolescenti, et stulto, id est populo gentili, omnium rerum creator et pater Deus divisit, intellectus est, memoria, ratio, sensus, scientia, cuiusque animæ virtus et possessio (984). Nulla substantia talis. Nullæ divitiæ his divitiis comparari possunt. Has et bonis, et malis filiis pater divisit. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Omnis enim regio longinqua est, quæ a Deo longe est; longe autem est a Deo, qui longe est a fide, a pietate, a misericordia et justitia. Ab his enim longe sit, qui vitiis appropinquat (985). Cito igitur, et post dies non multos in longinquam regionem unusquisque proficisci potest. Ibi autem miser homo dissipat substantiam suam, ibi perdit divitiis animæ, inter vitia, et peccata vivendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, et ipse cepit egere. Virtutibus enim fugatis, eget anima, et fame perit (986). De hac enim fame per prophetam dicitur : « Humittam

A in vobis non famem panis, neque audiendi verbum Dei (Amos viii, 1). fames est in regione illa, magnatore illo, unde verbi Dei menditur. Quod quidem cum sit, totus jam dicitur, totusque ab eo possidetur. tur : Et abijt, et adhæsit uni civi misit illum in villam suam, ut p. e. civis, omnium iniquorum diabolus intelligitur. Multi enim et us; magna est eorum civitas et. Ubicumque autem maligni spiritus villa diaboli. Porci autem, ipsi qui ritus sunt, quia semper in fetore core delectantur. Hos autem porcorum voluntati obediunt, eorum complent. Quicumque igitur adultur, et alia iniquitatis opera operatur, his porcis refectionem parant (implere ventrem suum de siliquis, ducabant, et nemo illi dabat. Superbia, avaritia, et similia, siliquæ sunt spiritus (989) nutriuntur. His autem trem suum implere cupiunt, quocandidi desiderio his satiari non possunt. amplius peccant, tanto amplius peccant. Hoc enim in fornicatoribus, avaris, et similibus probari potest, quorum iniqua desideria ad satietatem perveniunt. Unde dicitur : nemo illi dabat. Quia enim non potest quantum sibi dari appetunt, ideo disce dicit. Datur ergo eis quod quantum volunt. Ipse autem in domo patris sui. Quanti mercenarii in domo patris sui panibus, ego autem hic fame pereor extra se, non diceretur reversus

(985) Omnibus nota est epistola ad Damasum S. Hieronymi (nunc edit. Vallars. 21) in qua respondet questioni ab eo propositæ : « Quis iste in Evangelio pater, qui duobus filiis substantiam divisit? qui duo filii? qui major, quive minor, » etc.? in qua epistola Hieronymus, et de præcedentibus parabolis duabus pastoris, et drachmæ deperditæ loquitur : Hic ergo n. 4 : « Hominem, Deum diei, multis testimoniis approbatur... Quod autem ait duos filios, omnes penè Scripturæ de duorum vocatione populorum plenæ sunt sacramentis. » Aug. lib. ii Quæst. Evang. cap. 35 : « Homo habens duos filios; Deus ad duos populos intelligitur, tanquam stirpes duas generis humani; una eorum, qui permanserunt in omni Dei cultu; alteram eorum, qui usque ad colenda idola deseruerunt Deum. » Vid. sermon. 1 S. Petri Chrysologi inscriptum, De duobus filiis prodigo et frugi, et serm. 5 cui titulus : De eisdem Judæum et gentilem figurantibus.

(984) Hieron. : « Substantia Dei est, omne quod vivimus, sapimus, cogitamus, in verba prorumpimus. » August. : « Id quod illi (anioræ) est vivere, intelligere, meminisse, ingento alacri excellere. »

(985) Aug. : « Regio itaque longinqua, oblivio Dei est. » Hieron. : « Sciendum igitur, non locorum spatium, sed affectu, aut nos esse cum Deo, aut ab eo discedere. »

(986) Aug. : « Fames in illa regione est indigentia verbi veritatis. » Hier. : « Qui veritatem in injusti-

tia detinens... naturæ bona omnino consumptis omnibus cepit egere et cito fonte virtutum. »

(987) Hieron. : « Deserto nutritio vocem bonæ ei fuerat cuncta largitio cipi hujusmodi, id est diabolo refectionem. Quod autem ait : uni de principibus intelligendum est, qui per istum diversorum fraude vitiorum generis subijcitur servituti. »

D (988) Ambrosius lib. vii, in L. pascit porcos, illos utique, in quos troire, quos præcipiat in mare hujusmodi ac fetore viventes. »

(989) Idem, n. 217 : « Neque est luxuriosis, nisi ut ventrem suum in Deo venter est. » S. Petrus Chrys. : « Dæmonum eibus est, ebrietas, luxuria, et universa vitia. Hæc blanda sensus voluptate demulcent... qui sensus adolescens non poterat saturare voluptas famem sui habet, et in terra mori. »

(990) Ambrosius, n. 220 : « Bene quia a se recessit. Etenim qui additur, se sibi reddit, et qui recedit abdicat. » S. Petrus Chrys., sermon. 5 est, in se ante redit ut rediret se ante recesserat, cum recessit a

in se reversus est, quando memoriam recuperat, ut domus patris sui recordaretur. Mercenarii in hoc in loco, Scribæ et Pharisæi dicuntur, qui his decimarum et oblationum mercede, quam (991) caritate Domino serviebant. Et isti quidem jam et spiritualibus, et carnalibus panibus in domo nini abandabant, cum adhuc gentilis populus a positus, spiritualis alimonie fame periret. Qui dem in se reversus, et poenitentia ductus ait: *Surge, et ibo ad patrem meum, et dicam illi: Pater, creavi in cælum, et coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis. Et surgens venit ad patrem suum.* Apostolus ait: « Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis, et minabit te Christus (Ephes. III, 14). » Sic igitur venit iste, qui prius mortuus in peccatis jacebat venit ad patrem suum. Sed quomodo venit, nisi poenitentia, et corde contrito, et spiritu contributo? Hac enim via redeunt peccatores ad Dominum. *Et cum adhuc longe esset, vidit illum patrem suum, et misericordia motus est.* Clementissimus pater, qui statim ut filius compungitur et poenitere cepit, quamvis adhuc longe sit, quamvis adhuc in peccatis sit, misericordia movetur, et poenitentem unum læto vultu respicere dignatur (992). *Et accurrens cecidit super eum, et osculatus est eum.* In hoc enim quid aliud, nisi pax, et perfecta reconciliatio significatur? *Dixitque ei filius: Pater, creavi in cælum, plus diligens terram, quam cœnæ. Et coram te, qui ubique es, et omnia vides. Jam non sum dignus vocari filius tuus, tanto tempore reversatus cum inimicis tuis. Fac me sicut unum mercenariis tuis.* Non prophetarum sedes, non victorum coronas, non virginum gloriam peto. Licet mihi tantummodo esse in familia tua, ut sim nimis in regno tuo, quia nihil deest mercenariis suis. De his enim mercenariis beatus Job loquitur dicens: « Sicut cervus desiderat ad umbram, et ut mercenarius præstolatur finem operis sui, sic ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas meravi mihi (Job VII, 2, 3). » *Dixit autem pater servos suos: Cito proferte stolam primam, et induite illum, et date annulum in manum ejus, et calceamenta in pedes ejus.* Prima enim stola, immortalitas est, quam primus homo peccando amisit, et

amissa, mox nudum se esse intellexit. Hæc enim vestis per baptismum et poenitentiam recuperatur. Et tunc quidem datur homini annulus, et fidei arrha, signum videlicet quo in Dei exercitu connumeretur. Deinde vero dantur calceamenta, id est virtus et potestas, ut secure possit calcare super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici (993), et sic demum accedit ad patris convivium, ut Christi carnem et sanguinem recipere mereatur. *Et adducite vitulum saginatum, et occidite illum, ut manducemus, et epulemur.* Quia hic filius meus mortuus fuerat et revixit, perierat et inventus est. Hic enim vitulus saginatus, Christus est, omni virtute et gratia plenus, de patriarcharum et prophetarum armento susceptus: qui quamvis semel pro nobis, ut ait Apostolus, mortuus sit, et « jam non moritur, et mors illi ultra non dominetur (Rom. VI, 9); » et toties tamen occiditur, et a fidelibus comeditur, quoties in hoc altaris sacramento immolatur (994). Hunc vitulum et corpore manducamus, et mente. Et mente quidem, audiendo, ejusque passionem commemorando. Per hunc a morte redempti, per hunc Deo quotidie reconciliamur. Sequitur: *Erat autem filius ejus senior in agro; et cum veniret, et appropinquaret domui, audivit symphoniam, et chorum, et vocavit unum de servis, et interrogavit quæ hæc essent? Isque dixit illi: Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.* Ab agro enim, a labore, et a legis servitio Judaicus populus rediens (995), cum jam domui, et Ecclesie per fidem appropinquaret, apostolorum symphoniam, chorum, et prædicationem audivit. Cumque interrogaret quid hæc essent? dictum est ei quod gentilis populus, cognita veritate, Christi sanguine redemptus ad fidem conversus esset, et jam non Judæorum Deus tantum, imo et gentium. *Indignatus ergo volebat introire.* Hoc est enim quod in Actibus apostolorum legitur: quia « cum venisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversus eum, qui erant ex circumcisione dicentes: Quare introitis ad viros præputium habentes, et manducastis cum illis? » (Act. XI, 23.) Quibus Petrus narravit omnia, quæ acciderant, et quomodo gentes credidissent. Senior igitur iste frater illam Judæorum partem significat, quæ in primitiva Ecclesia de gen-

(991) Ambrosius, ibid.: « Mercenarii autem qui sunt, nisi qui ad mercedem serviunt, qui sunt ex rael, non id quod bonum est ex probitatis studio consequentes, nec virtutis gratia, sed utilitatis studio provocati. »

(992) S. Hier.: « Cumque adhuc longe esset: antiquam dignis operibus et vera poenitentia ad patrem direxit antiquum. »

(993) S. Hier.: « Proferte stolam, stolam quam dam peccando perdiderat... date annulum, signatum similitudinis Christi, secundum illud: In quem credentes signati estis Spiritu repromissionis sancto; et calceamenta in pedibus ejus, nec ubi coluber indians plantam ingredientis invaderet, et super scorpiones et serpentes securius ambularet. »

(994) Hier.: « Vitulus saginatus, qui ad poenitentis immolatur salutem, ipse Salvator est, cuius

quotidie carne pascimur, cruore potamur. » Vid. etiam August., l. all., n. 5.

(995) S. Aug., n. 6: « Cum interea major filius, populus Israel secundum carnem, non quidem profectus in longinquam regionem, sed tamen in domo non est; in agro autem est, id est in ipsa hæreditaria opulencia legis, et prophetarum, terrena potius operatur... Veniens de agro, domui propinquare cepit. Id est, labore servilis operis improbo, ex iisdem Scripturis Ecclesie libertatem considerare cepit. Audit symphoniam et chorum, scilicet Spiritu plenos, vocibus consonis Evangelium prædicare. » S. Hieron.: « Et nunc interrogat Israel: Quare Deus in gentium assumptione lætatur?... Causa lætitiæ, quod pari in Dei laudes toto orbe voce concinitur, salus est gentium, salus est peccatorum. »

tilis populi conversatione contra apostolos scandalizata est. De quibus in Actibus apostolorum, et in Epistolis Pauli multa dicuntur. Pater ergo **193** illius egressus cepit rogare illum. Omnes enim rationes, quas de Gentium conversione Judæis apostoli reddebant, quid aliud nisi quædam omnipotentis Dei prædicationes, et preces erant? Quale est illud Apostoli: « Non enim est distinctio Judæi et Græci. Nam idem Dominus omnium, dives in omnibus qui invocant illum (Rom. x, 12). » — « Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei. (Rom. iii, 23). » At ille respondens dixit patri suo: *Ecce tot annis servio tibi et nunquam mandatum tuum præterivi, et nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.* Ex parte enim mentitur, et ex parte verum dicit senior filius. In eo enim quod ait quia revertendi filio vitulum saginatum pater occiderit, verum dicit. Mentitur autem, dum Dei præceptum (996) nunquam præterisse jactat. Insuper et ingratus esse videtur, dum tantorum, quibus quotidie mundabatur, sacrificiorum oblitus, nunquam unum hædum se a patre suscepisse conqueritur (997). Hæc autem quia Judaicus ille populus ad fidem conversus cogitare poterat, dum Judæos reprobari, et gentiles eligi vidisset, sic posita sunt, ac si ea locutus fuisset. Quis enim non miretur tantam immutationem esse factam, ut Judæos, quos tantum dilexerat, in sua cæcitate Dominus perire permitteret, et pro gentili populo, quem odio habebat, unigenitum Filium morti traderet? Sed hæc cogitando, simul cum filio seniori, quasi indignati contra Dei dispositionem quodammodo loquimur. Nec valde quidem mirandum est, si Judæi noviter ad fidem conversi gentibus communicare noluissent, cum hanc talem communionem lex eis per omnia interdixisset. Unde neque iste pro hac indignatione hic reprehenditur, sed potius reddita ratione pater eum placare conatur, dicens: *Fili, tu semper mecum es, et omnia mea, tua sunt, epulari autem oportebat, et gaudere, quia hic frater tuus mortuus fuerat, et revixit, perierat, et inventus est.* Semper enim ille populus secundum quosdam cum Deo fuit, et secundum quosdam cum Deo non fuit (998). Unde Apo-

A stolus: « Cæcitas, inquit, ex parte cor- (Rom. xi, 25). » Elias quoque cum dic- tas tuas occiderunt, et altaria tua et relictus sum ego solus, et qua- meam; » ait ei Dominus: « Reli- tem millia virorum, qui non cur- ante Baal (III Reg. xix, 20). » De his igitur Dominus ait: *Fili, tu semper mecum* bus et de Ecclesia dicitur, quod non- lam, neque rugam. Si enim ad unive- ctes, multas maculas habet Ecclesia. E- illi habere hæreditatem dicuntur, tal- patris possessio debetur, eis ad beati- ciens, et necessaria. Denique omnia, quodammodo nostra sunt, si taliter **B** ut aliter ea habere nolumus. (999) *Dic- ad discipulos suos.*

XXXVII. [CAP. XVI.] *Ilomo quidam habebat villicum, et hic diffamatus e- quasi dissipasset bona illius. Et voca- nus, et ait illi: Quid hoc audio de te- nem villicationis tuæ, jam enim non po- Ait autem villicus intra se: Quid facia- nus meus aufert a me villicationem- vuleo, mendicare erubescio. Scio quia- cum amotus fuero a villicatione, re- domos suas. Convocatis itaque singul- domini sui, dicebat primo: Quantum a- At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq- cautionem tuam, et sed cito, scribe **C** Deinde alii dixit: Tu vero quantum de- Centum choros tritici. Ait illi: Accipe l- scribe octoginta. Et laudavit dominus vi- talis, quia prudenter fecisset. Hæc aut- litteram plana sunt, et per singula exp- necesse. Dicat tamen ipse Dominus, similitudinem dederat (1000). Quia, in- jus sæculi prudentiores filiis lucis in ge- sunt. Non enim villici iniquitatem, sed **194** Dominus laudat. Non laudat eu- quam fecit, sed de ingenio quo sibi in f- spexit (1001). Nesciens enim quomod- quidem fodere non valebat, mendicare hoc singulare invenit presidium, ut qui- sui bona dissipaverat, hanc in fine fr-*

(996) Ambros. num. 240: « Impudens autem et similis illius Pharisæi justificantis se arroganti prece, qui putabat quod nunquam præterierit mandatum Dei, quia legem servabat in litteris; impius, quia accusabat fratrem, » etc. Hieron.: « Pater supplex ad concordiam deprecatur; ille justitiam, quæ in lege est sequens, Dei justitiæ non subjicitur... quasi hoc ipsum non sit præterire mandatum, saluti alterius invidere, ante Deum se jactare justitiæ, cum nemo coram eo mundus sit. Potest ergo et ex ejus persona dici, qui juxta eundem apostolum, in justitia quæ in lege est sine reprehensione versatus sit: licet mihi videatur magis se jactare Judæus, quam vera dicere, ad exemplum illius Pharisæi dicentis: *Deus, gratias ago tibi,* » etc. Chrysol. serm. 4, ad h. l. « Invidus simulat semper mentitur invidus semper. » V. Aug. l. all., n. 8.

(997) Ambrosius, ibid.: « Quæri etiam detur; quia Judæi ritum veteris sacrificii runt. »

(998) Augustin. ad illa verba « *Nunquam tuum præterivi,* » n. 8, scribit: « Filius in omnibus Israelitis, sed in his habere personam, qui nunquam ab uno mulacra conversi sunt. »

(999) Vid. S. Augustin. l. all. n. 10. l. nus homilia.

(1000) Explicavit hanc parabolam mus epist. 121, ex rec. Vallars. qu. 6. Chrysologus serm. 125, 126, etc.

(1001) S. Augustin. lib. 11. Evang., cæ villico quem dominus ejiciebat de vi- laudavit eum, quod in futurum sibi prosp- omnia debemus ad imitandum sumere

teret. Laudatur igitur non de bonitate aliqua, **A** et de calliditate, et fraudandi astutia, ut qui bona vini sua jam furando rapere non poterat, celando abscondendo subtraheret. Cui prudentiæ non solum dominus villici, sed et Dominus omnium applausus videtur, dum dicit: *Quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.* Prudentiores illi sunt in malo quam isti in bono. Vix enim inveniuntur aliqui sancti, qui tantam prudentiam habeant in acquirendis bonis æternis, quam calliditatem isti habent in acquirendis bonis temporalibus et fugitivis. Pro his enim die nocteque vigilant, laborant, angustiantur, et per vias, rapinas, furta, prodiones, perjuria, homicidia, et his similia has tales divitias coacervare non cessant. Denique, quis dicere valeat quantam in se pessimum decipiendo, filii hujus sæculi prudentiam et calliditatem habeant? Audiant igitur hæc filii lucis, a filiis hujus sæculi vinci erubescant. Ideo enim sic scripta sunt, ut audiendo prudentiores fiant, non autem ut iniquitatis villicum imitando, fraudem aliquo, vel injustiam agant. Unde et subditur: *Et ego vobis dico, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; sed non eo modo, quo fecit sibi villicus iniquitatis.* Non fraudando aliena, sed largiendo vestra. Omnes enim divitiæ iniquæ sunt, quæ avaritiæ propriis dominis nocent, vel quæ ex æqualitate non expenduntur. Tunc enim ex æqualitate res expendis, si et ibi tantum reserves, quantum officere possit et cætera indigentibus largiaris. Unde Apostolus: « Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate, in præsentem tempore vestra abundantia illorum inopiam compleat, ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum (II Cor. vii, 13). » In quo manifeste ostenditur quia non necessaria, sed superabundantia dare jubemur. Non enim vult Apostolus ut sic in dando prodigi simus, ut ipsi postea penuria tribulemur. Divitiæ igitur, quæ, per se quidem sunt iniquæ, si sic dividantur, æternos nobis amicos et æterna tabernacula pariunt. Per se quidem divitiæ iniquæ sunt, quia, nisi dividantur, æquæ non sunt; divitiæ autem jam non sunt. Iniquæ igitur sunt, quando dividuntur. Non enim dicuntur divitiæ quæ non ad superfluitatem, sed ad necessitatem reservantur. Si igitur tollas ab eis superfluitatem, tolles et nomen iniquitatis. Sequitur: *Qui fidelis est in minimo, et in majore fidelis est; et qui in modico iniquus est, et in majore iniquus est.* Hæc enim specialiter de apostolis, et per eos de cæteris Ecclesiæ dispensatoribus aut domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude elemosynas faciamus, aut eos a quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tanquam debitores Dei et Domini nostri fas est intelligi..... Sed etiam e contrario dicuntur istæ similitudines, ut intelligamus si laudari potuit ille a Domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo qui secundum ejus præceptum opera illa faciunt. S. Ambros. n. 245: « Licet peccaverit tamen quia sibi in posterum ex indulgentia Domini quesivit auxilia, prædicatur. »

et prælatis dicuntur. Unde et in hujus Evangelii principio dicitur, quod hæc Dominus dixerit ad discipulos suos. Majora igitur Ecclesiæ negotia eis committenda, et credenda non sunt, qui in vita privata fideles non exstiterunt, et de illo modico, quod habebant, pietatis, et misericordiæ opera non ostenderunt. At vero illos in prioratu fideles fore dubitare non debemus, quos de modico, quod possident, libenter aliis subvenire videmus. Hinc enim Apostolus præcipit episcopos non cupidos esse, nec turpis lucri sectatores. Valde igitur considerandum est in electione præpositorum, quales in modico fuerint, et quod pietatis et misericordiæ habuerint; quoniam qui in modico fideles non sunt, in magnis quoque fideles non sunt. Unde et subditur: *Si ergo in iniqua mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis?* Si de divitiis, quæ fugitivæ, fallaces et transitorie sunt, misericordiam non fecistis, quis Ecclesiæ dispensationem et regimen, quod verum, et æquum, et sanctum est, et sine dolo dispensari debet, vobis credere et committere audeat? *Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dubit vobis?* Illa enim aliena sunt et non nostra, quæ sic possidemus, ut semper amittere timeamus. Nostra vero sunt de quibus securi sumus, et nunquam amittere timeamus. Temporales itaque divitiæ alienæ sunt; nostræ vero æternæ, si boni fuerimus, et in his temporalibus spem non habuerimus. Sed illa, quæ nostra sunt, et nobis prædestinata sunt, nobis non dabuntur: si in hoc alio fideles non fuerimus (1002); quoniam sub ea conditione et data, et **C** **195** prædestinata sunt nobis, si hujus fidelitatis virtus inveniatur in nobis.

XXXVIII. (1003) *Homo quidam erat dives, et induebatur purpura, et bysso, et epulabatur quotidie splendide.* Hæc enim verba et divitibus et pauperibus valde necessaria sunt, quia et illis dant timorem, et istis consolationem. Audiunt hic divites pœnas suas: audiunt et pauperes gaudia sua. *Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis; et nemo illi dabat.* Sanctorum etenim nomina scripta sunt in celis; malorum vero nomina non sunt scripta in libro vitæ. Hinc et hoc loco divitis nomen non **D** dicitur; mendici vero dicitur. Hic Lazarus vocatur. Ille quomodo vocetur nescimus. Talibus enim dicitur est Dominus: « Amen dico vobis, nescio vos. » Quid igitur mirum si illum nescimus, quem nescit ille qui omnia scit (1004)? Se vicissim uter-

(1002) S. Irenæus lib. II, cap. 34, n. 5. « Ille Dominus dicebat ingratis existentibus in eum; *Si in modico fideles non fuistis, quod magnum est, quis dabit vobis?* significans quoniam qui in modica temporali vita ingrati exstiterunt ei qui eam præstitit, juste non percipient ab eo in sæculum sæculi longitudinem dierum. »

(1003) Hæc quoque parabola (seu historia, ut S. Ambros. judicat) explicatur a Chrysost. hom. 63; item a S. Gregor. hom. 40.

(1004) Beda ad h. l. hom. 40, etc.: « Certe in po-

que vident : ut illius impietas manifestetur, et huius patientia crescat. Videt iste deliciis affluentem. Videt ille pauperem inopia tabescentem. Ille epulatur; iste cruciatur. Neque ille tantum peccaret, si hunc non vidisset : neque iste tantum cruciaretur, si illius delicias non aspexisset (1005). Uterque igitur erat alteri mali. Ille temporalis; iste æterni. Habebat tamen pauper hanc unam consolationem, quod canes veniebant, et lingebant ulcera ejus. Canum etenim lingua medicamentum quoddam est, et lingendo vulnera curat. *Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno.* Nam et Abraham, sicut et cæteri patriarchæ, et prophetæ, in inferno erant : inferni tamen pœnas non patiebatur. Sinus igitur Abrahamæ, ille locus intelligitur, in quo simul collecti sancti quiescebant. Infernus autem locus pœnarum est, in quo iniquorum animæ cruciantur. *Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus.* Hoc est enim, quod Dominus ait : « Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis (Matth. vii, 2; Luc. vii, 28; Marc. iv, 34). » Majora tamen sunt tormenta divitis, quam fuissent ulcera Lazari. Ecce dives jam videre incipit Lazarum superiorem, et tam superiorem, ut nisi elevatis oculis eum videre non possit. Videt Abraham, videt et Lazarum in sinu Abrahamæ, et quamvis longe positus, videt tamen omnes divitias illis ante positas. Videt, et concupiscit, cruciatur, et non est qui ei misereatur. Et tanto quidem amplius cruciatur quanto majores delicias contemplatur. Visus enim multoties appetitum parit, et ea quæ non videmus, minus appetere solemus. Unde et ait : *Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Micas panis de mensa divitis Lazarus concupivit : guttam aquæ de digito Lazari dives quæsit (1006). Sed cur de digito Lazari? Fortasse, quia timebat, ne eum accusaret, et ut eum quem offenderat, vel talibus verbis ad misericordiam inclinaret : aut quia non alium videre ei

pulo plus solent nomina divitum quam pauperum sciri. Quid est ergo quod Dominus de paupere et divite verbum faciens, nomen pauperis dicit et nomen divitis non dicit? ... Ac si aperte dicat : pauperem humilem scio, superbum divitem nescio : illum cognitum per approbationem habeo, hunc per iudicium reprobationis ignoro. » Sunt autem verba S. Gregorii homil. 40, n. 3.

(1005) Hæc ex Beda accepit Bruno, quemadmodum ille ex S. Gregorio de eadem homil. num. 4.

(1006) Beda : « In hac vita Lazarus cadentes micas de mensa divitis quærebat ... nunc de supplicio divitis dicitur, quia de extremo digiti Lazari distillari aquam in os suum concupiscit. Qui ergo mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus, usque ad minima quærenda pervenit. » Hæc sermo ex S. Gregor. hom. 40, n. 5.

(1007) Beda : « Sinus Abraham requies est beatorum pauperum, quorum est regnum cælorum. »

concedatur, nisi eundem ipsum, propter suam patientiam. Non enim licet malis videre quamvis liceat bonis videre et audire quæcunque volunt. Frustra autem nescitis, qui misericordiam non fecit. dicitur : *Et dixit illi Abraham : Filius, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus malum. Nunc autem hic consolatur, tu autem non.* Hinc est enim quod Dominus ait : « Misereamini pauperes, qui habetis consolationem vestram in die mortis. » (Matth. 23, 43). « Et : « Beati pauperes, quoniam vobis est regnum cælorum (Ibid., 20). » Divitiarum desiderium, paupertas ad beatitudinem perducit. In peribibus cælum, divitiis infernum aperit. Divitiis utique, qui his divitiis moritur.

B *Et in his omnibus inter nos et vos cælum firmatum est, ut hi qui volunt transire ad infernum possunt; neque inde huc transire. »* Hæc est dispositio est, quæ tam firmata est, ut contra Dei voluntatem peccatis transire non possit. **196** Igitur neque boni miserere ad malos, neque mali ad bonos transire volunt. Voluit tamen boni compatiri ad malos, si Deus velit; sed quia hoc Deus non voluit, talis compassio deficit in eis (1008); quæ eorum voluntas in Dei voluntate consistit. *Rogo ergo te, pater, ut mittas illum in infernum mei. Habeo enim quinque fratres, ut transire ipsi veniant in locum hunc tormentorum, et collocentur Abrahamæ et divitis, non soli.*

C sola mentis cognitione facta est. Et omnia cognoscunt : malis vero ea scire datur, in quibus eorum pœna est, et augeatur. Unde et dives iste propter suam avaritiam magis torquetur, timens ne ipsi illa patiantur. Si enim illorum penitentiam sciret, minus aliquid tormenti habuissent. *Abraham : Habent Moysen, et prophetas, qui testantur contra te. Sufficit enim hos audire, si his transire ipsi veniant in locum hunc tormentorum, et collocentur Abrahamæ et divitis, non soli.* Et ille dixit : *Non, pater Abraham, sed mortuis scribit ad eos, penitentiam agere.*

D rum pauperum, quorum est regnum cælorum. post hanc vitam recipiuntur : sepultura in profundis, quæ superbos et invidiosos des post hanc vitam vorat. »

(1008) S. Gregorius hom. 40 in Ev., transire reprobi ad electos cupiunt, idcirco suorum afflictione migrare, et in tormentis positos transire mente ire per misericordiam, eosque in infernum. Sed qui volunt de beatorum sede ad infernum in tormentis positos transire, non peccatorum animæ quamvis in suæ naturæ misericordiam habeant, jam tunc aucteritate conjunctæ, tanta rectitudine constant, nulla ad reprobos compassione moti, quippe iudici concordant, cui inhaerent eripere non possunt, nec ex misericordia dunt. »

i : Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis mortuus resurrexit, credent ei. Ideo enim Christo imino resurgenti usque hodie credere Judæi nolunt, et Moysen et prophetas non audiunt. Unde et se Dominus : « Si crederetis, inquit, Moysi, crederetis utique et mihi. De me enim ipse scripsit *oan.* v, 46. » Hæc autem si allegorice intelligantur, dives iste Judaicum populum significat (1009). Plus enim Judæorum populus legis, et prophetarum divitiis, et deliciis locupletatus, omnes alios despiciebat, nullisque, in cibis spiritualibus, quibus mundabat, communicare volebat. Hoc enim vitio, que nunc laborat populus ille, et sic omnia celat, si revelando perdere debuisset. Qui purpura quidem in regibus, in sacerdotibus autem bysso iutebatur. Cujus quinque fratres quinque populi ritus intelliguntur. Reges scilicet, et sacerdotes, scribæ, et Pharisæi, et cætera populi multitudo. Mendicus vero, id est, Lazarus, qui *adjutus* interpretatur (1010), quem Dominus adjovit et a mortis viculo liberavit, gentilis populus est (1011) : qui ius quidem cælestium honorum egenus, et pauper, veritatem cognoscere, et Deum intelligere cupiebat. Sed nemo illi dabat : nemo illi veritatis cana revelabat. Sed tandem canes, tandem Christi apostoli venientes, ejus ulcera lixerunt et lino curaverunt. Sicut enim canes, ita et apostoli, et doctores medicamentum in lingua ferunt, et prædicando sanant (1012). Videamus, quod quiritur : *Factum est autem, ut moreretur mendicus, portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus autem et dives, et sepultus est in inferno.* Quotidianamque et Judæi, et gentiles moriuntur. Quotidiani Christiani in cælum feruntur. Quotidie Judæi in inferno sepeliuntur. Ibi que sua tormenta sentientes, dum secum recogitant, in quibus peccaverint, etiam stulti, et increduli fuerint, quantum a fide justitia patris sui Abraham devierint, et dum a utili populo, si fieri possit, adjuvari concipiunt, dumque Abraham eorum vana et inutilia sidera, et seram poenitentiam considerat, quomodo Abraham loquitur cum eis, rogatur ab eis, et respondet eis. Sola enim cognitio sufficit eis colloquendum quæcunque volunt. Quoniam autem de sua salute desperant, pro fratribus timent, et orant, ne ipsi decipiantur et similia patientur.

XXXIX. [CAP. XVII.] *Quis autem vestrum habens servum arantem, aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi : Statim, transi, recumbe ; et non dicat ei : Para quod cænem, et præcinge te, et ministra mihi, donec manducem, et bibam, et post hæc tu manducabis et bibes ? Nunquid gratiam habet servo illi, quia fecit quod ei imperaverat ? Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus ; quod debuimus facere fecimus. Quam necessaria hæc 197 similitudo fuerat illi, qui dicebat : « Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Jejuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo (*Luc.* xviii, 11, 12). » Quanto melius ei fuerat, si humiliter dixisset : Domine, ego inutilis servus tuus, quod debui facere, feci. Cum enim servus ex debito et necessitate domino serviat, nullas ei gratias dominus habet, si faciat quod ei imperaverat. Sic igitur et nos, cum fecerimus omnia quæ nobis præcepta sunt, fugiat superbia, cesset vana gloria, tollatur indatio mentis, et inter servos inutiles nos humiliter prosternamus (1015) ; sicut ille, qui dicebat : « Anima mea sicut terra sine aqua tibi (*Psal.* cxlii, 6). » Terra enim sine aqua, sicca, infecunda, infructuosa, et inutilis est. Ille tamen omnia fecerat quæ ei præcepta fuerant, secundum quod ipse ait : « A mandatis tuis non declinavi (1014) ; » et : « Justificationes tuas non sum oblitus (*Psal.* cxviii, 141). »*

XL. *Et factum est dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam et Galilæam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi. Quid enim sunt decem viri leprosi, nisi omnes peccatores ? Quia enim hic numerus omnes in se numeros continet, frequenter decem pro omnibus ponitur. Unde et de sanctis dicitur in Apocalypsi : « Ecce missurus est ex vobis diabolus in carcerem, ut tentemini, et habeatis tribulationem diebus decem (*Apoc.* ii, 10), » id est, diebus omnibus. Omnis enim, qui numerat, postquam ad decem venit, nisi iterum a capite incipiat, quid dicat, non habet (1015). Unde manifestum est quia idem sunt decem quod omnes. Quantum enim ad animam, Christo Domino veniente, omnes homines leprosi erant. Quantum vero ad corpus, non omnes. Omnis enim fornicator, adulter, homicida, perjurus et*

1009) S. Greg. l. all. n. 2 : « Quem, fratres charissimi, quem dives iste qui induebatur purpura et iso, et epulabatur quotidie splendide, nisi Iudæum populum significat ; qui cultum vitæ exteras habuit, qui acceptæ legis deliciis, ad uitorem is est, non ad utilitatem ? » Exscribit hæc Gregorius ibi.

1010) S. Gregorius l. all. et Beda : « Unde et Lazarus bene interpretatur *adjutus*. »

1011) S. Greg. et Beda : « Quem vero Lazarus cribis plenus, nisi gentilem populum figuratè erimit ? ... Lazarus vulneratus cupiebat saturari micis quæ cadebant de mensa divitis ; et nemo dabat : quia gentilem quemque ad cognitionem is admittere superbus ille populus despiciebat ;

qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus tumuit. Et quia ei verba defluebant de scientia, quasi micæ cadebant de mensa. »

(1012) S. Greg. et Beda : « Jacentis pauperis vulnera lingebant canes. Nonnunquam solent in sacro eloquio per canes prædicatores intelligi. Canum etenim lingua vulnus dum lingit, curat, » etc.

(1013) S. Ambr. l. viii, n. 31 : « Nemo in operibus gloriatur, quia jure Domino debemus obsequium... non a nobis laudem exigamus, nec præripiamus iudicium Dei, et præveniamus sententiam iudicis. »

(1014) Ps. cxviii, 51. *A lege tua non declinavi.*

(1015) S. Aug. serm. 270, n. 3 : « Videtur in

sacrilegus, secundum animam, leprosus est (1016). A tur, in corde convertatur, quicumque
De leprosis autem præcipit Moyses, ut ejiciantur
extra castra. « Cum adulteris vero, et fornicatoribus,
dicit Apostolus, nec cibum sumere (I Cor. v, 11). »
Quos enim pro suis iniquitatibus excommunica-
mus, quasi leprosos extra castra ejicimus. Valde
enim deterior est lepra animæ quam lepra corpo-
ris. Sed videamus quod sequitur: *Qui steterunt a
longe, et levaverunt vocem dicentes: Jesu præceptor,
miserere nostri.* A longe enim stabant, quia tales
viri propius accedere non audebant. Similiter au-
tem et nos tandiu a longe stamus quandiu in peccatis
perseveramus. Ut igitur sanemur et a peccato-
rum nostrorum lepra curemur, clamemus magna
voce et dicamus: *Jesu præceptor, miserere nostri.*
Clamemus autem non ore, sed corde. Cordis enim
vox altior est. Clamor cordis cælos penetrat, et
ante thronum Dei sublimius elevatur. *Quos ut vidit,
dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus.* Respicere nam-
que Dei, misereri est. Videt igitur eos, et mox mi-
sertus eorum, ad sacerdotes ire præcepit, non ut
sacerdotes eos mundarent, sed ut mundos eos esse
judicarent. Præcipit enim lex (Lev. xiii), ut si plaga
lepræ in homine appareat, ducatur ad sacerdotem,
et secundum ejus arbitrium, separetur septem die-
bus. Deinde sacerdos contempletur, et si viderit
lepram non crevisse, mundum judicabit. « Omnia
autem hæc, ut ait Apostolus, in figura contingebant
illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram
(I Cor. x, 11). » Nam et nos peccatores multis
modis separamus. Alios quidem a cibis, quibus
prius licite utebantur: alios a Christi corpore et
sanguine: alios ab ecclesiæ introitu, atque alios
à nostra communione: et alios quidem septem,
alios plures, vel pauciores, et dies, et annos sepa-
ramus: in quibus si videmus lepram non crevisse,
vitia defecisse et peccata interiisse, mundos eos
judicamus et Ecclesiæ reconciliamus. Hæc est igitur
causa, quare Dominus ad sacerdotes hos lepro-
sos ire præcepit (1017). *Et factum est, dum irent,
mandati sunt.* Hoc peccatores audiant, diligenterque
intelligant. Facile est Domino peccata dimittere.
Prius enim multoties peccatori debita remittuntur,
quam veniat ad sacerdotem. Una enim eademque
hæra et pœnitet, et sanatur. Peccator enim, qua-
eunque hora conversus fuerit, vita vivet, et non
moriatur. Videat tamen quomodo pœniteat. Videat,
quomodo convertatur. Audiat quid Dominus dicat:
« Convertimini ad me in toto corde vestro, in jeju-
nio, et fletu, et planctu, et scindite corda vestra,
et non vestimenta vestra (Joel ii, 12). » Intus igitur

isto denario numero quædam perfectio. Usque ad
eum quippe numerum progressus est numerantis, et
inde redit ab uno usque ad decem, rursus ad
unum. » De hoc eodem numero serm. 51, n. 34;
serm. 85, serm. 251, p. 253, etc.

(1016) Leprosos hos, maxime hæreticos interpreta-
tur S. August. l. ii, qq. Ev. cap. 40, S. Gregorius
lib. v Mor., cap. 11, etc.

(1017) Vid. Aug. l. all.

tur, in corde convertatur, quicumque
tur (1018), quia cor contritum, et humili-
198 non spernit. Sed vide cujus obedi-
riint isti leprosi. Ad sacerdotes eos ire
jussit. Adhuc se leprosos esse videban-
ægritudinem sentiebant; tamen ad sacer-
gebant, quia non frustra hoc eis Dominus
credebant. Non talis obedientiæ fuit Na-
ceps militiæ regis Syriæ. Cui cum Elisa-
pisset ut septies se lavaret in Jordane, a-
nolebat, sed potius indignatus abibat;
niori accepto consilio, fecit quod ei prophe-
taverat. Lavit, et mundatus est. Et, hæc
isti audierant, ejusque exemplo admoniti,
et obedientia possint intelligebant. *Unus
B illis, ut vidit, quia mundatus est, reversus
magna voce magnificans Deum, et cecidit
ante pedes ejus, gratias agens; et hic erat
nus.* Per hunc enim omnes illi figurantur,
quam aqua baptismatis mundati sunt, ante
tentiam curati, jam non diabolum sequi
Christum imitantur, post eum vadunt, eum
cant, eum adorant, illi gratias agunt,
servitiõ non recedunt. *Respondens autem J
Nonne decem mundati sunt, et novem ubi
hic alienigena.* Hoc est enim, quod alibi
multi sunt vocati, pauci vero electi (Matth.
Multi enim sunt baptizati, multi a peccata
pra mundati, qui, quoniam Christum non
C tur et iterum ad peccata revertuntur, in
numero non computabuntur. Valde enim p
boni ad malorum comparisonem. Sed
alienigena fuit, plures ex gentibus quam
salvandos esse significat: *Et ait illi: S
quia fides tua te salvum fecit.* Magna est i
tus fidei, sine qua, ut Apostolus ait, in-
est placere Deo (Hebr. xi, 6). Crediti
Abraham Deo, et reputatus est ei ad ju-
Fides igitur salvat, fides justificat, fides e
et exterius hominem sanat (1019).

XLI. *Interrogatus autem a Phariseis qua-
regnum Dei, respondit eis, et dixit: N
regnum Dei cum observatione. Neque dice-
D hic, aut ecce illic.* Ea enim cum observa-
niunt nobis, quorum adventus sic determin-
nobis, ut ea prævidere, cavere et observa-
mus. Illam autem diem et horam nemo
ad judicium venturus est Dominus; subito
niet, et simul omnia occupabit, et uno
hic, et illic, et ubique erit (1020). *Ecce enim*

(1018) A. de ver. et fals. pœnit. c. 1.
opera August. rel. de pœn. d. 1: « Quem
nitet, et omnino pœniteat, et dolorem lacrym
dat, repræsentet vitam suam Deo per sacer-
præveniat judicium Dei per confessionem. P
enim Dominus mundatis, ut ostenderent ora-
dotibus, » etc.

(1019) Hactenus homil.

(1020) Beda ad h. l. « Quia quando veniat

ei intra vos est. Ne queratis igitur illud, quia annibus incognitum est. Sufficiat hoc vobis, quod ignum Dei intra vos est, quod inter vos regnat, habitat Deus, et Dominus vester. *Et ait ad discipulos suos: Venient dies, quando desideretis videre diem Filii hominis, et non videbitis.* In personam apostolorum eis loquitur, qui in tempore Antichristi futuri sunt; quibus tanta calamitas superueniet, ut mori desiderent, et diem ultimum expectent. Qui unus dies, vocatur Filius hominis. De quo scriptum est: « Quia melior est dies una in atriis super nullia (Psal. LXXXIII, 11). » Erit enim ne tribulatio talis, qualis non fuit ab initio sæculi que nunc, neque fiet. Desiderabunt igitur sancti dēre hunc diem; sed non videbunt eum, donec eo tempore reveletur. *Et dicent vobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite irā, neque sectemini.* Si, inquit, xerint vobis, ecce Christus adest, in illo, vel in loco est, ne credatis eis. Quare? Vis audire? *Nam sicut fulgur coruscans de sub cælo, in terra, quæ sub cælo sunt, fulget; ita erit Filius hominis in die sua.* Sicut, inquit, fulgor solis non in una parte, sed per omnia quæ sub cælo sunt, videtur et fulget, ita et Filius hominis in die sua; non hic, vel illic, sed simul ubique apparebit.

XLII. [CAP. XVIII.] *Dicebat autem et parabolam illis; quoniam oportet semper orare, et nunquam deficere.* Semper enim orat, qui in honore perseverat. orat enim non solum lingua, sed et cor, et cogitatione, sensus, manus, oculi, et omnia bona opera (1021). Hæc enim si orare cessaverint, omnis vigiliæ oratio inutilis est. Dicebat igitur: *Judex quibus erat in civitate, qui Deum non timebat, et hominem non reverebatur: vidua autem erat in civitate illa, et veniebat ad eum dicens: Vindica me de adversario meo, et volebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se. Et si Deum non timeo, et hominem revereor, tamen, quia molesta est mihi hæc vidua; vindicabo illum.* Hæc est igitur causa are semper orare debeamus et nunquam deficere. Orasti semel, et non es exauditus: ora iterum atque iterum; imo tandiu ora, si tamen bene, et assidue, donec oratio tua exaudiat. In multis enim in hac vita, in multis post hanc vitam exauditur oratio nostra. Hæc autem similitudo inter contraria

est, id est, inter justum et injustum (1022). Si enim iudex iniquus et injustus, multis viduæ precibus fatigatus, tandem de adversario suo eam vindicavit, multo magis Deus, qui justissimus est, sanctorum suorum preces exaudiet et de illorum inimicis vindictam faciet. Et hoc est quod sequitur: *Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium a se, die ac nocte, et patientiam habebit in illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum.* Nam etsi aliquando in hac vita hæc vindicta non fiat, cito tamen fit, quia cito hæc vita transit. Sed quidem quid iudex iniquitatis, qui Deum et hominem non timet, mulieris accusationem se timere ostendit? Quodam enim modo timebat, et non timebat. Timebat enim Deum per tormenta; sed non timebat per amorem. De hoc enim timore scriptum est: « Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi (Psal. LXXXIII, 10). » Hunc igitur timorem iudex iniquus non habebat: futura tantum tormenta timebat. Sequitur: *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* De uno, inquit, iudice iniquitatis locutus sum; multo tamen plures sunt iniquitatis, quam fidei et justitiæ sectatores, et intantum plures, ut ad illorum comparationem quasi non esse videantur (1023). « Quia enim abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum (Math. XXIV, 11). » Sed hæc ad Christi adventum principaliter referuntur, quando regnante Antichristo, nisi breviati fuissent dies illi, non esse salva omnis caro.

XLIII. *Dixit autem ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justis et aspernabantur cæteros, parabolam istam.* Nunquam arrogantia placuit Deo; nunquam superbia justificata est. Unde et de his qui omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, alibi Dominus ait: « Amen dico vobis, receperunt mercedem suam (Math. VI, 2). » Tales erant et isti quibus hæc verba Dominus loquebatur, qui se coram hominibus justificantes, cæteros quasi peccatores abjiciebant et aspernabantur. Dominus autem, qui non venit vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam, neminem repellebat, sed cum publicanis et peccatoribus manducabat. *Duo, inquit, homines ascenderunt in templum, ut orarent, unus Phari-*

angelis, neque ab hominibus potest observari; aut tempus Dominicæ Incarnationis certissimis prophetarum vaticiniis præfixum, et angelorum est anifestatum præconiis. »

(1021) Bedæ ad h. l.: « Aut ergo dicendum est, non semper orare et non deficere, qui canonicis ritibus quotidie juxta ritum ecclesiasticæ traditionis, psalmodiis precibusque consuetis Dominum adorare et rogare non desistit; ... aut certe omnia, quæ justus secundum Deum gerit, et dicit, orationem esse reputanda. » Vid. S. Augustini epistolam 150, ad Probam, cap. 9, n. 18; et rim. 145.

(1022) S. Augustini lib. II, qq. Evang. cap. 45 (cujus verba exscribit hic Bedæ): « Quoniam parabolam Dominus aut secundum similitudinem aliquam po-

nit, ... aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat... Hic ergo iniquus iudex non ex similitudine, sed ex dissimilitudine adhibitus est, ut ostenderet Dominus quanto certiores esse debeant qui Deum perseveranter rogant fontem justitiæ, atque misericordiæ, vel si quid excellentius dici aut audiri potest; cum apud iniquissimum iudicem, usque ad effectum implendi desiderii, valuerit perseverantia deprecantis. »

(1023) S. Augustinus de unit. Eccl., cap. 15. *Filius hominis*, etc.: « Quod nos intelligimus dictum, vel propter ipsam fidei perfectionem, quæ ita difficilis est in hominibus, ut ipsius quoque admirabilibus sanctis, sicut in ipso Moyse, inveniatur, aliquid ubi trepidaverint, vel trepidare potuerint; vel propter illam iniquorum abundantiam et peccitatem bonorum. »

anta mutabilitas est, ut nunquam in eodem statu permaneat. Merito ergo hæc mundum significat, qui semper totus in motu est. Hanc autem mutabilitatem quia secundum humanitatem Salvator noster suscepit, recte dicitur perambulasse Jericho. Et ecce vir, nomine Zachæus, qui digne satis *justificandus* (1032) interpretatur, quoniam a Deo vocatus et justificatus est. Hic autem erat non solum publicanus, verum et publicanorum princeps. Erat nuper et dives, quem difficile est intrare in regnum celorum. Difficile utique, et apud homines impossibile. Sed quæ impossibilia sunt apud homines, possibile sunt apud Deum. Et quamvis talis esset, *uærebat tamen videre Jesum*. Quærebat quidem, *sed videre non poterat*. Sed cur non poterat? *Præ turba, et quia statura pusillus erat*. Hæc enim duobus alde impediunt hominem, ne videre valeat Jesum. Mala turba, quæ a tali, tantoque bono hominem turbat. Turba ista vitiorum est; qua qui circumlatus fuerit, Christum videre non potest (1033). Staturæ vero pusillus est, qui ad scientiæ statum et perfectionem nondum pervenit (1034). Inde Apostolus nos admonet dicens: «*Nocte pueri effici sensibus, sed malitia parvulorum stote* (I Cor. xiv, 20). » Et iterum: «*Tanquam arbutulis in Christo lac vobis potum dedi non esam*. Nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis (I Cor. iii, 1). » Qui igitur vult videre Jesum, exeat de turba, argat vitia et peccata, vitet malorum consortia; rigat et extendat se, crescat in fide et scientia, et efficiat in omni bonitate. Hoc enim significavit Zachæus, quando *præcurrens ascendit in arborem sycomorum*. In arborem quidem ascendit, quatenus deo videret quem ipse videre non poterat. Hæc arbor, fides est, ad quam multi venientes et in eam ascendentes, quamvis adhuc statura parvuli fuissent, nondum in scientia multum crevisset, inde tamen Jesum videre et cognoscere meruerunt. Unde et hic dicitur: *quia inde erat transiturus* (1035). Sic enim via, et juxta hanc fidei arborem transit Christus. Unde videtur, et videt: inde cognoscitur et agnoscit. Eos enim Dominus respicere, et ad se seare dignatur, qui in hanc arborem ascendunt, *quorum fructus sanguineus est, per quem martyres glorificantur, qui fidei arbori adherentes, propter fidei constantiam, proprio sanguine cruentati sunt*. Unde igitur Dominus transiens, *suspiciens vidit Zachæum, et dixit ad eum: Zachæe, festinans de-*

scende; quia hodie in domo tua oportet me manere. Hodie, inquit, me quærere cœpisti, ad fidem venisti, in arborem ascendisti, hodie in domo tua oportet me manere. Verum est igitur, quod per prophetam dicitur: «*Quia peccator quacunq[ue] hora conversus fuerit, et ingemuerit, vita vivet, et non morietur* (Ezech. xxxiii, 12, 15). » Quod enim in Zachæo factum est, quotidie in aliis peccatoribus fieri non dubium est, si tamen ex corde convertantur, Christum quærant et fidem teneant. Sequitur: *et festinans descendit, et excepit illum gaudens*. Jam enim igne fidei interius ardebat, qui sic exterius obedientiam et obsequium exhibebat. Multum jam fide creverat, etsi statura pusillus erat. *Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem divertisset*. Omnes enim sciebant esse peccatorem Zachæum, utpote publicanorum principem. Sed iste peccator multo melior erat quam illi qui murmurabant, et se justos esse fingebant. Hoc autem sequentia manifestant, dum dicitur: *Stans autem Zachæus dixit ad Jesum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, et si quid aliquid defraudavi, reddo quadruplum*. Hac enim una voce omnes illico a murmuratione cessaverunt, tam subitam publicani pœnitentiam et conversionem admirantes: et fortasse nemo ibi erat, qui hanc tantam professionem, etiam coactus, facere voluisset. Dives enim erat valde, quem ipse evangelista divitem fuisse testatur; et tamen omnium bonorum suorum medietatem se pauperibus dare promittit, et in quadruplum reddere, si quid aliquid defraudavit. Vide ergo a quanta perfectione cœpit, qui tunc primum Christum Dominum viderat et prædicantem audierat. Verum est utique quia homines vident in facie, Deus autem corda intuetur. Qualem Dominus hunc, et quam justum post modicum futurum videbat, quem tam peccatorem homines judicabant: *Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, quod ipse filius sit Abraham*. Hodie, inquit, domui huic salus facta est, et omni ægritudine, omni morbo, omni vitiorum contagione fugata, sanata est, et tota interius, et exterius sanctificata est. *Eo quod ipse, qui hujus domus habitator est, jam non publicanus sit, sed filius Abraham*. Abraham namque filii sunt, quicumque Abraham imitantur, et Abraham opera faciunt. Et Abraham quidem angelos, Zachæus vero angelorum Dominum hospitio suscepit. *Venit enim Filius hominis quærere, et saluum facere, quod perierat*. Non

in luna dicitur... quia sicut luna mensuris completionibus deficit; ita hic mundus ad completionem temporum currens, quotidianis defectibus cadit: » hæc repetit in ps. lxxxvi.

(1032) Ex Hebr. purus, justus. Beda, ad h. l. Zachæus, qui interpretatur justificatus.

(1035) Beda ad h. l.: «*Intrantem Jericho Salvatorum videre quærebat; sed præ turba non poterat, etiam... in solita vitiorum consuetudo, ne ad votum perveniret, obsisterat.* »

(1034) Ambrosius l. viii, in Luc. n. 87: «*Quid sibi vult, quod nullius alicuius staturam Scriptura nisi hujus expressit? Vide ne forte malitia pusillus, aut adhuc pusillus fide.* »

(1035) Ambrosius l. all. n. 89: «*Ille parte erat transiturus Dominus, vel ubi sycomoris, vel ubi crediturus... Vidit itaque Zachæum sursum: jam enim sublimitate fidei inter fructus novorum operum, velut secundæ altitudine arboris eminebat.* »

enim venit vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam (1056). Quia non indigent, qui sani sunt, medico, sed male habentes (1057).

XLV. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti. Vocatis autem decem servis suis, dedit illis decem mnas.* Homo iste nobilis, ipse est, qui loquitur, Salvator noster: qui non solum secundum divinitatem, qua angelorum et hominum creator, et Dominus est, verum etiam secundum humanitatem, ex nobili genere ortus est. De tribu namque Juda, et de progenie David natus est Dominus, quæ inter alias tribus nobilior regnum tenuit, et principatum. Hic autem abiit in regionem longinquam, quando cælos ascendens ad Patrem rediit (1038). Unde ipse ait: « Exivi a Patre et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem (Joan. xvi, 28). » Ille autem regio longinquæ est, quia cum multo labore ibi pervenitur. « Per multas enim tribulationes, ait Dominus, **202** oportet nos intrare in regnum cælorum (Act. xiv, 21). » Ab hac autem unusquisque tanto longius est quanto inter cæteros iniquior est. Ad hanc igitur Dominus rediit, accipere sibi regnum, et reverti. Tunc enim sibi Dominus regnum accepit, quando ejus humanitas super cælos exaltata est, et sic a Patre dictum est: « Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. cix, 1, 2). » Restat igitur ut revertatur, et ad judicium rediens cum servis suis rationem ponat. Prius enim, quam illic ascenderet, vocatis servis suis, dedit illis decem mnas, quæ alius evangelista *talenta* vocat (Matth. xxv, 15). Decem sunt servi: decem et sunt talenta. Noli dicere, pauci sunt. Considera prius quid decem significant. Hoc enim numero nullus alius major est, quia omnes numeri in hoc numero continentur (1059). Decem igitur aliquando multos, aliquando significant omnes. Vocavit igitur decem, id est, omnes servos suos, et dedit illis decem mnas, id est, omnia talenta sua. Quod alibi dicitur: « Et dedit illis bona sua (Matth. xxv, 15). » *Et ait ad illos: Negotiamini, dum venio.* Bonus negotiator beatus Paulus, qui omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificeret. Quotidie namque in Ecclesia nundinæ sunt. Quotidie Dei thesaurus in Ecclesia venditur. Thesaurus enim desiderabilis requiescit in ore sapientis. Dei autem negotiatores omnes sunt servi, et nihil aliud nisi servos emunt.

(1056) Vid. S. Fulgentium in hanc sententiam lib. 1, ad Trasim.

(1057) Hactenus homil.

(1058) S. Ambros. lib. v, de Fid. cap. 6: « Divine itaque illam parabolam induxit divitis, qui in regionem longinquam profectus est accipere regnum et reverti; se ipsum secundum substantiam divinitatis incorporationisque describens. Ipse enim dives secundum plenitudinem divinitatis, qui pro nobis pauper factus est, cum dives esset, peregre profectus secundum corporis susceptionem; quia vias hominis, tanquam iter ingressus alienum, in hunc mundum venit, ut regnum sibi pararet ex nobis. Venit ergo Filius hominis accipere regnum et reverti. »

A Nihil enim aliud de mundi divitiis eorum, Dominus concupiscit. Uos eos ejecit, qui male negotiantes habent et emebant. Hoc autem de Nunc de civibus audiamus. *Cives illum, et miserunt legationem per nos. Nolumus hunc regnare super nos, qui super se omnium Dominus. Jesum Christum regnare nolumus, habemus regem, nisi Cæsarem.* Hanc pravam legationem post eum quo ab eis recessit, in hac mala rant. Quæ voluntas, quia Christus audit, quasi quedam legatio in eis sonat. *Et factum est, ut rediret.* **B** *Et jussit vocari servos, quibus dedit quantum quisque negotiatum erat in judicio, quando et bonum ostendimus ante tribunal Christi pro se rationem reddat. Venit autem Domine, mna tua decem mnas accipere. Unum talentum decem acquisivi gratia nobis a Deo concessa crescit: aut multos peccatores ad convertit (1040). Et ait illi: Ego in modico fuisti fidelis, eris potestatem decem civitates. Et hoc quidem manifestius posuit, dicens: « Constitutum, intra in gaudium domini (Matth. 21). » Itemque: « Beatus ille servus venerit Dominus, invenerit viginti vobis, super omnia bona quæ dedit tibi cum (Matth. xxiv, 46). » Hoc est civitates potestatem ei dare (10 omnia quæ possidet, eum continentia, per decem omnes significat quidem, quæ dominus possidet, utitur; quia omnia ei obediunt, omnia faciunt. Tanta enim ibi unusquisque quasi major venerit Domine, mna tua fecit quinque in talento sibi credito bene operantur, quantum ille, de quo mo- **D** lucratus est. Nam etsi bene operantur æqualiter tamen omnes laborant. « Ego, inquit, plus omnibus tal-*

Vid. et Aug. lib. 11, qq. Evang. c. 1059) Vid. superius dicta ad 1059)

(1040) S. Gregorius lib. 11, epistolæ que est pondus sacerdotii. Prius dicitur necesse ut cæteris ad exitum deinde servandum, ut mentem per non elevet... intentissimo timore recessurus ad percipiendum regnum talenta servis distribuens, dicat: *venio...* Quod profecto negotium minus, si vivo et loquendo per lucratur.

(1041) Vid. S. Ambr. lib. viii,

o, sed gratia Dei mecum (I Cor. xv, 40). » Quare in talento, et in gratia sibi data se plus ceteris laborasse ostendit. *Et huic ait : Et tu esto super inque civitates.* Sicut enim nec in labore, ita neque mercede æquales sunt. Qui enim plus laborat, us mercedis accipiet. « Stella enim, ut Apostolus L, differt a stella in claritate. Sic erit et resurrectio ortuorum (I Cor. xv, 41). » Quamvis igitur omnes ali erunt, non tamen omnes æquales erunt. Quod idem in eo significatur, quod alii supra decem, ii supra quinque civitates constitui dicuntur. *Et alter venit dicens : Domine, ecce mna tua, quam tui repositam in sudario. Timui enim te, quia timo austerus es; tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti.* In sudario namque talentum ponit, qui gratiam sibi datam in hac carne laboris, et fatigationibus traditam torpescere sinit (1042). entitur autem iste malus servus, dum eum auerunt **203** vocat, de cuius dulcedine Psalmista quitur dicens : « Dulcis, et rectus Dominus, propter hoc legem statuit delinquentibus in via (Psalm. xlv, 8). » Talis igitur excusatio quam vana, et utilis sit, ipse Dominus ostendit dicens : *De ore tuo te judico, serve nequam. Sciebas, ut ipse fingis, quod ego austerus homo sum, tollens quod non posuisti, et metens quod non seminavi, et cur non dedi pecuniam meam ad mensam, et ego veniens utique in usuris exegissem illam? »* Ac si dicat : Non fuit inveniens ut meam pecuniam ad mensam nummulariorum committere timeres, cum me tam formidabilem et potentem esse cognoveras, ut non solum ea, verum etiam aliena ubique mihi vindicare soleam. Qua in re nullam te habere excusationem manifestum est. Hæc autem pecunia, verba vitæ ternæ sunt : mensa Ecclesia, nummularii auditores, quibus omnis ista pecunia nuntiatur, et creditur. Hanc autem cum usura Dominus recipit, quia ultos fideles cum fructu boni operis per eam accipiunt. Nusquam autem est, ubi Dominus non seminauerit : nusquam est, ubi suæ gratiæ sementem non sparserit ; quia propter hoc quod in omnem terram exiit sonus apostolorum, omnibus hominis rationem, et intellectum, memoriam, et ingenium largitus est. Constat igitur, hunc servum nequam adversus eum esse mentitum. De quo ipse thinferens ait : *Auferite ab illo mnam, et date ei, ut decem mnas habeat.* Per quæ intelligere possumus, quod bonos eam beatitudinem possidere, quam simul cum eis et mali posselissent, si in bonitate restitissent. *Et dixerunt illi : Domine, habes decem*

mnas. Decem utique jam habebat, quibus una superaddita undecim fiunt. Quid est igitur, quod non undecim, sed decem tantum habere dicitur, nisi hoc quod superius diximus, quia idem significant decem quod omnes? Secundum quam significationem, magis fuit decem dixisse quam undecim. Undecim enim non significat nisi undecim ; decem vero significat omnes. Sequitur : *Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur : ab eo autem qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo* (1043). Omnis enim, qui fidem habet, et dignam fidei operationem, sicut iste qui sic talenta multiplicavit, dabitur ei æternæ beatitudinis retributio. *Ab eo vero, qui hoc non habet, etiam hoc, quod in opinione hominum habet, id est, hoc, quod videtur habere, »* ut alius evangelista scribit, « auferetur ab eo (Matth. xxv, 29). » *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, et interficite ante me.* Miseri Judæi, adversum quos ista dicuntur ! De quibus supra dixerat : *Cives enim ejus oderant illum.* Isti enim tunc interficientur, quando dicetur eis : « Ite, maledicti, in ignem æternum, quod paratum est diabolo, et angelis ejus (Matth. xxv, 41). » Tunc et boni audient : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi (ibid., 34). »

XLVI. *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens : Quia si cognovisses et tu.* Suscitato namque Lazaro, veniens Dominus Jerusalem sedens super pullum asinæ, cum jam appropinquaret ad descensum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare eum voce magna, dicentes : *Benedictus qui venit in nomine Domini. Et quidam Pharisæorum de turba dixerunt ad illum : Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait : Dico vobis quia si isti tacuerint, lapides clamabunt.* Lapidem enim, gentiles dicuntur (1044), qui duri, steriles, et infructuosi erant, et ligna et lapides adorabant. Isti autem modo clamant, et Christi virtutes laudare non cessant. Ut igitur appropinquavit, videns impiam civitatem in suam necem conspirantem, non de sua morte, quam illa machinabatur, sed de illius ruina et perditione flevit : *Quia si cognovisses et tu.* Sicut, inquit, ego fleo, qui omnia video, et futura cuncta cognosco, sic et tu feres, si nunc ventura videres. Nobis, fratres, nobis istæ lacrymæ fuerunt, ut magistrum imitemur, et ab hoc tanto præceptore nostro discamus quid in nostrorum inimicorum morte et ruina agere debeamus. Unde et ipse ait :

(1042) Beda ad h. l. « Servus, qui negotiari jussus, acceptam Domini pecuniam in sudario reposuit, ostendit eos qui ad prædicandum idonei, prædicationis officium, jubente Domino, per Ecclesiam, vel saltem accipere, vel suscipere digne gerere detrectant. Pecuniam quippe in sudario ligare, est percepta pecunia sub otio lenti torporis abscondere : » quæ potest verba S. Gregorii sunt part. i Reg. past. c. 9. (1043) Vid. S. Bern. serm. 72, in Cantic. (1044) Titus Bostr. pag. 726, tom. II Auct. Duc.

« Et quinam sunt lapides illi? Illi utique qui quondam lapides adorabant, gentes nimirum deceptæ, et diaboli fraude in errorem adductæ. » Memorat hanc interpretationem Hieron. ad cap. II Habac. scribitque de ea : « Licet plerique sic intelligendum putent ; si Judæi tacuerint, multitudo gentium confitebitur ; tamen, hæc est expressio et verior intelligentia ; etiamsi homines tacerent, et signorum meorum multitudinem lingua invidens non loquatur ; tamen lapides ipsi, et fundamenta murorum, et pa-

universo orbi. Quibusdam interrogantibus Jesum, quando veniet regnum Dei, et quod signum adventus eius? (Matth. xxiv, 3), respondit quod prius surset gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et terræmotus magni erunt per loca, et pestilentia, et fames, terroresque de caelo, et signa magna erunt. Inde et Apostolus quibusdam in ipsam timentibus, et scire cupientibus ait: « Rogamus vos per adventum Domini nostri Jesu Christi, et nostræ congregationis in idipsum, ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per os missam, quasi instet dies Domini, quia, nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo eccati, filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei seseat, ostendens se tantam sit Deus (II Thess. ii, 1, 2, 3, 4, etc.) » Hæc igitur erunt prima signa adventus Christi. Deinde sequentur et illa, de quibus modo dixit: *Erunt signa in sole, et luna, et stellis*, et cætera. Sicut enim Christi nativitate pax, et exultatio præcessit, tantantibus angelis: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii, 14). » Et ecce annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, nisi est Christus Dominus, in civitate David (ib. v); ita et hunc perditionis filium lites, contentiones, dissensiones, terræmotus, pestilentia, fames, et alia his similia terroris signa præcedent. Et tunc tandem ipse revelabitur, et malis pejora succedent (1051). « Erit enim tunc tribulatio magna, talis non fuit ab initio sæculi usque nunc, neque et; et nisi Dominus abbreviasset dies illos, non esset salva omnis caro. Sed propter electos breviantur dies illi (Matth. xxiv, 21-25), » ut non tantum vivat, quantum se vivere speravit. Regnabit enim « per tempus, et tempora, et dimidium temporis (Apoc. xii, 14). » — Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et auferet illustratione adventus sui (II Thess. ii, 8). » Sed fortasse dicet quis, ea non esse signa, quæ frequenter evenire solent; quoniam signum dici non solet, nisi novum quod, et inusitatum. Quocirca illa prælia, illos terræmotus, illas pestilentias, et fames, illosque terrores more insolito, multoque tunc violentius fieri credere oportet. Unde non immerito illa tribulatio talis fore dicitur, qualis nulla alia aliquando fuerit; et præter hæc omnia, ad cumulum totius alii « surgent pseudochristi, et pseudoprophetae, et stabunt alia signa, et prodigia multa, ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi (Matth. xxiv, 24). » De sole autem, et luna, et stellarum signis alius evangelista dicit: quia « sol obscura-

bitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent (Marc. xiii, 24). » His autem convenire videntur quædam, quæ in annalibus Judæorum scripta referuntur. In quibus mare super omnes montes quindecim cubitis altius exaltari narratur, stantibus aquis, et in nullam partem fluentibus. Et deinde tantumdem in abyssum demergetur, ut vix ab inspicientibus videri valeat. Postmodum vero revertetur in locum suum. Et tunc fortasse illa confusio sonitus maris, et fluctuum fiet, de qua hic modo Dominus loquitur. Neque enim tanta maris, fluctuumque commotio sine magis confusione, et sonitu fieri poterit. Terra quoque sua signa dabit; quia et terræmotus tam magni fient, ut pene omnia manufacta ruant, omnesque lapides, etiam parvi, coruscidentur. Et feræ de montibus descendentes inter homines manebunt, nullique nocebunt. Ipsi quoque homines, quasi amentes, et præ timore arescentes, huc et illuc discurrentes tabescent. Et his quidem Evangelii verba convenire videntur, quibus Dominus ait: *Arescentibus hominibus præ timore, et expectatione, quæ supervenient universo orbi*. Horum autem signorum, et aliorum, quæ hic non dicuntur, unum quodque uno die, et non amplius fieri narratur. Nos autem quidem auctoritatem non damus, quæ ideo quidem scripsimus, quia Evangelii verbis convenire videbantur. Sequitur: *Nam virtutes cælorum movebuntur*. Virtutes cælorum, angelorum exercitus intelligimus (1052), quæ ad judicium venientem Salvatorem nostrum comitabuntur. Unde et subditur: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube, cum potestate magna et majestate*. Sic enim descendet Dominus, quemadmodum ascendit, sicut scriptum est: « Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Ille Jesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum (Act. i, 11). » Quis autem dicere, vel cogitare valeat, quæ tunc lætitia bonis, et quæ tunc erit tristitia malis? *His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra, quoniam appropinquavit redemptio vestra*. Audistis, inquit, certissima signa futuri judicii. Quæ postquam fieri incipient, respicite, et mentis oculos aperite, credite, et dubitare nolite, levate capita vestra, et a terrenis ad cælestia erigite mentem vestram, quoniam **206** appropinquavit redemptio vestra. Quamvis enim diem illam nemo sciat, proxima tamen esse dubitari non poterit, postquam hæc tanta et talia signa fieri incipient. Cujus rei gratia hanc valde competentem similitudinem subdidit, dicens: *Videte ficumneam, et omnes arbores, cum producant jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita et vos, cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei*. Sicut enim fructus, et folia noviter fu-

id. Præfat. Fusæ de hoc argumento Hieronymus lib. i cap. xxi Matth.

(1051) De his signis S. Augustinus lib. xx, De civ. d. p. 5 et cap. 24. S. Gregorius hom. 1 in Evasg.

et lib. xiv Moral., cap. 12, hom. 9, in Ezech., etc.

(1052) S. Hieron. ad cap. xxiv Matth.: « Virtutes cælorum, angelorum multitudinem intelligimus. »

arboribus pascentia æstatis adventum denuntiant, ita et signa superius dicta, statim ut apparuerint, regnum Dei prope esse certissime nuntiabunt (1053). Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fient. Nisi igitur hæc signa prius apparuerint, hominum generatio finire, et dies ultima venire non poterit. Cælum et terra transibunt; verba autem mea non transibunt. Transibunt utique cælum et terra, quia in melius commutabuntur. Verba autem Christi non transibunt, sed in suæ veritatis stabilitate semper manebunt. Transibunt enim, si id, quod affirmant, non fieri posset, et id, quod fieri negant, fieri contigisset.

XLVIII. Erat autem illud docens in templo; noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur Oliveti. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum. Omnis, inquit, populus manicabat in templo ad eum, id est, summo mane conveniens in templo expectabat audire eum. A mane enim manicare dicitur (1054). Quæ vero sequuntur de Christi passione, quia in Matthæo exposita sunt, hic exponere non est necesse, propter pauca duntaxat, quæ Matthæus prætermisit. Mittit Dominus Petrum; et Joannem parare Pascha. Quibus introeuntibus in civitatem, occurrit homo amphoram aquæ portans, quem ipsi sequuntur in domum, in quam intrat. Et ostendit eis paterfamilias cœnaculum magnum stratum. Isti enim duo Christi discipuli, duo testamenta sunt, quæ dum divina inspiratione mittuntur ad civitatem pectoris nostri, Pascha ibi parant; quia quid agnus ille secundum legem immolatus significet, et qualiter Pascha nostrum immolatus sit Christus, nos docent, et intelligere faciunt. Quibus interior homo noster occurrit, qui, quoniam baptizatus est, amphoram aquæ non immerito portare dicitur (1055). Nemo enim non baptizatus hanc amphoram portat. Hunc igitur sequuntur usque in domum, usque in cordis interioris secretarium; ibique inveniunt patremfamilias, id est, intellectum, a quo interior nostra familia regitur, et gubernatur. Et ipse ostendit eis cœnaculum magnum stratum, per quod fidem intelligimus (1056) aliis virtutibus ornatam. Ibi enim hæc cœna paratur, quia per fidem revelatur. Unde recte dicitur: *Nisi credideritis, non*

(1053) Hieron. l. all. : « Sub exemplo arboris docuit consummationis adventum. Quomodo, inquit, quando teneres fuerint in arbore ficus cauliculi, et gemma erumpit in florem, cortexque in folia parturit, intelligitis æstatis adventum, et favonii ac veris introitum; ita cum hæc omnia quæ scripta sunt videritis, putate jam alesse consummationem mundi, sed quasi præmia, et præcursores quosdam venire, ut ostendant quod prope sit, et in januis. » Vid. Victor. Antiochen. ad cap. xiii Marc. et S. Augustini qq. Evang. lib. i, c. 59.

(1054) De hoc verbo S. Augustini qu. 46, in Judic. « *Manicabis* autem Latinum verbum esse mihi non occurrit. » Usus eo est vetus interpres Juvenalis; et media ætate multi, ad Chrysol. ser. 82. Explicatur eo modo quo ab A., a Glossis Græcis, Ugitione, etc.

(1055) S. Ambros. lib. x in Luc. ad h. l. n. 48 : « Nam de aqua quid loquar?... O aqua, quæ sacra-

intelligitis. Hoc enim cœnaculum inveni-
bent. [CAP. XXII.] *Et cum facta esset
dicit, et duodecim cum eo. Et ait illi
desideravi hoc pascha manducare vo-
quam patiar.* Multum, inquit, hoc pascha
manducare desideravi, ut vetera com-
nova transirem. *Dico enim vobis, quod
manducabo illud, donec impleatur in
est, donec in Ecclesia spiritualiter
agatur. Vos estis, qui permansistis in
tionibus meis, et ego dispono vobis,
mihî Pater meus, regnum, ut edatis e-
mensam meam in regno meo, et sedetis
duodecim, judicantes duodecim tribu-
inquit, ego vobis Ecclesiæ regnum tra-*

B sicut et Pater meus mihi illud dispo-
vice illud regatis, et super mensam
panem vivum, qui de cœlo descendet in
calicem novi testamenti. Hoc autem e-
mensa intelligi potest (1057), in qua
summi boni contemplatione redierunt.
Psalmista : « Ego, inquit, cum justis
conspectu tuo, satiabor, dum manifestata
tua (Psal. xvi, 15). » Ait autem Dominus
mon, ecce Satanas expetivit, ut eribat
triticum. Sicut enim olim beatus Jo-
stolos **207** ex Dei permissione in
fortasse zizanizæ, et corruptionis in
Et dixit eis : *Quando misi vos sine sacco
et calceamentis, nunquid aliquid defuit
dixerunt : Nihil.* Nihil enim eis deesse
Dominus ipse regebat. Unde Psalmista
regit me, et nihil mihi deerit (Psal. lxxvii, 1).
Misericordia enim eos Dominus non per-
infirmos sanare, dicens eis : « Ite,
languores, omnesque infirmitates (Matth. x, 8).
neque sacco indigebant, neque pedibus
ceamentis. Nondum enim calceati erant
tione Evangelii pacis. *Dixit ergo eis
habet sacculum, tollat similiter et
inquit, et sacculum, et peram vos
non ad colligendum, sed ad tribuendum
alienam in eis coacervetis, sed ut indu-
aliis detis. Hæc enim duo, præter hoc*

D mentum Christi esse meruisti, quæ
nec lavaris! Tu incipis prima, tu com-
mysteria. A te principium, in te finis
facis, ut finem nesciamus, etc. Beatus
autem paraturus pascha discipulis
ram aquæ portans occurrit, ut ostendat
paschæ mysterium pro ablutione per
totius esse celebrandum. Aqua quæ
gratiæ. »

(1056) Beda : « Cœnaculum magnum
lis est, quæ de angustiis litteræ egressa
loco recipit Salvatorein. »

(1057) Ita intellexit hæc verba S. Augu-
n. 49. Et Beda scribit : « Mensa hæc
nibus sanctis ad fruendum, cœlestis est.
Vid. S. Aug. lib. i, qq. Ev. c. 43; S. Hieron.
Hedibiam. »

(1058) Lucæ ix, 1 : Dedit illis pedes
languores curarent, etc.

diam, et largitatem indicant, utrumque etiam A
nificant testamentum (1059). Ex his enim, quasi
sacculo, et pera cunctis divitiis plenis, trahebant
ostoli, unde mentes famelicæ, et sitientes refice-
nt. Securi sint igitur apostoli, et nihil timeant,
ia nihil deerit eis portantibus sacculum et
peram, quibus nec prius aliquid defuit sine sacculo
pera. *Et qui non habet, vendat tunicam suam, et
at gladium.* Qui, inquit, non habet gladium spi-
ritus. 710d est verbum Dei, vendat tunicam suam,
sciat eum, ut omnibus exutus, nudus nudam
terram sequatur. His igitur verbis aperte monstra-
tur, quod illi soli prædicare, et gladium spiritus
re debent, qui simul cum apostolis dicere pos-
sunt : « Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus
(*Matth. xix, 27*). » Qui enim nihil possidet, me-
o nudus, et absque tunica dicitur. *Dico enim
vobis, quoniam adhuc, quod scriptum est, oportet
impleri in me : Et cum iniquis deputatus est : Etenim
quæ sunt de me, finem habent.* Adhuc, inquit,
rum, quod restat, oportet impleri in me. Pene
in jam fluita sunt, quæ de me secundum carnem
ipta sunt. Sed adhuc illud restat, ut cum iniquis
deputantes, Judæi crucifigant. Et tunc tandem
quidem a prædicatione cessabo : vos autem,
nibus venditis, emite gladium, accingimini, et
prædicandum vos præparate. *At illi dixerunt :
mine, ecce gladii duo hic. At ille dixit eis : Satis
sufficiunt enim duorum testamentorum gladii
totius prædicationis opus peragendum. Vide,
um bene omnia convenient, quamvis, quid verba
mini significarent apostoli non intelligebant. Et
aruit illi angelus de cælo confortans eum. Et factus
in agonia et prolixius orabat. Et factus est
or ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in ter-
ra.* Hæc enim pugna Salvatoris nostri, martyrum
ones (1060), et certamina significabat. Ille sulcer
guineus, eorum sanguinem de toto ejus corpore,
ad est Ecclesia, ubique fundendum manifestabat.
ibat autem prolixius, quatenus nobis ostenderet
d in tali pugna agere debeamus, ut angelorum
isolationem recipere mereamur. Cætera, quæ sem-
tuntur, in Matthæo exposita sunt.

1059) Vide S. Ambrosium, n. 54, 55.

1060) Beda : « Nemo sudorem hunc infirmitati D
utel... Sed potius intelligat per irrigatam sacræ-
e ejus sanguine terram, non sibi, qui noverat, sed
eis aperte declaratum, quod effectum jam suæ
cis obtineret, ut fidem videlicet discipulorum,
um terrena adhuc fragilitas arguebat, suo san-
ne purgaret. »

1061) Cum evangelista unum tantum nomine
vellet, Cleopham, longa est de nomine alterius
roversaria. S. Ambrosius l. x in Luc., n. 175,
ibens, Christum undecim se demonstrasse, sicut
Ammaoni et Cleophæ seorsum jam vespere den-
straverat, visus est nomen fecisse illi Ammaonis.
avius vero ad hæres. 21 Epiph. depravatum hunc
um putat, et sultractum aliquid amanuensis
pa, nec discipulo illud nomen fecisse Ambro-
ni, sed castellum Ammaonem id. Emmauentem
nississet. Contra Petavium dissentiit Le Nourry
mbrosii Scholiastes ad h. l. quod multis aliis in

XLIX. [CAP. XXIV.] *Duo ex discipulis ibant ipsa
die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexa-
ginta ab Jerusalem, nomine Emmaus, et ipsi loque-
bantur adinvicem de his omnibus quæ acciderant.*
Unus autem istorum, ipse, qui hæc scribit, beatus
Lucas fuisse putatur (1061). Mos enim fuit antiquo-
rum, ut in suis scriptis sic de se, quasi de aliis,
loquerentur. Unde et Moyses frequenter dicit : « Lo-
cutus est Dominus ad Moysen dicens (*Exod. vi, 2, 10,
1, etc.*). » Et Matthæus, « Præteriens, inquit,
Jesus vidit hominem sedentem in telonio, Mat-
thæum nomine (*Matth. ix, 9*). » Et multa tasta.
*Et factum est, dum fabularentur, et secum quærerent,
et ipse Jesus appropinquans ibat cum illis.* Bonum
est igitur loqui de Jesu. Bonum est semper in mente
habere, quia nec ipse eorum obliviscitur qui ejus
memores sunt. Sicut et hic, quia isti duo de
eo loquebantur, ipse appropinquans ibat cum eis.
Beati, cum quibus ambulat Jesus. Beati, cum
quibus ambulat salus, et vita, qui, quoniam cum
luce vadunt, errare 208 non possunt. Sequi-
tur : *Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agno-
scerent.* Quia enim dubitabant, quia nondum perfecte
credebant, ideo eum videntes non agnoscebant.
*Et ait ad illos : Qui sunt hi sermones, quos confortatis
ad invicem ambulantes, et estis tristes ? Et respon-
dens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei : Tu solus
peregrinus in Jerusalem, et non cognovisti quæ facta
sunt in illa his diebus ?* Ac si dicat : Tantum scelus no-
viter in Jerusalem perpetratum est, ut præ sua magni-
tudine omnino celari non possit, et quomodo tu solus
ea quæ ibi his diebus facta sunt non cognovisti ?
*Quibus ille dixit : Quæ ? Et dixerunt : De Jesu Na-
zareno, qui fuit vir propheta, potens in opere, et
sermone coram Deo, et omni populo, et quomodo
eum tradiderunt summi sacerdotes et principes nostri
in damnationem mortis, et crucifixerunt eum. Nos
autem sperabamus quod ipse esset redempturus Israel.*
Multum ægrotabant isti, multisque eis necesse
fuerat ut medicus et Salvator eis apparuisset. Quod
enim dicunt, *Nos sperabamus*, se jam a spe quo-
dammodo decidisse ostendunt (1062). *Et nunc super
hæc omnia tertia dies est hodie quod hæc facta*

locis idem dicat Ambrosius ad cap. xvii Luc., in
Apol. 2 David c. 8, tract. in Sym., etc., et quod
idem nomen discipuli habeat Origenes Pref. in Ev.
Jo. Sed apud Origenem quidem in ea præfat. t. II,
pag. 7, ex recens. Huet. edit. Colon. 1685, lego
Simonem non Ammaonem. Atque idem nomen habet
l. II contr. Cels. n. 62. Colloquantibus Simone et
Cleopha de iis quæ illis acciderant, Jesus interven-
niens, etc. Simonem etiam nominat S. Basilus ad
cap. vi Isai., n. 186. Maurini editores et Origenis
et Basilii, ex apocryphis haustum id volunt. Quid-
quid de eo sit, auctoris nostri verum est illud,
Lucam esse qui putent, Gregorium lib. I Moral.,
cap. 1. Theophylactum ad h. l., Nicephorum lib. 1,
c. 34, etc. Et Gregorius quidem n. 3, hoc ipsum esse
inquit de Scriptoribus sacri eloquii, qui impulsu
S. Spiritus agitati, sic de se in illo testimonium,
tanquam de aliis proferunt.

(1062) S. August. serm. 235, n. 2 : « Sperabatis ?
jam non speratis ? Hic est omnis discipulatus vester ?

snut. Hodie igitur, secundum promissionem suam resurrexiisse debuerat. Qui tamen utrum resurrexerit ignoramus. Sed et mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, et non invento corpore ejus, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, et ita invenerunt, ut mulieres dixerunt; ipsum vero non invenerunt. Illis auditis, secretorum omnium cognitor, videns eos et amare, et dubitare, eorum infidelitati respondens, ait : *O stulti, et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt propheta! Nonne hæc oportuit pati Christum, et resurgere a mortuis, et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse et omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturas quæ de ipso erant.* Christi namque passionem et resurrectionem significans Moyses scribit, qualiter Jacob Judam filium suum benedixit, de cujus progenie Dominus natus est, dicens ei : *« Juda, te laudabunt fratres tui : manus tua in cervicibus inimicorum tuorum. Et adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda : ad prædam, filii mi, ascendisti; requiescens accubisti ut leo, et quasi leæna : quis suscitabit eum? »* (Gen. xlix, 8, 9.) Ad prædam enim in crucem Christus ascendit, quia de diaboli potestate morte sua mundum eripuit. Sed quasi leo accubuit; quia nec in ipsa morte fortitudinem amisit. Quis autem suscitavit eum, nisi Deus Pater; et divinitas ipsa, quæ in eo erat (1063)? Similiter autem et David Christi passionem, et resurrectionem significans ait : *« Ego dormivi, et somnum cepi, et resurrexi, quoniam Dominus suscepit me (Psal. iii, 6) (1064). »* Itemque : *« Foderunt manus meas, et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea, et diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem (Psal. xii, 17, 18) (1065). »* Et Isaias : *« Corpus, inquit (1066), suum dedit percussentibus, et genas suas vellentibus. Faciem suam non avertit ab increpantibus, et conspuentibus in eum. (Isa. l, 6) « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Id. liii, 4). » — « Oblatus est, quia ipse voluit, et non aperuit os suum (ib., 7). » — « Propter scelus populi mei percussit eum, et dabit impium pro sepultura, et divitem pro morte sua (ib. 8, 9). » Dum hæc, et similia eis Dominus loqueretur, et prophetarum illis testimonia interpretaretur, appropinquaverunt castello quo ibant, et tunc ipse non solum corporis beatitudine, sed et ipsa facie, quamvis longius ire*

In cruce latro vos vicit... Quid sperabatis? « Quia ipse erat redempturus Israel : » Quod sperabatis et illo crucifixo perdidistis, hæc latro crucifixus agnovit. Vid. etiam serm. 252.

(1065) De J. C. Resurrectione explicat hunc locum S. August. serm. 37, n. 2, et serm. 218, n. 12. Beda Expos. in Genes. ad h. l. Vide etiam S. Hieronymum ad cap. i Mich.

(1064) Ita interpretatus est, et ad J. C. Resurrectionem retulit Origenes ad h. l. tom. II Oper. ex rec. Delarue, pag. 522. Eusebius tom. I Collect.

A noluerit, longius se tamen ire ostendit superius dicitur, quod Samaritani noluere eum, quia facies ejus erat eadem (Luc. ix, 53). » Hoc igitur modo Dominus, quo affectu et qua charitate accipiebant; quatenus et nos discamus eos suscipiamus. Si enim aliter eos suscipimus, piam eis violentiam inferre videtur, et hic dicitur : *Et coegerunt illum, et noscum, quoniam advesperascit, et jam dies. Et intravit cum illis. Et prostratus recumberet cum illis, accepit panem, et fregit, et porrigebat illis.* Sic enim Dominus quando adhuc inter eos conversabatur, oculi eorum, assuetam ejus consuetudinem. B *Et cognoverunt illum : et ipse evanuit.* At illi pariter gaudio et motu dixerunt ad invicem : *Nonne cor nostrum in nobis, dum loqueretur in via, et in multis scripturas? Cur enim non tenuimus? Cur non cognovimus? Cur non credidimus? Ubi enim invenimus? Exurgentes eadem hora in Jerusalem, et invenerunt congregatos illos, qui cum ipsis erant, dicentes, quod summi verum, et apparuit Simoni. Et ipsi narraverunt ei, et quomodo cognoverunt eum in via, et quomodo ibi dormivimus. Considera modo, quanta ibi dormivimus, et illi vicissim sibi sua gaudent.*

C *L. Dum autem hæc loquuntur, stetit Dominus in medio eorum, et dixit eis : Pax vobis.* Loquebatur enim de Jesu, et ea quæ viderant, in communi. Cum statim ipse adfuit, et sua eos præsertim certiores. Semper enim in medio illorum stans, et pie loquuntur de eo, et qui congregati sunt, ejus. Unde ipse ait : *« Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum. »* (Mat. xviii, 20). » Pacem autem eis communi eos habere persuadet, quia sine pace in pace non placere Deo. In eis enim habitat Dominus, et concordiam diligunt (1067). Unde Dominus ait : *« Et factus est, inquit, in pace locus ejus, et non timere. »* (Mat. 2). » Sequitur : *Ego sum, nolite timere.* D *sum. Cognoscite vocem meam. Non timetis, sed corporaliter me videtis. Cogitatis, et conterriti, non ipsum Dominum, quod non videtis, sed spiritum se videre putabant. Et dormivistis, et cogitationes ascendunt in vobis. Nihil est, quod cogitatis : quia non*

Moutfaucou., pag. 20. Didimus, et Irenæus nostri.

(1065) Notissimus hic psalmi locus oblectionis in Hebræo; et omnes de Christo dicitur; ut etiam sequentia loca Isaiæ.

(1066) Isai. l, 6, *Corpus meum dedit percussentibus, et genas meas vellentibus : faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me.*

(1067) Sic ferme loquitur S. Gregorius in Ezech. : *« Ibi inhabitat Deus, ubi vult habitare. »*

noſ, ſed veritatem videtis. Et protinus eis manus veles ostendens, ait : *Videte manus meas, et pedes vros, quia ipse ego sum.* Cognoscite vel vulnerum cicatrices, si me nec in persona, nec in voce cognovistis. *Palpate, et videte, quia spiritus carnis et ossa vobis habet, sicut me videtis habere.* Ideo enim suorum nerum cicatrices Dominus reservavit, ut in eis cipulorum suorum corda sanaret, et in seipso endendo vulnera carnis, sanaret in eis vulnera mentis. Sciebat enim quod apostolus Thomas alimdo dicturus esset : « Nisi videro in manibus vestris fixaram clavorum, et mittam digitum meum in foramen clavorum, et mittam manum meam in latus vestrum, non credam (Joan. xx, 25). » Propter hoc igitur cicatrices delere noluit, quas, si voluisset, delere potuisset (1068). Nemo autem hinc arguendo, nos cum omnibus nostri corporis cicatricibus resurgere arbitretur; quoniam nihil in sancto non resurget corporibus, quod inconueniens, vel ecens videatur (1069). *Adhuc autem illis non creditibus, et mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis aliquid, quod manducetur? At illi obtulerunt cistam piscis assi, et favum mellis.* Hoc igitur offerunt et nos. Semper hæc oblatio inveniatur in vobis; hoc enim cibo delectatur, quia in hoc cibo vestra nostra continetur; in quo Christi passio, et resurrectio, in quo et vitæ nostræ perfecta forma significatur. Quia enim et de illius passione dolemus; iterum de ejus resurrectione gaudemus, utique irimus ei et piscem assum per passionem, et favum illis per resurrectionem (1070). Nam et beatus Petrus piscem assum ei offerebat, cum diceret : « Sustingo corpus meum, et in servitatem redigo, ne solum me, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiam (1 Cor. ix, 27). » Itemque : « Quis infirmatur, et ego non curabo non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non

curabo? » (11 Cor. xi, 29.) Multum enim illo piscis assatur, qui pro omnibus uritur. Omnes enim piscis sumus, quicumque in baptismo natavimus. Offerimus enim Domino et favum mellis; quando ejus amoris dulcedine pleni, simul cum Psalmista dicimus : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum! » (Psal. cxviii, 103.) Hoc enim cibo nobiscum reficitur Jesus, quo et ipse delectatur, et mentes nostræ pinguescunt. Unde et subditur : *Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias, dedit eis.* Christi namque reliquias sumimus, si cum imitatur, et ejus sermones servamus. Ejus namque reliquias sunt hæc Evangelia, quæ ad comedendum, et agendum ipse nobis reliquit. His enim mens nutritur, reficitur anima, pinguescit intellectus. Unde et subditur : *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est, impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysis, et prophetis, et psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut Scripturas intelligerent.* Dedit igitur eis reliquias. Dedit et dentes, quibus eas comedere possent. Has enim comedere nequeunt, quibus sensus divinitus non aperitur. *Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, quod vos quidem, quia usque nunc Scripturas non intelligebatis sic scriptum esse nesciebatis, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis die tertia, et prædicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Vos autem estis testes horum. Vobis prædicantibus, et testantibus ubique hæc omnia firmabuntur. Et ego mittam promissum Patris mei in vos.* De quo propheta : « Erit, inquit, in diebus illis, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt. Vos autem sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto (Joel ii, 28). » Nemo igitur ab Ecclesia recedat, quicumque hæc virtute

1068) Alia ratio offertur a S. Ambrosio ad h. l., x in Luc., n. 170 : « Vulnera suscepta pro nobis inferre maluit; ut Deo Patri prætia nostræ gratias ostenderet. » Sed hanc etiam A. nostri rationem afferunt PP., præsertim August., ut serm. 88, 2 : « Nunquid non poterat Dominus sine cicatricibus resurgere? sed in corde discipulorum vulnera servaverat, propter quæ sananda, cicatrices in corpore servaverat; » et serm. 112, n. 4 : « Dominus qui esset sine ullo vestigio vulneris resurgere, servavit cicatrices, quæ a dubitante tangerentur, et cordis nra sanarentur; » et serm. 116 in hunc Evangelii locum, num. 4 : « De sepulcro autem surrexit, intactis vulneribus, servatis cicatricibus. Hoc enim cipulis suis expedire judicavit, ut cicatrices ejus varentur, unde cordis vulnera sanarentur. » Quæ me verba habet etiam serm. 2, in ps. lxxxviii, 5. « Cicatrices servavit in corpore, ut vulnus durationis, sanaret in corde. » Vid. S. Thom. 3, p. 54, art. 4, ad. 3.

(1069) S. Augustin., serm. 242, num. 2, 3 : « Querunt ergo homines, utrum corruptio ista corporis, quam sentiunt in carne sua, futura sit in resurrectione mortuorum? Dicimus, non futuram. Quis dicunt : resurgent vitia, quæ erant in corpore nostro, cum quibus moritur homo? Respondemus :

non resurgent vitia. » Vid. S. Augustin. ennd., lib. xxii, de Civ. Dei. De cicatricibus martyrum aliud suspicari videtur idem S. Aug., l. all., c. 23, n. 3 : « Nescio quo autem modo sic afficimur amore Martyrum beatorum, ut velimus in illo regno, in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt. Et forsasse videbimus. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, et quædam, quamvis in corpore, non corporis; sed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec ideo tamen, si aliqua martyribus amputata et ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum; quibus dictum est : *Capillus capitis vestri non peribit.* Sed si hoc decebit in illo novo sæculo, ut indicia gloriosorum vulnerum in illa immortali carne cernantur, ubi membra, ut præiderentur, percussa, vel secta sunt, ibi cicatrices, sed tamen eisdem membris redditæ, non perditæ apparebunt. Quamvis itaque omnia quæ acciderunt corpori vitia, tunc non erunt; non sunt tamen deputanda vel appellanda vitia, virtutis indicia. »

(1070) S. Gregorius, hom. 24, in Ev., n. 5 : « Quid autem signare piscem assum credimus, nisi ipsum mediatorem Dei et hominum passum? Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione, favus mellis nobis exstitit in resurrectione. »

indoi desiderat. Hæc enim virtus nulli datur, cui A ideoque a catholicis consignari pr
extra hanc civitatem invenitur. Unde et sacri cano- eis baptizati sunt.
nes negant, hæreticos posse dare Spiritum sanctum :

EXPLICIT SECUNDUM LUCAM.

S. BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

COMMENTARIA IN JOANNEM

211 PARS PRIMA.

INITIUM SANCTI EVANGELII SECUNDUM JOANNEM.

I. [CAP. I.] *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Jesus Christus Dominus noster, quemadmodum dicitur Filius Dei, sic dicitur Verbum Dei, sic et Virtus et Sapientia Dei. Unum enim idemque significant, unum idemque sunt Filius, Verbum, Virtus et Sapientia. De quo Verbo ait Psalmista : « Verbo Domini cæli firmati sunt (Psal. xxxii, 6). » Et ut Verbum et Sapientiam idem esse ostenderet, ait : « Omnia in Sapientia fecisti (Psal. ciii, 24). » Nunquam igitur Pater sine Filio fuit, quia nunquam sine Verbo, nunquam sine Virtute, nunquam sine Sapientia esse potuit. Hæc autem Sapientia, hæc Virtus, hic Dei Filius, quamvis temporaliter de Virgine natus sit, in principio tamen et ante tempus erat. Et hoc est quod ait : *In principio erat Verbum* (1071). Taceant igitur quicumque Salvatorem nostrum, priusquam de Virgine nasceretur, non fuisse contendunt. Hoc enim Judæi et gentiles, et quidam hæreticorum dicere solent. Quorum quidem errores evangelista destruit, dum eum in principio fuisse dicit. Sed ubi erat? *Et Verbum erat apud Deum.* Semper enim in Patre Filius; semper in Filio Pater. Unde ipse ait : « Ego sum in Patre, et Pater in me est (Joan. x, 38). » Denique, ubi debuit esse, nisi in Deo, Virtus et Sapientia Dei? Ubi enim est virtus et sapientia tua, nisi in te et in animo tuo? Sic igitur et Verbum Dei, id est Virtus et Sapientia Dei, in principio erat apud Deum. Et quid erat? *Et Deus erat Verbum.* Nihil enim in Deo est, quod Deus non sit. Totus enim idem est, et substantialiter idem. Hoc autem Verbum nec syllabis constat, nec voce profertur. Sed semper in situ manens, et in corde Patris cuncta

B disponit, regit et operatur. *Hoc est apud Deum.* Confirmatio est. *Omnia sunt, et sine ipso factum est nihil.* per Verbum facta sunt, et omnia in minus fecit, manifestum est quia Verbia idem sunt. Ibi igitur Verbum, ubi nobis autem non ita sit, quia verbum sapientiam habemus (1072). Verum sapientia nostra voce induitur et fit verbum, ita et Sapientia Dei carne inditum caro factum est, ut ab hominibus igitur Verbum, sive Sapientia voce tur differentia est. Non enim loquendo, volendo cuncta operatur Deus. Quod est : « Ipse dixit, et facta sunt, ipsa creata sunt (Psal. xxxii, 9), » non sic esse quasi motu linguæ et aeris percussione ipsius ore vox insonuerit. Sed dicitur est (1073). Omnia per ipsum perfectum enim per ipsum facta sunt, quæcumque sunt, et sine ipso nihil a Patre factum. Nihil enim sine Sapientia fecit Deus, unus est, qui in Sapientia sua et in Sapientia operatus est. Cujus Sapientia carne Cujus Spiritus in igne apparuit. Qualis sapientiam suam, Verbum suum et Filium genuerit, quia solvi non potest, quæ *Quod factum est in ipso, 212 vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et non comprehenderunt.* Dux namque non Christo, divina scilicet et humana. Quæ facta est, altera facta non est. Humana quæ in ipso est, et facta et creata est, fecit humanitatem suam, ipse fecit et n

(1071) S. Ambros., lib. i De fid., c. 8, n. 56 : « *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : hoc erat in principio.* Erat, inquit, apud Deum : erat, erat, erat, erat ; ecce quater, erat : ubi impius invenit quod non erat? »

(1072) Vid. S. Aug. Tract. 1 in Joannem, n. 8, lib. xv. De Trinit., cap. 10.

(1073) S. Basilii in Hexaem. nom. 2, n. 7 :

« Cum autem in Deo vocem verbumque ipsum dicitur non sonum per vulgaria sum, non aerem lingua conformatum, nomen intelligimus, sed voluntatis nunciantium oculis res subjecta esset ; speciem aptari arbitramur. » Vid. S. Genes. ad litt.

(1074) Vid. S. Athanas., orat. 2 cont